

Pleje- og anlægsplan for
Vestvolden
2005 – 2010

Tekst

Skov- og Naturstyrelsen 2006

Pleje- og anlægsplanen for Vestvolden 2005 – 2010

Er udarbejdet af en styre- og en arbejdsgruppe med
Med repræsentanter for beliggenhedskommunerne,
Københavns Amt, Nationalmuseet, Kulturarvsstyrelsen og
Skov- og Naturstyrelsen

Styregruppe

Københavns Kommune
    Jens Ole Juul
Rødovre Kommune
    Bjarne Rieckmann
    Pia Hertz
Brøndby Kommune
    Jesper Purhus
Hvidovre Kommune
    Judith Laursen
    Dennis Næser
Københavns Amt
    Aase Lynæs
Kulturarvsstyrelsen
    Erik Johansen
Skov- og Naturstyrelsen
    Anne-Marie Rasmussen, formand
    Klaus Waage Sørensen
    Anette Munk Ebbesen
    Jens Bekmose, sekretær

Arbejdsgruppe

Københavns Kommune
    Jan Bøje
    Ove Løbner
Rødovre Kommune
    Pia Hertz
Brøndby Kommune
    Jesper Purhus
Hvidovre Kommune
    Dennis Næser
    Eilo Ejlersen
Københavns Amt
    Peter Malmolin
Nationalmuseet
    Kjeld Borch Vesth
Kulturarvsstyrelsen
    Berit Pauly
Skov- og Naturstyrelsen
    Anette Munk Ebbesen
    Jens Bekmose, sekretær

Titel: pleje og anlægsplan for Vestvolden 2005 – 2010

Bilag 5: Vestvolden v./ Jens Bekmose

Bilag 7: Biologiske Interesser v./ Henrik Jørgensen, floraliste efter Elsted Jensen

Bilag 7.1: Liste over observerede småfugle inden for Vestvoldsfredningen v./ DN Lokalkomiteen i Hvidovre

Bilag 8: Planteliste v./ Dennis Næser

Udgiver: Skov- og Naturstyrelsen

Udgivelsesår: 2006

Pleje og Anlægsplan for
Vestvolden
2005 – 2010

tekst

<i>Forord</i>	7
<i>1. Oversigt og Status</i>	10
1.1. Fredningen og plejeplanen	11
1.1.1. Status planperioden 2000 til 2005	11
1.1.2. Overordnede mål i anden planperiode.	12
<i>2. Fredningen og lovgrundlaget</i>	14
2.1. Fredningen	14
2.1.1. Plejemyndigheder	15
2.1.2. Tilsynsmyndigheder	15
2.2. Lovgrundlaget	15
2.2.1. Naturbeskyttelsesloven	16
2.2.2. Museumsloven	16
2.2.3. Bygningsfredningsloven	17
2.2.4. Vandløbsloven	18
2.2.5. Miljøbeskyttelsesloven	18
2.2.7. Kolonihaveloven	19
2.2.8. Planloven	19
2.2.9. Regionplanbindinger	20
2.2.9.1. Trafik og andre større anlæg	20
2.2.9.2. Landområdet	20
2.2.9.3. Vand	21
2.2.10. Andre planmæssige bindinger	21
2.2.10.1. Københavns Kommune	21
2.2.10.2. Vejdirektoratet	21
2.2.10.3. Trafikstyrelsen	21
2.2.10.4. Hvidovre Kommune	22
2.2.11. Ejerforhold og brugsrettigheder	22
<i>3. Værdier og interesser – status</i>	24
3.1. Kulturhistoriske og landskabelige værdier	24
3.1.1. Vestvolden	24
3.1.1.1. Voldalléen	25
3.1.1.2. Volden og dens bygninger	26
3.1.2. Voldgraven	26
3.1.3. Glaciset	27
3.1.4. Baglandet	28
3.1.4.1. Avedøresletten	28
3.1.4.2. Paradislejren, Glostruplejren, Ejbylejren og Militærstationen	28
3.1.5. Forterrænet	28
3.1.5.1. Avedøre flyveplads	29
3.2. Biologiske værdier	29
3.2.1. Voldanlægget	29
3.2.1.1. Vegetation	29
3.2.1.2. Svampe	30
3.2.1.3. Fauna	30
3.2.2. Voldgraven	30
3.2.3. Kagsmosen	31
3.2.4. Avedøresletten	31
3.3. Rekreative værdier	31
3.3.1. Tilgængelighed	32
3.3.1.1. Det organiserede friluftsliv	32
3.3.1.2. Det uorganiserede friluftsliv	33

3.3.2. Veje og stier _____	33
3.3.2.1. Handicapforanstaltninger _____	34
3.3.3. Formidling _____	34
3.3.3.1. Støttepunkter _____	35
3.3.3.2. Overnatning _____	35
4. Generelle plejeforskrifter _____	36
4.1. Fortidsminde- og landskabspleje _____	36
4.1.1. Pleje af Vestvolden (fortidsmindet) _____	36
4.1.1.1. Pleje af voldalléen _____	37
4.1.1.2. Beplantningsplan for fornyelse af voldalléen _____	37
4.1.1.3. Pleje af volden og dens bygninger _____	38
4.1.2. Pleje af voldgraven _____	40
4.1.3. Pleje af glaciset _____	41
4.1.4. Pleje af baglandet _____	41
4.1.4.1. Pleje af Avedøresletten _____	41
4.1.4.2. Pleje af Paradisejren, Glostruplejren, Militærstationen og Ejbylejren _____	41
4.1.5. Pleje af fortærrænet _____	42
4.1.5.1. Pleje af Avedøre Flyveplads _____	42
4.2. Naturpleje _____	43
4.2.1. Voldanlægget _____	43
4.2.1.1. Overdrevsvegetation _____	43
4.2.1.2. Svampe _____	43
4.2.1.3. Fauna _____	44
4.2.2. Voldgraven _____	44
4.2.3. Kagsmosen _____	44
4.2.4. Avedøresletten _____	44
4.3. Rekreative tiltag _____	44
4.3.1. Tilgængelighed _____	45
4.3.1.1. Det organiserede friluftsliv _____	45
4.3.1.2. Det uorganiserede friluftsliv _____	46
4.3.2. Udbygning af stisystemerne _____	46
4.3.2.1. Handicapforanstaltninger _____	46
4.3.3. Formidling _____	47
4.3.3.1. Støttepunkter _____	47
4.3.3.2. Overnatning _____	47
5. Inventar m.v. (appendix) _____	48
5.1. Tilladelser _____	48
5.2. Skiltning _____	48
5.2.1. Afskærmning af usædvanligt farlige steder _____	48
5.3. Infrastruktur _____	49
5.3.1. Broer _____	49
5.3.2. Trapper _____	49
5.3.3. Stibelægning _____	49
5.3.4. Stibelysning _____	49
5.4. Inventar _____	50
5.4.1. Borde og bænke, affaldsspande _____	50
5.4.2. Grillpladser _____	50
5.5. Fiskepladser _____	50
5.5.1. Afmærkning _____	50
5.5.2. Redningsposter _____	50

6. Plejetiltag i delområder	51
6.1. Definitioner	51
6.1.1. Græs- og urtevegetation	51
6.1.2. Klippet græs	51
6.1.3. Historisk bevoksning	51
6.1.4. Lysåben bevoksning	52
6.1.5. Tæt bevoksning	52
6.1.6. Urørt bevoksning	52
6.1.7. Vand og mose	53
6.1.8. Ager	53
6.1.9. Andre rekreative anlæg	53
6.1.10. Generelt om samtlige bevoksninger	53
6.2. Delområder i Københavns Kommune	54
6.2.1. Generelt	54
6.2.2. Voldareal øst for Åkandevej	55
6.2.3. Voldarealet mellem Åkandevej og Husumbanen	56
6.2.3.1. Særligt om N/F Husum Pensionisthaver på glaciset	57
6.2.3.2. Særligt om beboelseshuse	58
6.2.4. Voldarealet fra Husumbanen til Harrestrup Å	58
6.2.5. Kagsmosen	59
6.3. Delområder i Rødovre Kommune	60
6.3.1. Kagsmosen	60
6.3.2. Voldarealer mellem Harrestrup Å og Jyllingevej	60
6.3.3. Trekantgrunden og arealer langs Tårnvej	62
6.3.4. Forterræn nord for Jyllingevej	62
6.3.5. Ejbybroanlægget	62
6.3.6. Espelunden Park	63
6.3.7. Espelunden Fritids- og Idrætsanlæg	64
6.3.8. Voldareal mellem Jyllingevej og kommunegrænsen uden den historiske vold og Ejbylejren	65
6.3.9. Den historiske vold	66
6.3.10. Ejbylejren	67
6.3.11. Forterræn mellem Jyllingevej og Roskildevej	68
6.3.12. Ejendommen Kroghslyst	69
6.4. Delområder i Brøndby Kommune	70
6.4.1. Generelt	70
6.4.2. Militære arealer	71
6.4.3. Voldarealer nord for Roskildevej samt arealer nord for Roskildebanen	71
6.4.4. Området mellem Roskildebanen og Park Allé	72
6.4.5. Området mellem Park Allé og Holbækmotorvejen	73
6.4.6. Åbne arealer nord for Holbækmotorvejen	74
6.5. Hvidovre Kommune	75
6.5.1. Arealer nord for Stavnsbjergvej	75
6.5.2. Voldareal nord for Stavnsbjergvej	76
6.5.3. Voldareal mellem Stavnsbjergvej og Avedøre Tværvej	76
6.5.4. Avedøresletten	77
6.5.5. Voldareal mellem Avedøre Tværvej og Køgebugtbanen	79
6.5.6. Forterræn mellem Holbækmotorvejen og Køgebugtbanen	80
6.5.7. Voldareal mellem Køgebugtbanen og Gl. Køge Landevej	81
6.5.8. Voldareal syd og øst for Gl. Køge Landevej	81
6.5.9. Forterræn mellem Køgebugtbanen og Gl. Køge Landevej	82
6.5.10. Træhangarer og prøvestande	84

Forord

Med underskrivelsen af nærværende plejeplan påbegyndes Vestvoldens 2. planperiode. Arbejdet med Pleje- og anlægsplanen blev påbegyndt i december 2003 i et samarbejde mellem Københavns, Rødovre, Brøndby og Hvidovre Kommuner, Københavns Amt, Kulturarvsstyrelsen og Skov- og Naturstyrelsen.

Kredsen af underskrivende parter blev således allerede fra starten udvidet med Kulturarvsstyrelsen, som i 2001 overtog Skov- og Naturstyrelsens kompetence i relation til fortidsmindebeskyttelsen. Også Nationalmuseets særlige ekspertise i henseende til bevaring af fortidsminder blev inddraget i arbejdet.

Plejeplansarbejdet blev indledt med indkaldelse af en styregruppe, hvor samtlige underskrivere var repræsenteret. En arbejdsgruppe under styregruppen med repræsentanter for de underskrivende parter og Nationalmuseets afdeling for Middelalder og Renæssance har forestået det praktiske arbejde.

Arbejdsgruppen har indkaldt skriftlige udtalelser fra en bredt sammensat kreds af interessegrupper og organisationer. Agendagruppen i Rødovre, DN i Hvidovre, DN i Rødovre, DOF, Friluftsrådet, Historiens Hus Hvidovre, Kulturmiljørådet for Københavns Amt, Rødovre Lokalhistoriske Forening og Vestvoldens Venner reagerede og deltog i et efterfølgende møde.

Et planudkastet blev sendt til udtalelse i ovennævnte kreds som blev udvidet med Brøndby Lokalkiv, Brønshøj Lokalkiv, Dansk Botanisk Forening, Danmarks Naturfredningsforening, DN lokalkomiteen i Brøndby og København, Erhvervsrådet i København, Hovedstadens Forskønnelse, Friluftsrådet København, Miljøkontrollen i København, Miljørepræsentantskabet i Brøndby og Rødovre Lokalhistoriske Samling.

Der indkom svar fra Agenda 21, DN i Hvidovre og Rødovre, DOF, Kulturmiljørådet, Friluftsrådet København, Miljøkontrollen i København, Vestvoldens venner samt en ny forening Flora - Faunagruppen i Rødovre. Høringen har givet anledning til præcisering af de anvendte begreber og kortsignaturer, samt til en række konkrete korrektion af den oprindelige tekst.

Flere af høringssvarene udtrykte bekymring for at kulturhistorien er opprioriteret og flere savnede konkrete tiltag med fikseret tidsplan til forbedring af naturværdierne inden for fredningsområdet. Kultursiden er opprioriteret for så vidt som plejeplanen gør det muligt at udlægge de områder Skov- og Naturstyrelsen administrerer i Hvidovre og Rødovre som historiske demonstrationsstrækninger. Strækningen i Rødovre er imidlertid ganske kort - under 300 meter lang - og plejeplanen fastslår, at arealerne i Hvidovre skal plejes med særlig hensyn til escarpens biologiske værdier.

Hvad angår ønsket om at fastsætte egentlige tidsplaner for konkrete tiltag, der kan forbedre naturværdierne på volden og voldens funktion som spredningskorridor har arbejdsgruppen måtte konstatere, at der mangler en række helt nødvendige data. Dette medfører at det oftest ikke har været muligt hverken at afgrænse og prioritere de biologiske værdier eller at foreskrive en arealrelateret pleje og andre konkrete forbedringer.

Manglen på relevante data gør det til et højt prioriteret mål at gennemføre en biologisk kortlægning af fredningsområdet i den kommende planperiode. To af høringsparterne har i forlængelse heraf foreslået, at arbejderne med den historiske demonstrationsstrækning i Hvidovre udskydes til disse undersøgelser er afsluttede. Dette skønnes imidlertid ikke hensigtsmæssigt. I stedet er visse arealer udlagt som særlige botaniske interesseområder.

Den foreliggende plejeplan for Vestvolden udspringer af den store Vestvoldsfredning fra 1996. Planen beskriver en række plejetiltag, der med fordel kan gennemføres i planperioden. Det er ikke opgaven at udarbejde en fast og ufravigelig tidsplan, men de underskrivende parter forpligter sig til at arbejde for at føre planens bestemmelser ud i livet for derved at fremme fredningens formål.

Pleje- og anlægsplanen er gyldig til 31.12.2010. Revision af planen forventes påbegyndt 2009

Underskrifter

_____ den _____

Borgmester Klaus Bondam
Københavns Kommune

_____ den _____

Borgmester Erik Nielsen
Rødovre Kommune

_____ den _____

Borgmester Ib Terp
Brøndby kommune

_____ den _____

Borgmester Britta Christensen
Hvidovre Kommune

_____ den _____

Amtsborgmester Vibeke Storm Rasmussen
Københavns Amt

_____ den _____

Vicedirektør Anne-Marie Rasmussen
Skov- og Naturstyrelsen

_____ den _____

Direktør Sten Hvass
Kulturarvsstyrelsen

1. Oversigt og Status

Vestvolden er en del af Københavns Landbefæstning anlagt i slutningen af 1800-tallet. Forsvarsloven af 1909 fastslog, at landbefæstningen skulle nedlægges i 1922. Nedlæggelsen blev imidlertid fremskyndet efter afslutningen af 1. Verdenskrig, og landbefæstningen blev afviklet i løbet af 1920. Forter og batterier blev hurtigt tømt for våben og ammunition, som blev opmagasineret i Bagsværdfort og Vestvoldens kasematter.

En del befæstningsanlæg blev solgt straks efter 1920, men Vestvolden forblev i statens eje som militært område. Arealerne var afspærrede for offentligheden, men i 1932 blev området mellem Frederikssundsvej og Mørkhøjvej åbnet, og institutioner som Gabriel Jensens Ferieudflugter, Røe Kors og Kolonihaveforbundet fik tid efter anden særskilte aftaler med forsvaret om brug af visse arealer.

Københavns Kommune meldte sig som køber allerede før den officielle nedlæggelse af Vestvolden i 1920, men Finansministeriet mente, at fæstningsarealerne skulle sælges til højstbydende og nedsatte i 1924 en kommission, der skulle værdisætte Vestvolden og undersøge mulighederne for salg. Kommissionen blev forfulgt af både sygdom og død, men den aflagde alligevel betænkning den 5.1.1926. Den øjeblikkelige værdi blev fastsat til mellem 2.250.000 og 2.650.000 kr. Det kan nævnes, at udgifterne til opførelsen af volden 32 år tidligere var gjort op til 5.514.561,80 kr. Det vides ikke, hvor stor andel arealerhvervelsen udgjorde, men det blev gjort op, at købesummen p.g.a. de særlige parlamentariske forhold var blevet fire gange større end under normale forhold.

Et af kommissionens medlemmer, kaptajn Topsøe, udvirkede, at arkitekt Carl Brummer udarbejdede et projekt til en haveby på og omkring voldarealerne. Projektet overbeviste kommissionen om, at værdien af Vestvolden ville stige både hurtigt og stærkt i takt med byggemodningen af de omgivende, privatejede arealer. Kommissionen konkluderede derfor, at staten under ingen omstændigheder burde ”give slip på sit i vestfrontterrainet værende aktiv uden at have sikret disse arealers fremtid og uden at have realiseret den værdi, som de virkelig repræsenterer.” Betænkningen anbefaler derfor ”at man ikke bør disponere over nogen del af Vestfrontens arealer, uden en samlet plan for arealernes fremtidige benyttelse er tilvejebragt, eller i hvert fald ikke uden en eventuel afhændelse af dele af terrainet med sikkerhed kan ses ikke at ville virke hæmmende for en samlet plans fremtidige gennemførelse”¹

Allerede i 1927 vakte Fællesudvalget for Naturfredningsforeningen og Foreningen til Hovedstadens Forskønnelse forslag om fredning af Vestvolden, men det blev ikke til noget, og diskussionerne fortsatte gennem mellemkrigstid, besættelse og befrielse uden resultat. Derimod blev Vestvolden efter to kommissionsbehandlinger i løbet af 50-erne gradvist åbnet for offentligheden, og i den fysiske planlægning dukkede Vestvolden nu op som grøn forbindelse og spredningskorridor.

Som følge af byudviklingen i Rødovre-, Glostrup-, Brøndbyområdet var der behov for at aflede store mængder overfladevand til voldgraven. En Landvæsenskommission pålagde derfor i 1965 kommunerne i området at optage voldgraven som offentligt vandløb, og henstillede samtidig til Københavns Amtsråd om at optage voldgraven som amtsvandløb. Dette skete i 1971.

---

¹ Citat efter Betænkning om Vestencienten 1963

I 1976 ”mageskiftede” Glostrup Vestvolden med Rødovre kommune, og staten indgik brugsaftaler med Rødovre, Brøndby og Hvidovre kommuner i 1980. Københavns Kommune overtog tilsvarende driften af et område men uden formel aftale, og i 1996 blev den offentlige adgang til området cementeret med ”Naturklagenævnets afgørelse af 28. juni 1996 om fredning af Vestvolden m.v. i Københavns, Rødovre, Glostrup, Brøndby og Hvidovre Kommuner”.

1.1. Fredningen og plejeplanen

Vestvolden er ikke kun landets største fortidsminde men også et historisk monument af national og europæisk betydning. Den er derudover - i kraft af både størrelse og beliggenhed - et rekreativt område af såvel lokal og regional betydning, samt et biologisk åndehul med store naturværdier.

Fredningen af Vestvolden kom derfor til at omfatte et ca. 528 ha stort grønt område mellem Uterslev Mose og Avedøre Holme, hvoraf det fredede fortidsminde "Vestvolden" udgør godt en fjerdedel. Fredningen strækker sig gennem fire kommuner: Københavns, Rødovre, Brøndby og Hvidovre kommuner, og den berører to amter nemlig Københavns Amt og Københavns Kommune, der har amtsstatus.

Fredningen rummer nok et generelt forbud mod tilstandsændringer, men der ud over bestemmes det, at der skal udarbejdes en samlet pleje- og anlægsplan for udvikling af hele det fredede område. Planen skal udarbejdes af Skov- og Naturstyrelsen, Københavns Amt og de fire kommuner i fællesskab. Plejeplanen gælder for højst fem år af gangen, og den her foreliggende er den anden af sin art.

1.1.1. Status planperioden 2000 til 2005

Vestvolden; Plejeplan og anlægsplan for 2000 til 2005 udstak som mål blandt andet, at den træagtige opvækst skulle fjernes på og omkring bygningerne samt på det flade område mellem voldalléen og voldfoden. Dette arbejde er nu afsluttet og afløst af en årlig, vedligeholdende pleje med henblik på at fremelske en stabil overflade bevokset med urter og græs.

Tilsvarende forventes den foreskrevne frilæggelse af vold og voldprofil langs veje og stier, der er ført tværs gennem volden afsluttet i indeværende forår. Områderne vil derefter som bygninger og voldfod overgå til almindelig vedligeholdende pleje denne planperiode ud.

Kæmpebjørneklo og japanpileurt er blevet bekæmpet gennem hele forrige planperiode, og arbejdet fortsætter i den kommende, hvor også lokal bekæmpelse af snebær og gyldenris vil være aktuell. Den frivillige ”Bjørnebande” i Rødovre har i forrige planperiode været meget aktive og gjort et stort arbejde med bekæmpelse af bjørneklo ikke mindst på det tidligere militære område ved Ejby.

Plejeplanen 2000 – 2005 rummede endeligt et forslag om, at plejemyndighederne igangsætter et fælles formidlingsprojekt, som skulle stå for alle formidlingsaktiviteter på Vestvolden. Projektet har vist sig vanskeligt at realisere og er – i det mindste foreløbigt – taget af bordet.

I forbindelse med underskrivelsen af forrige plejeplan blev det forudskikket, at en særlig arbejdsgruppe ville gennemgå voldens bygninger og anlæg. Et konsulentfirma har derfor efterfølgende gennemgået alle bygninger og vurderet deres bevaringstilstand. Arbejdet blev afsluttet sent i planperioden, men bevaringsrapporten er inddraget i arbejdet med nærværende plejeplan.

1.1.2. Overordnede mål i anden planperiode.

På det generelle niveau er arbejdet i den anden planperiode naturligt styret af det, der er nået i den første. De opnåede resultater skal fastholdes og udbygges ved øget indsats på voldens ramper og interne kommunikationslinier. Den historiske demonstrationsstrækning ”Den historiske vold” i Rødovre får i den kommende periode følgeskab af to andre på statens arealer i Hvidovre og ved Ejby.

Formålet med nærværende pleje- og anlægsplan er imidlertid også at udstikke et sæt fælles mål, og med denne 5-årige plejeplan er det statens, amternes og kommunernes mål, at få Vestvolden til at fremstå som et anlæg med større fælles præg. Under hensyntagen til de kulturhistoriske værdier skal områdets rekreative muligheder forbedres, og naturværdierne skal udvikles og beskyttes mod tiltag, der forringer plante- og dyrearters livsvilkår.

Midlerne hertil er en differentieret pleje som delområde for delområde tager sit udgangspunkt i en afvejning og prioritering af værdier og mål. Til fremme af den nødvendige diskussion er der udarbejdet nye begreber for vegetationsplejens slutmål, der rubriceres i fire forskellige bevoksningstyper.

Der findes kulturhistoriske, landskabelige og botaniske data, som naturligt må indgå i en sådan prioritering. På basis heraf udpeges områder, hvor der skal tages særlige hensyn til svampe og visse botaniske interesse, ligesom der kan formuleres en generel forskrift om hensyntagen til flagermus. Endelig er der udarbejdet en langsigtet plan for pleje og reovering af voldalléen.

Trods dette må det overordnet konstateres, at det foreliggende datagrundlag ikke er tilstrækkeligt til at sikre en kvalificeret afvejning og tilvaretagelse af fredningens kulturhistoriske, landskabelige, biologiske og rekreative værdier. På den baggrund er det et højt prioriteret mål for den kommende planperiode at få undersøgt og kortlagt voldens rekreative potentiale, de biologiske værdiers fordeling og jordværkets bevaringstilstand. Skov- og Naturstyrelsen undersøger muligheden for finansiering af disse undersøgelser og tager initiativ til deres iværksættelse i samarbejde med kommunerne og relevante interesseorganisationer. De indsamlede data, der lægges til grund for kommende revisioner af Vestvoldens pleje- og anlægsplan, gøres alment tilgængelige.

I den kommende planperiode påbegyndes store anlægsarbejder i Vestvoldsfredningens umiddelbare naboskab, og fredningsområdet går heller ikke ram forbi. Udbygning af ringmotorvejen og anlæggelse af en motorvej til Frederikssund vil umiddelbart resultere i mindre indgreb i det fredede område. Knallertbanen og spejdersnes områder i Rødovre kan blive berørt. Den evt. kommende jernbane til Ringsted vil tilsvarende berøre Vestvolden. Afhængig af hvilken linieføring der vælges påvirkes enten voldgravens vandstand og udsigten over sletten ved Avedøre eller banestien i Brøndby.

Disse store projekter vil antagelig udløse forskellige plejemæssige foranstaltninger. Arten og omfanget kan imidlertid ikke overskues på nuværende tidspunkt, dertil er projekterne endnu for

dårligt kendte. Tilsvarende gælder for en evt. kommende kommunal strukturreform, som kan ændre på fordelingen af ansvar og kompetence i relation til plejeplanen.

Det har derfor ikke været muligt at indarbejde eventuelle konsekvenser af hverken anlægsarbejderne eller strukturreformen i plejeplanen. Det skal imidlertid her konstateres, at disse lige så vel som konsekvenserne af en evt. etablering af en golfbane på Avedøresletten kan gøre det nødvendigt at revidere eller supplere plejeplanen midt i planperioden.

2. Fredningen og lovgrundlaget

En stor del af Vestvoldsfredningen udgøres af det historiske forsvarsanlæg Vestvolden. Som fredet fortidsminde er Vestvolden omfattet af en lovmæssig beskyttelse, der indtil 2001 var henlagt til Skov- og Naturstyrelsen. I november 2001 blev fortidsmindebeskyttelsen overført fra Miljøministeriet til Kulturministeriet, og administrationen er nu placeret i Kulturarvsstyrelsen².

Da Vestvoldsfredningen hovedsagelig udfyldes og bæres af det fredede fortidsminde Vestvolden, har Skov- og Naturstyrelsen vurderet, at kulturhistorien har en så stor andel i fredningen, at beslutningskredsen i fredningens § 11, stk. 4 og 6 skal udvides med Kulturarvsstyrelsen.

Nedenfor redegøres for fredningen og de love og bestemmelser, der i øvrigt gælder for det fredede område. Der skelnes her mellem areal- eller landskabsfredningen, der refererer til Naturklagenævnets afgørelse fra 1996, og fortidsmindefredningen, der refererer til den automatiske lovmæssige beskyttelse af - i dette tilfælde - befæstningsanlæg, der er mere end 100 år gamle.

2.1. Fredningen

Med afgørelse af 28. juni 1996 (bilag 1) fredede Naturklagenævnet Vestvolden med en række tiliggende arealer. Fredningen er opgjort til at omfatte lidt mere end 528 ha skov, mose, strandeng, fortidsminde, udyrkede og dyrkede arealer.

Pleje- og anlægsplanen omfatter 483 ha, idet 45,6 ha opfyldte havbund i år 2000 er taget ud af den fælles planlægning under henvisning til fredningens § 11, stk. 2.

Fredningen har (ff. § 1) til formål,

- at beskytte fæstningsanlægget Vestvolden som historisk monument og derved sikre en opretholdelse og muliggøre en forbedret oplevelse af de kulturhistoriske værdier, der knytter sig til anlægget,
- at bevare og forbedre de landskabelige og biologiske værdier, der er knyttet til fredningsområdet, herunder at sikre fæstningsanlægget passende omgivelser og øge området funktion som spredningskorridor for plante- og dyreliv og
- at fastholde og sikre offentlighedens ret til at færdes i området samt at regulere området anvendelse til almene fritidsformål i øvrigt.

Forholdet mellem det fredede fortidsminde Vestvolden og Vestvoldsfredningen er fastlagt således, at "bestemmelserne i naturbeskyttelsesloven §§ 12 og 13³ suppleres af fredningsbestemmelserne for såvel Vestvolden som visse tilgrænsende arealer."

Arealfredningen rummer et generelt forbud mod tilstandsændringer, med mindre de tillades efter fredningsbestemmelserne eller er omtalt i en pleje- og anlægsplan. Planen fastlægger for et tidsrum af højst 5 år af gangen retningslinier for naturpleje, offentlighedens adgang og udførelse af foranstaltninger, der findes hensigtsmæssige for at fredningens formål kan opfyldes.

Fredningsbetemmelserne og dermed plejeplanen træder i stedet for naturbeskyttelseslovens § 3, § 16, § 17 og § 18 samt planlovens § 35 (fredningens bonusvirkning). Bonusvirkningen indebæ-

---

² Jf. Lovbekendtgørelse nr. 1028 af 21. oktober 2004

³ Nu museumslovens § 29e og f

rer, at installationer og synlige indgreb, der udføres i medfør af fredningsbestemmelserne og plejeplanen, ikke kræver dispensation i forhold til disse bestemmelser. Fredningsnævnet skal dog godkende den konkrete udformning af alle installationer, der er synlige over jord.

Uanset fredningen - men under hensyntagen til anden gældende lov - kan Forsvarsministeriet foretage nødvendige ændringer i tilstanden på egne arealer.

Endelig fastslår fredningen (§ 9 stk. 3), at der i et område syd for Holbækmotorvejen og vest for selve fæstningsanlægget kan etableres forsynings- og trafik anlæg, når blot regionplanens retningslinier overholdes.

2.1.1. Plejemyndigheder

Efter fredningen er Skov- og Naturstyrelsen plejemyndighed for alle statens arealer, for Kroghslyst i Glostrup kommune samt for Vestvolden i sin helhed, dog er (jf. 6.5.8.) Hvidovre kommune tilsynsmyndighed på matr. 43gn. (Det er et lille trekantet areal, der afslutter volden ved glacisets fod mod Mågeparken.)

København, Rødovre, Brøndby og Hvidovre Kommuner er tilsvarende plejemyndigheder for øvrige kommunalt- og privatejede arealer i de respektive kommuner.

2.1.2. Tilsynsmyndigheder

Skov- og Naturstyrelsen fører tilsyn med fredningen på Miljøministeriets arealer, mens Københavns Amt og Københavns Kommune (som amtsmyndighed) fører tilsyn med de kommunalt- og privatejede, fredede arealer samt de statsarealer, som hører under andre ministerier end Miljøministeriet.

Skov- og Naturstyrelsen fører tilsyn med fortidsmindet på Miljøministeriets arealer. På de resterende arealer er Københavns Amt og Københavns Kommune (som amtsmyndighed) tilsynsmyndighed vedr. fortidsminder.

Overvågning af naturens tilstand er efter almindelig praksis delt således, at Skov- og Naturstyrelsen overvåger Miljøministeriets ejendomme, mens Københavns Amt og Københavns Kommune (som amtsmyndighed) overvåger privat og kommunalt ejede arealer samt statsarealer, der ikke hører under Miljøministeriet.

2.2. Lovgrundlaget

Ud over fredningen er Vestvolden med tilliggende arealer helt eller delvis underlagt forskellig regulering gennem den almindelige lovgivning:

2.2.1. Naturbeskyttelsesloven⁴

Naturbeskyttelseslovens § 3 rummer et forbud mod ændring af tilstanden i visse naturtyper. Af disse er søer, vandløb, moser og strandenge repræsenteret inden for fredningsområdet. Ved lovrevisionen i 2004 blev den beskyttede naturtype overdrev ændret til *biologiske* overdrev.

En grundlæggende forudsætning for, at et areal herefter er beskyttet som overdrev er tørre jordbundsforhold og vegetationens sammensætning⁵. Det vides på nuværende tidspunkt ikke, om der er overdrev i lovens forstand inden for fredningsområdet, men det kan forudses, at områder som den historiske vold med tiden kan ”vokse” ind i denne landskabstype.

I henhold til fredningen (jf. § 13) erstattes bestemmelserne i naturbeskyttelsesloven § 3 af fredningsbestemmelserne (fredningens bonusvirkning).

Tilsvarende gælder, at naturbeskyttelseslovens bestemmelser om sø-, skov- og fortidsmindebeskyttelseslinier (nbl. §§ 16-18), der *indenfor* fredningsområdet er erstattet af fredningsbestemmelserne. For de dele af beskyttelseszonerne, der rækker ud over fredningsområdet, gælder naturbeskyttelsesloven på sædvanlig måde.

2.2.2. Museumsloven⁶

Med lov 454 af 9. juni 2004, Lov om ændring af bl.a. naturbeskyttelsesloven og museumsloven blev fortidsmindebeskyttelsen flyttet fra naturbeskyttelsesloven § 12 m.fl. til museumsloven. Der er tale om en rent teknisk overførsel. Den ændrede naturbeskyttelseslov og den ændrede museumslov trådte i kraft den 1. oktober 2004.

Vestvolden med sporarealer, voldallé, hovedvold, voldgrav og glacis udgør hen ved en tredjedel af det område, der er omfattet af plejeplansforpligtigelsen (som ikke omfatter hele fredningsområdet jf. 2.1.). De nævnte jordværker er - sammen med alle tilhørende bygværker - ét fredet fortidsminde, som siden 1988 har været beskyttet efter museumsloven § 29e m.fl. (tidligere naturbeskyttelsesloven § 12 m.fl.).

Museumsloven er ikke omfattet af fredningens bonusvirkning. Grænsen for fortidsmindefredningen følger fortidsmindets fod, men dens nøjere forløb fastlægges af Kulturarvsstyrelsen. Styrelsen har fastlagt grænsen i Københavns Kommune, og det forventes, at grænsen i de øvrige kommuner vil blive fastlagt i løbet af planperioden.

Fortidsmindets tilstand⁷ og fremtræden må ikke ændres, det medfører blandt andet, at voldalléens træer og anden historisk beplantning ikke må fældes eller beskadiges (museumsloven § 29e, jf. bilag kap. 2 nr. 11). Der må heller ikke jordbehandles, gødes eller (gen)plantes, hverken på fortidsmindet eller inden for en afstand af to meter fra fortidsmindets fod (museumsloven § 29f).

⁴ Lbk nr. 884 af 18. august 2004; Bekendtgørelse af lov om naturbeskyttelse

⁵ Blandt typiske overdrevsarter nævnes: markkrageklo, gul evighedsblomst, markbynke, blåhat, prikbladet perikon, gul snerre, smalbladet høgeurt, fløjlsgræs, knoldranunkel m. fl.

⁶ Lbk nr. 473 af 7. juni 2001, museumslov med senere ændring, senest Lbk nr. 454 af 09 juni 2004; Lov om ændring af lov om naturbeskyttelse, lov om planlægning, lov om vandløb og museumsloven

⁷ Kulturarvsstyrelsen: Ændring af fremtræden skal opfattes som omfattet af ”ændring af tilstanden”, hvilket ikke er indlysende, og derfor er det vigtig at gøre opmærksom på det. Ref.: NKN har i Fredericia afgjort, at det er en ændring af voldens tilstand, at udgæede elmetræer er lavet om til skulpturer (= ændring i voldens fremtræden).

Træer og opvækst på jord- og bygværker kan dog fjernes, såfremt de ikke er omfattet af en særlig beskyttelse.

Kulturarvsstyrelsen kan dispensere fra ovennævnte bestemmelser (museumsloven § 29j). Styrelsens afgørelse kan inden fire uge ankes til Naturklagenævnet.

Det bemærkes særskilt, at alle indgreb i volden og ændringer af dens fremtræden, der er udført før 1988, er lovlige i forhold til fortidsmindebeskyttelsen. Dette indebærer bl.a., at alle de lovligt nedlagte kabler og ledninger kan bibeholdes. De kan imidlertid ikke udskiftes, forbedres, forlægges eller suppleres uden særskilt tilladelse fra Skov- og Naturstyrelsen som ejer og Kulturarvsstyrelsen som myndighed.

Voldgaden huser et antal gamle, olieledede elkabler, der ofte springer læk med forurening til følge. Der ud over findes en lang række el-, vand- og teleledninger, der er nedlagt på tværs af og langs med volden. Af både forurenings- og forsyningsmæssige grunde kan reparation af pludseligt opståede brud ikke afvente en egentlig sagsbehandling. I stedet indgives graveansøgning evt. telefonisk til Skov- og Naturstyrelsen med samtidig underrettelse af beliggenhedskommunen. Skov- og Naturstyrelsen indhenter efterfølgende nødvendige tilladelser fra Kulturarvsstyrelsen.

I forbindelse med udarbejdelsen af plejeplanen har Skov- og Naturstyrelsen søgt Kulturarvsstyrelsen om tilladelse til visse indgreb. Kulturarvsstyrelsen har med skrivelse 17. januar 2006 (bilag 2) meddelt tilladelse til udførelse af en række konkrete arbejder. Det forudsættes, at Skov- og Naturstyrelsen holder Kulturarvsstyrelsen løbende underrettet om igangsættelse af disse arbejder.

Museumsloven pålægger, jf. § 29i, stk. 2 med tilhørende bekendtgørelse⁸ staten at pleje sine fortidsminder. Plejeforpligtigelsens nærmere omfang og karakter er ikke fastlagt, men Kulturarvsstyrelsen forudsætter, at fortidsmindet ikke lider overlast, og at det kan opleves, som det fortidsminde det er. Der er ikke mulighed for dispensation for denne plejeforpligtigelse.

2.2.3. Bygningsfredningsloven⁹

Ejere af fredede bygninger skal holde bygningerne i forsvarlig stand, herunder tæt på tag og fag (§ 9).

Alle bygningsarbejder, der går ud over almindelig vedligeholdelse, kræver tilladelse (§ 10) fra Kulturarvsstyrelsen. Det gælder også udskiftning af gulve, køkken og bad, ændring af farve og malingstype, opsættelse af lysinstallationer, antenner, parabolantener og lignende samt skiltning på facader herunder tagflader.

Nedrivning af en fredet bygning kræver tilladelse fra Kulturarvsstyrelsen (§ 11).

Private ejere kan ansøge om støtte til gennemførelse af restaureringsarbejder.

Ved siden af de fredede bygninger findes en væsentlig større gruppe af bygninger, der er bevaringsværdige (§ 17). En bygning er bevaringsværdig, når den er optaget som sådan i en kommu-

---

⁸ Bk. nr. 1027 af 21. okt. 2004, Bekendtgørelse om pleje af og tilsyn med fortidsminder, § 2: Den administrerende statslige myndighed gennemfører pleje af statsejede fortidsminder. Jf. bk. nr. 951 af 16. sept. 2004, Bekendtgørelse om pleje af fredede arealer og om tilsyn, § 2 om pleje af fredede, statsejede arealer.

⁹ Lbk 911 af 14. oktober 2001 om bygningsfredning og bevaring af bygninger og bymiljøer

neplan eller omfattet af et forbud mod nedrivning i en lokalplan eller byplanvedtægt, jf. Planlovens § 15, stk. 2, nr. 14.

En bevaringsværdig bygning må ikke nedrives, før nedrivningsanmeldelsen har været offentligt bekendtgjort, og kommunalbestyrelsen har meddelt ejeren, om den efter planlovens § 14 vil nedlægge forbud mod nedrivningen (§ 18).

2.2.4. Vandløbsloven¹⁰

Vandløbsloven har bl.a. til formål at sikre, at vandløb kan benyttes til afledning af vand, navnlig overfladevand, spildevand og drænvand. Ved administration og drift af vandløbene skal der tages hensyn til miljømæssige krav til vandløbskvaliteten, der er fastsat i henhold til anden lovgivning.

For offentlige vandløb skal der udarbejdes et regulativ, der beskriver en række administrative og vedligeholdelsesmæssige bestemmelser om vandløbets skikkelse, vedligeholdelse, stemmeværker, beplantning og bevaring af skyggegivende vegetation samt oplysning om broer og udløbsledninger.

Den del af Kagsmosen og Kagsåen, som er beliggende i Københavns Kommune, er kommunevandløb. I 1996 er der vedtaget et regulativ for Kagsmosen og Kagsåen.

Vestvoldens voldgrav er i hele sin længde et offentligt vandløb, som administreres og vedligeholdes af vandløbsmyndighederne; henholdsvis Københavns Kommune og Københavns Amt. I Københavns kommune varetager Kommunen vandløbsadministrationen på baggrund af regulativ af 1996 for voldgraven (fæstningskanalen). I Rødovre, Brøndby og Hvidovre Kommuner varetager Københavns Amt vandløbsadministrationen i medfør regulativ af 1992 for voldgraven (fæstningskanalen) samt tillæg til regulativet af 2000 (bilag 3).

2.2.5. Miljøbeskyttelsesloven¹¹

Dele af voldgraven er kraftigt overgået med siv, men disse kan ikke uden videre fjernes, da miljølovens kapitel 4 om overfladevand bestemmer, at forurenende stoffer, der er aflejret i bl.a. vandløb ikke må fjernes uden amtsrådets tilladelse (§ 27).

Spildevand kan ikke (§ 28) uden amtets tilladelse udledes til vandområder, og kommunalbestyrelsen skal udarbejde (§ 32) en spildevandsplan, hvis målsætninger indgår som bindende retningslinier i regionplanen og for administrationen af miljøbeskyttelses-, vandløbs-, vandforsynings- og naturbeskyttelsesloven. Københavns kommune har i indeværende planperiode vedtaget Vandområdeplan for Fæstningskanalen, Utterslev Mose, Nordkanalen, Søborghus Rende og Emdrup Sø.

---

¹⁰ Lbk. om vandløb nr. 882 af 18. august 2004

¹¹ Lbk. 753 om miljøbeskyttelse af 25. august 2001

2.2.6. Skovloven¹²

Store dele af plejeplansområdet er bevokset med skov, og Skov- og Naturstyrelsen har udpeget dele af Vestvolden i Københavns Kommune som fredskov. Tilsvarende er ikke sket i de andre beliggenhedskommuner.

Alle offentligt ejede skove er fredskovspligtige efter skovloven (§ 3). Det indebærer (§ 1), at skoven skal drives bæredygtigt med særligt hensyn til biologisk mangfoldighed. Driften skal videre sikre, at hensynet til landskab, naturhistorie, kulturhistorie og friluftsliv kan tilgodeses. Efter museumsloven (§ 29f) kan der ikke plantes træer og buske på et fredet fortidsminde eller nærmere end 2 m fra fortidsmindets fod.

2.2.7. Kolonihaveloven¹³

Der findes gamle pensionisthaver på glaciset i Københavns Kommune, og i Rødovre Kommune er anlagt nyttehaver på en del af Ejbylejrens område.

Efter kolonihaveloven § 3, stk. 2. er pensionist- og nyttehaverne på statens arealer i København og Rødovre kommuner blevet varige, hvilket indebærer, at de ikke kan nedlægges, med mindre væsentlige samfundshensyn gør det nødvendigt.

Varige kolonihaveområder kan nedlægges helt eller delvist af kommunalbestyrelsen, under forudsætning af, at væsentlige samfundsmæssige hensyn gør det nødvendigt at disponere området til et formål, der ikke kan tilgodeses et andet sted i kommunen, og at der samtidig udlægges erstatningsarealer (§ 4). Kommunalbestyrelsens afgørelse efter kolonihavelovens § 4 kan ankes til Naturklagenævnet af miljøministeren og enhver, der har retslig interesse i afgørelsen, herunder en række landsdækkende foreninger, der arbejder med natur og miljø.

I planperioden tager Kulturarvsstyrelsen og Skov- og Naturstyrelsen stilling til, om man vil søge pensionisthaverne i Københavns Kommune nedlagt under henvisning til fortidsmindets særlige betydning.

2.2.8. Planloven¹⁴

Den grønne Kile mellem Holbækmotorvejen og Gl. Køge Landevej gennemskærer plejeplansområdet.

Kilen ligger i landzone, og det medfører, at tilstandsændringer som udgangspunkt kræver tilladelse efter planloven (§ 35 stk. 1 landzone). Større byggeri, kræver desuden lokalplan. Naturklagenævnet har imidlertid bestemt, at Vestvoldsfredningen afløser planlovens § 35 stk. 1, hvilket medfører, at tilstandsændringer inden for fredningsområdet kan udføres med dispensation fra fredningsnævnet, men uden tilladelse fra kommunerne som zonemyndighed.

---

¹² Lbk. om skove nr. 453 om skov af 9. juni 2004

¹³ Lbk. om kolonihaver nr. 476 af 7. juni 2001 sammen med Lov nr. 277 af 7. juni 2001 og ændring af lov om planlægning og jordkøbsloven

¹⁴ Lbk. om planlægning nr. 883 af 18. august 2004

Resten af plejeplansområdet ligger i byzone, og det indebærer, at det er op til kommunerne at vurdere, om der ved nybyggeri/nedrivning skal tilvejebringes lokalplan i henhold til planlovens § 13, stk. 2. Lokalplanen må i givet fald ikke stride mod hverken region- og kommuneplanen eller fredningen.

2.2.9. Regionplanbindinger

Oversigt over de retningslinier i regionplan 2005¹⁵, der berører Vestvolden

2.2.9.1. Trafik og andre større anlæg

- Der kan anlægges et ekstra jernbanespor mellem Hvidovre og Høje Tåstrup.
- Der kan anlægges en ny jernbanestrækning København-Køge-Ringsted. Anlæggene af banestrækningerne sker i givet fald på baggrund af en anlægslov
- I planperioden udvides Motorringvejen til seks spor på strækningen mellem Jægersborg og Køgebugtmotorvejen.
- Der er reserveret areal til transportkorridorformål langs den sydlige del af Motorring 3 samt langs Amagermotorvejen. Transportkorridorerne skal reserveres til trafik- og forsyningsanlæg. Den konkrete etablering af de pågældende anlæg skal respektere gældende fredninger og i videst muligt omfang tage hensyn til de rekreative og beskyttelsesmæssige interesser.
- I planperioden tilstræbes udbygningen af hovedstinetet prioriteret således, at der tilvejebringes manglende sikrede skæringer på hovedstien langs Vestvolden

2.2.9.2. Landområdet

- Vestvolden er udlagt som spredningskorridor. Eksisterende naturområder og småbiotoper skal bevares. Det skal tilstræbes at opretholde eller genskabe et alsidigt plante- og dyreliv ved at pleje, etablere eller genoprette naturområder og småbiotoper.
- Vestvolden er udpeget som kulturhistorisk interesseområde. I de kulturhistoriske interesseområder skal kulturmiljøer, karakteristiske kulturspor og kulturbetingede landskabstræk bevares.
- Vestvolden er udlagt som eksisterende skov. Det er HURs ønske, at der i forbindelse med skovdriften tages hensyn til skovens rekreative og biologiske betydning.
- En del af Avedøresletten er udlagt som landskabeligt interesseområde. I disse områder skal landskabernes karakteristiske træk bevares og plejes. Udsigtsmulighederne i områderne skal bevares og eventuelt forbedres. Den landbrugsmæssige udnyttelse i landbrugsområderne skal opretholdes. Eksisterende beplantning bør plejes.
- Eksisterende anlæg, der skæmmer landskabsoplevelsen, bør fjernes eller afskærmes med beplantning.

---

¹⁵ Regionplan 2005 er fremlagt af HUR 2.2.2005 og vedtages i oktober 2005

- Avedøresletten er udlagt som landbrugsarealer af sekundær interesse, og en del af dette areal har tillige naturbeskyttelsesinteresser. Den landbrugsmæssige anvendelse af disse områder skal foregå i overensstemmelse med de regionplanmæssige retningslinier for varetagelse af naturbeskyttelsesinteresser.
- Vestvolden og Avedøresletten er udlagt som regionalt friluftsområde. De regionale friluftsområder skal kunne fungere både som dagligt fritidslandskab og som udflugtsområde for hele storbyens befolkning. Arealanvendelsen i de regionale friluftsområder administreres i overensstemmelse med de godkendte planer (Den Grønne Kile).

2.2.9.3. Vand

- Fæstningskanalen (voldgraven) er (København Amt) målsat som en række søer med generel målsætning. Sigtdybden skal være mindst 1 m. Den gennemsnitlige fosforkoncentration må ikke overstige 0,1 mg/l. I Københavns Kommune er voldgraven målsat som vandløb B3 målsætning med krav til faunaklasse 4, hvilket indebærer, at graven kan fungere som opholds- og opvækstområde for ål, aborre, gedder og karpefisk.
- Fæstningskanalen (voldgraven) ligger i et område med drikkevandsinteresser, hvor der er særlige begrænsninger på vandindvindingen.

2.2.10. Andre planmæssige bindinger

Ud over de i forrige afsnit nævnte regionplanbindinger, berøres fredningsområdet af en række andre planer af forskellig art. Fælles er, at de – i det omfang de realiseres - må forudses at påvirke administrationen af fredningsområdet i et eller andet omfang.

2.2.10.1. Københavns Kommune

- I Københavns Kommune er voldterrænet udlagt som historisk park, mens Kagsmosen plejes med henblik på at bevare naturværdierne.

2.2.10.2. Vejdirektoratet

- Voldgaden fra Gl. Køge Landevej til Utterslev Mose er udpeget som national stier nr. 9. Udpegningen er af HUR fulgt op i regionplan 2001.
- Udbygningen af ringmotorvejen kan berøre visse stiforløb og installationer (bl.a. spejderhytterne ved Hvidsværmervej) med efterfølgende behov for omlægning, flytning eller nyetablering. Ringmotorvejen og forbindelsesanlægget til den nye Frederikssundsvej vil muligvis berøre knallertbanen ved Jyllingevej. Der skal i givet fald tages stilling til, om banen kan flyttes til et areal (tidligere Vestskoven) mellem Jyllingevej og den nye Frederikssundsvej.

2.2.10.3 Trafikstyrelsen

- Det er endnu ikke afgjort hvor eller hvordan jernbanen mellem København og Ringsted skal udbygges¹⁶. Der arbejdes med flere løsningsmodeller. En udvidelse af den

¹⁶ Lbk af 7. juli 2001 om ændring af lov om projektering af jernbaneanlæg København – Ringsted.

eksisterende Vestbane syd for Roskildevej kan indebære, at Voldgaden føres under det udvidede baneanlæg i en tunnel, samt at eksisterende stiforløb langs banen lægges om.

- En anden mulighed for udbygningen af Ringstedbanen kan resultere i etablering af et nyt baneanlæg på Avedøresletten syd for Holbækmotorvejen. Trafikstyrelsen har den 20. oktober 2003 udsendt den konkrete arealreservation for en evt. fremtidig bane mellem København og Ringsted over Køge. Dette tracé tænkes ført under voldgraven i en tunnel. Det forudsættes, at detailprojekteringen sikrer en uhindret vandgennemstrømning.

2.2.10.4. Hvidovre Kommune

- Kommunen har genoptaget planerne om at udlægge konkrete områder på Avedøresletten som naturgolfbane. I planperioden afgøres det, om disse planer skal gennemføres. Det kan efterfølgende blive nødvendigt at revidere eller supplere plejeplanen.

2.2.11. Ejersforhold og brugsrettigheder

Hovedparten af fredningsområdet er i offentligt eje, idet mere end 300 ha - herunder hovedparten af Vestvolden med tilhørende bygninger - ejes af staten (primært Skov- og Naturstyrelsen), mens godt 100 ha tilhører kommunerne.

Miljøministeriet overdrog i 1980 vederlagsfrit *brugsretten* over Vestvolden til beliggenhedskommunerne til indretning og benyttelse som offentligt parkanlæg. Der findes underskrevne aftaler med Rødovre, Brøndby og Hvidovre, mens en tilsvarende aftale for København aldrig blev underskrevet. Aftalerne løber frem til den 1. april 2044 (bilag 4). Efter aftalen påtog kommunerne sig

- at bevare arealets karakteristiske struktur som gammelt fæstningsanlæg, så det skovagtige præg bevares,
- at føre tilsyn med arealerne samt
- at afspærre bygninger, der ikke skal være tilgængelige for publikum.

Voldgaden skal året rundt holdes i farbar stand for cyklister og gående. Staten vedligeholder sine bygninger, men kommunerne har forpligtet sig til at vedligeholde bygninger og ledningsanlæg, som de disponerer over jf. 4.1.1.3. note 23. Kommunerne har endelig forpligtet sig til at holde eventuelle hegn mod offentlige og private veje.

I 1988 blev Vestvolden omfattet af den automatiske fortidsmindebeskyttelse og i 1996 af Naturklagenævnets fredning af Vestvolden m.v.

Fredningen præciserer, at kommuner, ”der ved overenskomst med staten har erhvervet brugsret over statsejede arealer i fredningsområdet, har – så længe den pågældende overenskomst er gældende – pligt til at udføre den almindelige drift og vedligeholdelse af disse arealer, herunder sædvanlig vejvedligeholdelse, renholdelse og affaldstømning, vedligeholdelse af skiltning og andre publikumsfaciliteter, opsyn o. lign”. Fredningen klargør dog også, at ”Bestemmelserne i de mellem staten og fredningsområdets kommuner indgåede overenskomster om brugsretten til dele af voldanlægget kun kan påberåbes af parterne i det omfang, hvori de er forenelige med de foranstående fredningsbestemmelser.”

Overenskomsten er således indarbejdet i fredningsbestemmelserne, men fredningen forpligter ikke kommunerne ud over overenskomsten. Udgifter til foranstaltninger til opfyldelsen af areal- og fortidsmindefredningen, som ligger ud over overenskomsterne, fordeles mellem stat og kommuner efter konkret forhandling.

Forsvaret har beholdt brugsretten til 9 depoter, et fredskrudtmagasin, en træbarak og en afsnitkommandostation på Avedørelejrens gamle område. Forsvaret har derimod afsagt sig den hidtidige ret til med et halvt års varsel at inddrage Fredskrudtmagasinet, matr. 50, Grøndalslund (ud for Knud Anckersvej) og Kaponiere XII, matr. 55 til forsvarets brug¹⁷.

Herudover disponerer forsvaret over to voldmesterhuse, der ligger på hver sin side af Frederikssundsvej. Ærindekørsel til de to huse, der udlejes til udstationeret personel for perioder af et til tre år, er tilladt ad Voldgaden med indkørsel fra Frederikssundsvej.

Kort- og Matrikelstyrelsen disponerer over Fredskrudtmagasinet ved Ejbybroen (arkiv for flyfoto) og kaponiere XIII og XIV (Rødovre), der er indrettet til seismiske målestationer.

---

¹⁷ Forsvarets Bygningstjeneste har med skrivelse af 18.maj 2005 meddelt, ”at forsvaret ikke fremover har behov for at bibeholde retten til at inddrage Fredskrudtmagasinet og dobbeltkaponieren beliggende på Vestvolden.” sagsnummer 196/611.6/200003270/005

3. Værdier og interesser – status

Vestvoldsfredningen har til formål at bevare fæstningsanlægget og forbedre oplevelsen af de kulturhistoriske værdier. Den skal videre bevare og forbedre de landskabelige og biologiske værdier, fastholde og sikre offentlighedens ret til at færdes i området og regulere anvendelsen til alment fritidsformål.

Fredningen beskriver ikke nærmere indholdet af værdierne, hvorfor de gennemgås her, således som de tegner sig i dag.

3.1. Kulturhistoriske og landskabelige værdier

De Kulturhistoriske interesser er knyttet til Vestvolden som historisk monument. Volden med sine afledte funktioner som Ejby- og Glostruplejrene, Militærstationen, Avedøre flyveplads og Avedørelejren med eksercerplads fylder imidlertid meget i landskabet, og de landskabelige interesser inden for fredningsområdet er i meget høj grad knyttet til Vestvolden som landskabselement. De kulturhistoriske og landskabelige værdier vil derfor her blive behandlet under ét.

De kulturhistoriske interesser er primært rettet mod bevaringen af de gamle anlæg som historisk kildemateriale og sekundært mod at sikre og forbedre offentlighedens mulighed for at opleve det historiske monument.

Landskabeligt set er det ønskeligt at fastholde samspillet mellem det kunstige højdedrag og voldalléens grønne korridor på den ene side og resterne af den flade, skovfattige Vestegn med de dominerende (poppel)hegn på den anden. Derudover er de landskabelige interesser primært knyttet til at fastholde og forbedre oplevelsen af volden som et strukturerende grønt, menneskeskabt landskabselement i storbyen.

3.1.1. Vestvolden

Vestvolden er bygget 1888-92. Den indgår i Københavns Land- og Søbefæstning, der desuden omfatter en række land- og søforter, batterier samt flere oversvømmelsesanlæg.

Befæstningen er et produkt af den militære rivalisering mellem det fremstormende tyske kejserrige og de gamle europæiske stormagter England og Frankrig. Alene af den grund er Vestvolden et europæisk monument, men hertil kommer så, at volden af lokale, historiske og tekniske grunde fik en udformning, der er enestående også i en europæisk kontekst. Endelig er befæstningen, og Vestvolden i en dansk sammenhæng et vigtigt kulturminde, fordi den - af en tilfældighed - fik en fremskudt plads i striden om landets parlamentariske udvikling.

Vestvolden er befæstningens vestfront, og forsvarsværkets bærende element er den brede, vandfyldte grav, der sammen med oversvømmelsesanlæg i Utterslev Mose og Kagsmosen totalt ændrede Vestegnens militære topografi (bilag 5). Graven krydser Harrestrup Å, som kunne blokeres, hvorved Kagsmosen blev sat under vand. Vestvolden blev derfor delt - teknisk og administrativt - i en nordlig del; Husum- og en sydlig del; Vestencienten. Skellet blev lagt ved Harrestrup Å på grænsen mellem Københavns og Rødovre Kommuner.

Volden blev anlagt i et åbent landbrugslandskab mere end fem kilometer fra de yderste forstæder i datidens København. Storbyen har for længst indhentet volden, men fragmenter af det gamle landskab er bevaret ved Kalveboderne, Brøndbyskoven, Avedøresletten, Espelunden, Kagsmosen og Utterslev Mose.

Landbefæstningen er udbygget og forstærket i flere omgange inden den blev nedlagt i 1920. Vestvolden forblev i forsvarrets besiddelse til 1963 og fandt anvendelse som depot, øvelsesområde og hjemsted for en del af Københavns luftforsvar. Også det har sat sig spor i form af tilføjelser og ombygninger, og volden er derfor både en primær kilde til forståelse af en historisk proces og et historisk monument.

Efter 1963, hvor forsvarret rømmede størstedelen af volden, er den militære aktivitet på Vestvolden gradvist blevet afviklet. Ved årsskiftet 2005 overgik Ejbybroanlægget til Miljøministeriet, og herefter er forsvarrets aktiviteter begrænset til et par hjemmeværnsgårde og et oliedepot.

Med en længde af 14 km er Vestvolden landets største fortidsminde, og det er også det måske mest komplekse og sammensatte. Til Vestvolden henregnes foruden glacis, voldgrav og volden med sine mange bygværker også voldalléen med skelsten og sekundære bygninger som voldmesterhuse, stationsbygninger m.v. samt fundamenter efter barakker og magasiner.

På afstand fremtræder Vestvolden som et skov- og kratbælte, hvis udseende i øvrigt varierer fra park til det mere naturprægede. Det binder på én og samme gang København og Vestegnen sammen og åbner for adgangen til de grønne kiler ved Utterslev Mose, Vestskoven, Avedøre og Strandparken ved Køge Bugt.

Volden sætter stadig skel mellem dét, der er inden (øst) for volden, og det der er udenfor, og fredningsområdet opdeles derfor i forterrænet, voldanlægget og baglandet, hvor voldanlægget atter opdeles i en række elementer med selvstændige funktioner og udtryk, nemlig Voldgaden, volden, graven og glaciset. Glaciset er designet således, at volden falder ind i landskabet, og udefra set er voldens landskabelige virkning mærkeligt beskeden. Glaciset, voldgraven og voldens markerede struktur har hvert sit landskabelige udtryk, som sætter et overraskende skel mellem det, der er udenfor, i og bag den grønne struktur.

3.1.1.1. Voldalléen

Voldalléen binder det vidtstrakte anlæg sammen, men sammenhængen bliver tynd, hvor de store udfaldsveje skærer sig gennem voldanlægget.

Voldalléen, der afgrænses af grøfter på begge sider, indrammer en oprindelig grusbefæstet voldgade og over store strækninger desuden en enkeltsporet jernbane (Encientebanen). Voldgaden regnes for at være landets længste allé, men det fremgår af de militære kort, at alléen endnu år 1900 havde betragtelige huller og mangler. Det er uvist, i hvilket omfang hullerne nåede at blive udfyldt inden nedlæggelsen. Det antages dog, at alléen var nogenlunde komplet i 1920, men visse dele – specielt i Københavns Kommune - har nok været ufuldstændige endnu på det tidspunkt.

Oprindelig varierede træarterne fra sted til sted: Et stykke ned mod Kalveboderne var tilplantet med ask, et stykke ud for Avedøresletten med seljerøn, et stykke mod Husum var abild. Andre steder var træarten lind, elm eller løn. Som afslutning ud mod offentlig vej blev der plantet op til 2 x 3 udvalgte og særligt flotte træer, hvoraf enkelte kastanier stadig er bevarede.

Alléen mangler i dag fra Køgebugtbanen og sydover, men er i øvrigt stort set komplet. En del døde elm er erstattet med nye træer - oftest lind.

3.1.1.2. Volden og dens bygninger

Voldens højde varierer med terrænet og er mellem 4 og ca. 7 meter. Ved foden af den ydre skråning (mod vest) findes en afsats af varierende bredde, der udgøres af det oprindelige terræn (terrænbærmen). Bag voldkronen findes kanonbænke og fodfolksbanketter til skytter. Fra banketter og kanonbænke fører ramper ned til voldgangen, der ligger ca. 15 meter bag og i gennemsnit 5 meter under voldkronen (ildlinien). Oprindeligt var voldgangen ubrudt i hele voldens længde, men den er i dag afbrudt af forskellige sekundære anlæg.

Volden er bygget med to store poterner og 13 faste standpladser for artilleri med tilhørende ammunitionsmagasiner. Den blev desuden gennem årene udbygget med en række konstruktioner og bygværker: kikkertstationer, magasiner, maskin- og opholdsrum. De sidste er en række depoter for Avedørelejren og en stor kommandobunker fra begyndelsen af halvtresserne. I alt rummer volden hen ved 180 forskellige bygværker.

Volden har fra starten været tilplantet med en varieret bevoksningen, der har tjent forskellige formål. Dele af den oprindelige bevoksning er bevaret, og den regnes for at være en del af fortidsmindet og plejes sammen med dette¹⁸.

De bevarede beplantningsrester omfatter primært forvildede tjørnehække. De er vidt udbredt langs terrænbærmen, og de ses også her og der i skellet til fæstningsområdet. Visse steder har der været en klippet tjørnehæk langs voldkronens nederste (udvendige) kant. Hovedparten af de tjørn, der findes på voldens inderside, er antagelig sekundære (park) bevoksninger, som i visse tilfælde kan være plantet bevidst. Enkelte steder findes imidlertid regulære beplantninger og solitære samlinger af tjørn på voldens inderside, som kan høre sammen med befæstningen.

Ved voldgravens kaponierer (se n.f.), på flanker, enkelte steder på bærmer, i klynger på escarpen (vestsiden af volden) og i kanten af voldkronen findes rester af en sløringsbeplantning, som på bærmerne desuden skulle dæmpe virkningerne af både naturlig jordflydning og beskydning. Sløringsbeplantningerne var sammensat af forskellige træsorter, hvoraf elmen er gået til, mens aspen, der mange steder antager fantastiske former, i det store og hele er udlevet. Kastanie og seljærøn er presset. Endelig findes rundt omkring på voldens inderside enkelte gamle, ”bidte” træer ofte røn, der kan være rester af mindre (pryd-) beplantning og solitærtræer.

3.1.2. Voldgraven¹⁹

Voldgraven var sammen med Kagsmosen og Utterslev Mose del af et kompliceret oversvømmelses-anlæg, der i tilfælde af krig skulle sætte store områder rundt om København under vand. Gra-

---

¹⁸ Jvf. Bilag til museumsloven Kapitel 2 nr. 11. Sten og træer, hvortil der er knyttet folketro, historisk overlevering eller kulturhistorisk tradition

¹⁹ Kaldes ofte – og specielt i vandløbssammenhæng – for Fæstningskanalen undertiden også fæstningsgraven. Betegnelsen fæstningskanalen bør reserveres til kanalen i Lyngby, der ledte vand til oversvømmelserne. Jf. Peter Thorning Christensen ed: Guide til Københavns Befæstning Miljø- og Energiministeriet, Skov- og Naturstyrelsen 1996 p. 163

vens bredde er knap 20 meter og dybden er eller har været op til 3,5 meter. Graven er opdelt i bassiner ved en række dæmninger (batardauer), der er støbt i beton.

Mellem Kalveboderne og Mørkhøjvej er fra starten indbygget i alt 15 svære bunkere, der er indrettet til flankerende beskydning af graven (kaponierer). Disse er efterfølgende suppleret med et mindre antal anlæg i svag beton med tilsvarende funktion.

For at vanskeliggøre passage af graven var gravskråningerne plantet til med (amerikansk) brombær, hvis efterkommere har overlevet her og der. Enkelte hybenroser kan være rester af en beplantning med tilsvarende funktion.

Vandløbsmyndighederne vedligeholder voldgraven (fæstningskanalen), så vandgennemstrømningen ikke hæmmes eller begrænses. Vandløbsmyndigheden har desuden ansvar for²⁰, at vedligeholde voldgravens stemmewærker. Vedligeholdelse af broer og overgange påhviler broernes ejere. Efter vandløbsregulativene er dette typisk beliggenhedskommunen²¹, men også staten og private står som ejere (jf. bilag 9).

Uden for de områder, der administreres direkte af staten ved Vejdirektoratet, Banedanmark, Forsvaret samt Skov- og Naturstyrelsen, påhviler det beliggenhedskommunen at fjerne træer, der falder i voldgraven.

Relevante dele af vandløbsregulativene findes i bilag 3.

3.1.3. Glaciset

Glaciset er et jordværk, der er en integreret del af fæstningsanlægget. Det tjente to formål dels at maskere volden, så den blev usynlig i terrænet dels at give ildlæ for den dækkede vej, der følger voldgravens vestside.

Den dækkede vej er – som terrænbærmen - anlagt på oprindeligt terræn og regnes her til glaciset. Vejen har en bredde af ca. 4 meter, men ud for kaponiererne og ved skærende veje og baner udvides den til ca. 30 meter brede såkaldte våbenpladser. Langs den dækkede vej fandtes ud mod voldgraven en halv allé med varierende træarter.

Mod den dækkede vej rejser glaciset sig stejlt med en højde af godt og vel et par meter. Højden mod forterrænet aftager gradvis, indtil jordværket går umærkeligt over i det oprindelige terræn. Glacisets har gennemgående en bredde af godt 30 meter, men det kan variere med terrænet. Ud for den planlagte Kagsmoseoversvømmelse mellem Hvidsværmervej og Husum Station erstattes glaciset af en dæmning af varierende størrelse.

Glaciset var tilplantet med "skråtstillede" rækker af hvidtjørn, hvoraf en del har overlevet. I glacisets kant plantedes to til tre rækker træer inden for skellet. De fleste af disse er antagelig fældet under 1. Verdenskrig, men enkelte har muligvis overlevet.

---

²⁰ Københavns Amts vandløbsregulativ tillægger Vandløbsmyndigheden (amtet) ejerskabet til batardauerne sammen med den vandløbsmæssige vedligeholdelse og drift. Københavns Kommunes regulativ (nr. 9) nævner, at fæstningskanalen ejes af staten og udlejes til kommunen. Københavns Amt og Jægersborg Skovdistrikt har i forbindelse med revisionen af Pleje- og anlægsplanen drøftet muligheden for at overføre ejerskabet til staten. Jf. bilag 9

²¹ Jf. dog note Bilag 9

De gamle hække og den oprindelige beplantning af hindrende, stikkende buske og slørende, stabiliserende træer er bevaret i et vist omfang og giver voldfronten og forterrænet en særlig karakter, som dog udviskes af selvsået opvækst.

3.1.4. Baglandet

Mod byen markerer forsvarsanlægget sig med den allesteds værende allé, bag hvilken volden rejser sig magtfuldt af det flade land med sine ramper, plateauer og betonbygværker. Enkelte steder (ved Avedøreljren, omkring Holbækmotorvejen, nord for Roskildevej og ved Utterslev Mose) er der endnu bevaret store åbne flader bag ved volden, og her kan den oprindelige placering langt uden for byen stadig fornemmes.

3.1.4.1. Avedøresletten

Sletten er Avedøreljrens gamle øvelsesterræn. Avedøreljren er udtryk for en anden forsvarsstrategi end Københavns Befæstning, og den blev også først bygget omkring 1912. Den var imidlertid i brug under 1. Verdenskrig, sammen med og som støtte for befæstningen, og efter nedlæggelse af befæstningen blev det gamle voldterræn anvendt af Avedøreljren til magasin, øvelse og standplads for luftværnsartilleri.

På Avedøresletten findes tre skydevolde, der først er opført en gang i 50' eller 60'erne, men trods dette binder de sletten sammen med volden og kasernen i markant militære kulturmiljø.

Den åbne slette afgrænses af egnstypiske poppelhegn og det åbne rum er af stor betydning for oplevelsen af både Vestvolden og Avedøreljren.

3.1.4.2. Paradislejren, Glostruplejren, Ejbylejren og Militærstationen

Til Vestvolden var knyttet en række telt- og baraklejr samt en militær jernbanestation. Lejrene, der ligger helt eller delvist øst for Voldgaden, fremtræder alle som en større eller mindre samling af betonstøbte fundamenter med brønde og viktualierum. I Ejbylejren er desuden bevaret en række allétræer, der stadig danner en erkendbar struktur. Tilsvarende beplantninger i Paradis- og Glostruplejren er mere eller mindre gået til.

Militærstationen ligger syd for Vestbanen og øst for Voldgaden. Den bestod af et vigespor og forskellige servicebygninger, hvoraf to bygningerne og et par fundamenter er bevarede. Vigesporret er fjernet for længst, men banketten fremtræder tydeligt om end afskåret af et sportsanlæg ud mod banen.

I modsætning til de øvrige anlæg, ligger Paradislejren uden for arealfredningen. Fundamenter m.v. er omfattet af den automatiske fortidsmindebeskyttelse, og de vil i planperioden blive registreret som fredede fortidsminder af Kulturarvsstyrelsen.

3.1.5. Forterrænet

Voldens forterræn domineres i dag i alt overvejende grad af bebyggelse og Ringmotorvejen. I Den grønne Kile mellem Gl. Køge Landevej og Køgebugtbanen kan forterrænet imidlertid stadig opleves som det rene landbrugsland, ikke mindst på grund af markante markveje og levende hegn.

Kagsmosen og Utterslev Mose indgår stadig i en let forståelig sammenhæng med voldanlægget.

3.1.5.1. Avedøre flyveplads

Flyvepladsen med de to træhangarer er anlagt under 1. Verdenskrig på Avedørelejrens øvelsesplads i voldens forterræn. Allerede omkring 1925, da Kastrup lufthavn blev åbnet, var det slut med regelmæssig beflyvning af pladsen. Den blev imidlertid fortsat anvendt lejlighedsvis og under besættelsen blev hangarerne anvendt som magasiner for hærens flyvemaskiner frem til 1943. Efter 1945 gik flyvepladsen ud af brug.

Under 2. Verdenskrig byggede firmaet Nordværk de markante prøvestande til afprøvning af tyske flymotorer. Hangarerne regnes for at være blandt verdens ældst bevarede træhangarer, og er ligesom prøvestandene bygningsfredede.

3.2. Biologiske værdier

Vestvoldsområdet er interessant som spredningskorridor for dyr og planter, idet området forbinder de store landskabskiler, mens voldgraven har forbindelse til mange vådområder herunder ikke mindst Kagsmosen og Utterslev Mose.

3.2.1. Voldanlægget

Det fredede fortidsminde Vestvolden er udpeget som biologisk spredningskorridor selv om tværgående veje og jernbaner er voldsomme barrierer. Der er bygget ålepas rundt om seks af voldgravens stemmeværker (batardauer), men egentlige faunapassager findes næppe, og det anses for betydningsfuldt at sådanne etableres i forbindelse med nyanlæg og udvidelse af trafik anlæg.

Der findes ingen systematisk registrering af hverken flora eller fauna, som omfatter fredningsområdet i sin helhed (se dog bilag 7). Der er behov for at kortlægge Vestvoldens biologiske indhold, især med hensyn til rødlistearter, og voldens betydning som spredningskorridor skal undersøges. Under hensyntagen til fastholdelse af en biologisk mangfoldighed skal mulighederne for at fremme og beskytte sjældne arter vurderes med særligt henblik på pleje og evt. behov for etablering af faunapassager.

3.2.1.1. Vegetation

Indtil engang i 1950-60'erne blev Vestvolden holdt som overdrev med høslet. Høslettens ophør og elmesygens hærgen i 1980-90'erne har medført en voldsom fremvækst af ny, selvsået skov og kratopvækst, og dette præger stedets flora. Overdrevsarter og orkideer som ægbladet fliglæbe og skovhullæbe, der kræver lys for at kunne udvikles, kan trues af denne udvikling mod tæt skovvækst, som modsat synes at gavne svampenes udvikling.

I forbindelse med fredningen af Vestvolden blev i 1994 sammenstillet en planteliste for voldarealerne mellem Utterslev Mose og Avedøre Holme. Listen er sammensat af mindst 4 forskellige registreringer, hvoraf én på det tidspunkt var knap 10 år gammel.

I det omfang det er muligt at udlede noget af en så heterogen sammenstilling, er konklusionen, at overdrevet på volden var presset, mens skoven var i fremdrift. Det fremgår endvidere af sammenstillingen, at de opmærksomhedskrævende planter fordelte sig med øget diversitet fra Hvidovre til Rødovre og herefter aftagende diversitet mod København. Største diversitet syntes loka-

liseret til området mellem Roskildevej og Jyllingevej, hvilket delvis kan bero på, at jordbunden her er særlig kalkrig.

Overdrevsplanterne findes typisk på bagsiden af volden (mod øst), øverst oppe, men de er også påvist på glaciset og kontrescarpen.

Siden sammenstillingen blev lavet i 1994 er et afsnit af volden i Rødovre kommune (den historiske vold), blevet ryddet for træer. Det afgræsses nu af får, hvilket tilsyneladende har gengivet området en overdrevslignende karakter med en rig, urtedomineret vegetation.

Skråningerne ned mod voldgraven er bevokset med græs og urter samt en mere eller mindre tæt træ- og buskbeplantning. Ud for Avedøresletten (Hvidovre kommune) er der både på escarpen og kontrescarpen registreret arter som Dansk Ingefær, Skovhullæbe og Ægbladet Fliglæbe samt en ranunkelart, som er sjælden i Danmark (den indslæbte *Ranunculus Psilostachys*).

I voldgraven er der en del sumpplanter, som langs bredderne primært består af Tagrør og Sødgræs. Visse steder findes en tæt undervegetation af Tornfrøet Hornblad, mens andre dele har en mere sparsom bevoksning.

3.2.1.2. Svampe

Vestvolden er en af kun tre lokaliteter i Danmark, hvor morkler optræder i større omfang. Foruden Rynket Klokkemorkel, der kun er fundet her, er Hættemorkel, Spiselig Morkel, Klor Bægermorkel, Glat Klokkemorkel og Keglemorkel alle fundet forskellige steder på Vestvolden. Ud over morklerne er de sjældne svampe: Askesporesvamp, Pelargonie Knaphat, Stinkende fladhat og Tjørnebær Stødsvamp registreret på volden.

3.2.1.3. Fauna

De mange tjørnekrat antages at give gode fourageringsmuligheder for småfugle, og DN Lokalkomiteen i Hvidovre har da også iagttaget en lang række af forskellige arter af småfugle i området omkring Avedøre (jf. bilag). Det foreliggende datagrundlaget er gør det imidlertid ikke muligt at foretage en nøjere planlægning og prioritering af den biologisk orienterede plejeindsats.

Vestvolden er desuden levested for en bestand af flagermus, som muligvis holder til i permanent lukkede, mørke, fugtige og frostfrie kasematter, hvortil der er adgang f.eks. gennem aftræks- og ventilationsrør.

3.2.2. Voldgraven

Voldgraven (ofte kaldt Fæstningskanalen) består af en række kunstigt frembragte bassiner, der ikke har naturligt tilløb af vand fra andre vandløb og søer. Voldgraven modtager vand fra overfladeafstrømning, vejarealer o lign. I Københavns Kommune stammer hovedparten af vandet fra Harrestrup Å, hvorfra det pumpes op i Fæstningskanalen mellem Islev og Husum.

Voldgravens bassiner er generelt alle klarvandede og næringsrige. Faunaens alsidighed og trivsel er meget varierende fra bassin til bassin afhængig af skyggevirksomhed fra træer og iltindhold. Overordnet set er iltindholdet i de udskyggede bassiner beskedent, hvilket medfører, at bundfaunaen er ensidig og alene bestående af robuste arter. I bassiner med god lysindstråling findes der derimod flere steder en både veludviklet undervandsvegetation og en artsrig fauna.

Der er i flere bassiner observeret gode fiskebestande med bl.a. ål, gedder og aborrer. Skrubbudse, butsnudet frø, grøn frø og stor vandsalamander er set yngle flere steder i de lavvandede dele af voldgraven omkring kaponiererne. Hvor vandet pumpes op fra Harrestrup Å, på grænsen mellem København og Rødovre, findes både døgnfluer og vårfluer. I et enkelt bassin er der fundet en stor bestand af flodkrebs.

Voldgraven er (Københavns Amt) på grund af sin særlige konstruktion målsat som en række søer med generel målsætning. På baggrund af gennemførte undersøgelser vurderes det, at målsætningen ikke er opfyldt. I Københavns Kommune er graven trods tilstedeværelsen af tre batardeauer målsat som vandløb (jf. regionplan 2005). Gennemstrømningen i graven forholdsvis ringe, og iltkoncentrationen er generelt lav. Periodevis er iltindholdet så ringe og koncentrationerne af ammonium og fri ammoniak så rigelig, at det er en trussel mod dyrelivet.

3.2.3. Kagsmosen

Kagsmosen er en kendt fuglelokalitet med et rigt dyreliv. Der findes mange af små vanddyr lige fra haletudser og salamander til (f.eks.) de store vandkalve. Der er en veludviklet bredvegetation, og arealerne, der støder op til bredderne, er en mosaik af enkelte plænearealer, busketter og høje vilde urter samt trægrupper af hovedsagelig el. Mosens indre er tæt bevokset med rørskov og pilebuske.

3.2.4. Avedøresletten

Vandhullerne på Avedøresletten er små og lavvandede og derfor velegnede som ynglested for padder. Københavns Amt har i 2001 etableret to vandhuller på sletten (nord og syd for Stavnsbjerggård). Der er ikke foretaget systematisk overvågning af områdets paddebestande, men det vurderes, at området huser ynglebestande af Spidssnudet – og Butsnudet frø.

3.3. Rekreative værdier

Vestvolden er et enestående rekreativt område i København, både på grund af sin udstrækning med en gennemgående national og regionalt stier, og på grund af områdets kulturhistorie samt varierede terræn og natur. I et større perspektiv skaber Vestvolden forbindelse mellem og til de grønne kiler i København samt til skov-, kyst-, strand- og naturområder både nord og syd for København.

Vestvolden er et nærrekreativt område med opland i de tætbefolkede højhusområder i Avedøre Stationsby og Tingbjerg og de tætte, lave bebyggelser omkring Park Allé, Ejbyvej og mellem Jyllingevej og Frederikssundsvej. Specielt for Rødovre og Hvidovre Kommuner, hvor der ikke er så mange andre rekreative muligheder, er Vestvolden også borgernes ”skov”.

De organiserede friluftaktiviteter er fortrinsvis placeret i de tilgrænsende arealer udenfor det egentlige voldanlæg. Selve volden giver imidlertid gode muligheder for det uorganiserede friluftsliv, og indretning af de historiske bygninger til udstillinger, café mv. styrker dette.

3.3.1. Tilgængelighed

Efter fredningen er det et selvstændigt mål at gøre fredningsområdet tilgængeligt for offentligheden. Dette medfører, at offentligheden kan færdes til fods overalt på Vestvolden, uden for de områder der benyttes af Forsvarsministeriet.

Volden er imidlertid som forsvarsanlæg bygget således, at det er vanskeligt, og visse steder direkte farligt, at færdes på den. Adgang sker - som i alle naturområder - på eget ansvar, men de farligste steder med risiko for lodrette styrt (fra tage af bygningsværker, der er bygget ind i hovedvolden) kan undgås ved at færdes på de stier, der er indtegnet på kortbilaget.

Fredningsområdet er i sin helhed omfattet af naturbeskyttelseslovens generelle adgangsregler. Efter Justitsministeriets cirkulæreskrivelse af 27.7.1998 til landets politimestre og politidirektøren i København indebærer dette, at ulovlig kørsel og anden overtrædelse af naturbeskyttelseslovens generelle ordensregler straffes efter naturbeskyttelsesloven.

Der er derfor ikke behov for at opsætte trafikskiltning eller ordensreglement, men piktogrammer (Bilag 6) kan opsættes som vejledning. Antallet bør begrænses af vedligeholdelsesmæssige grunde. Arealforvalteren fører tilsyn og anmelder overtrædelse af ordensreglerne til det lokale politi.

Der er etableret broer over voldgraven på (i Hvissinge dog ovenpå) alle de faste militærbroers fundamenter undtagen ud for det tidligere militære område ved Ejbybro og ud for Tingbjerg Skole. Der er etableret ”parkbroer” over voldgraven i Hvidovre (ud for Avedøre Tværvej), ud for Kagsmosen og i Utterslev Mose. Der er desuden etableret en ny plankebro til dobbeltkaponieren i Husum.

3.3.1.1. Det organiserede friluftsliv

Det organiserede friluftsliv findes hovedsagelig uden for selve voldområdet. I Rødovre ligger et større idrætsanlæg (Espelunden Fritidsanlæg) med fodboldbaner, rullehockeybane, tennisbaner og med tilhørende parkeringsanlæg. Her ligger også en større campingplads, Absalon camping, med 475 pladser.

På den gamle Avedøre flyveplads er der etableret en lille landingsbane, der kan beflyves af mindre (veteran)fly under rimelige vejrforhold. Luftfartsmyndighederne har meddelt tilladelse til 60 årlige operationer. Pladsen er hjemsted for flere flyrelaterede foreninger, og det er tanken at gøre den til center for aeronautiske aktiviteter.

I Københavns kommune mellem Åkandevej og Frederikssundsvej findes i alt fem blokke pensionisthaver, som efter Vestvolden, Pleje- og anlægsplan år 2000 – 2005, skal nedlægges gradvist. De er imidlertid alle gjort permanente med Kolonihaveloven af 7. juni 2001. I planperioden 2005-2009 tager Skov- og Naturstyrelsen og Kulturarvsstyrelsen stilling til, om man vil søge kolonihaverne nedlagt af hensyn til fortidsmindets særlige betydning. Derudover findes et mindre område i Rødovre kommune med nyttehaver for pensionister.

Der er udlagt fiskepladser syd for Gl. Køge Landevej, ved Islevholm, ved Frederikssundsbanen, ved Mørkhøjvej og ved Åkandevej. Det kræver fisketegn at benytte pladserne og ordningen administreres af henholdsvis Hvidovre Sports- og Lystfiskerforening og Sjællandske Sports- og Lystfiskerforeningers Samarbejdsudvalg (SU).

Der findes endvidere flere lokale friluftstilbud i form af spejderhytter bag voldterrænet nord for Holbækmotorvejen og foran glaciset ved Hvidsværmervej samt på de tilliggende arealer uden for det fredede område. I Rødovre Kommune nord for Jyllingevej, foran glaciset langs ringmotorvejen, ligger en knallertbane med en ansat leder. Derudover er der organiseret hundetræning på store, åbne områder foran glaciset ved Ejbybroen, på de åbne sletter nord for Roskildevej og nord for Gl. Køge Landevej samt på Avedøresletten.

3.3.1.2. Det uorganiserede friluftsliv

Voldgaden er en del af den nationale sturte nr. 9, der strækker sig fra Rødby til Helsingør. Den nationale rute forbinder en række sturter af regional og lokal betydning. I den forstand har Vestvolden rekreativ værdi for det uorganiserede friluftsliv på såvel det nationale som det regionale niveau.

På det lokale niveau har volden en særlig værdi for børn og unge som arena for vilde lege og mål for forskelligartet opdagelsesfærd.

Der er mange, der går tur på volden og det er et yndet sted at lufte hunden. Det sker både på selve Voldgaden og ad de mange trådte stier på voldens gamle kommunikationsveje (ramper), på voldkronen og bærmestierne.

Opholdspladser med borde/bænke findes overvejende på de åbne områder. Til brug for uorganiserede aktiviteter er anlagt en kondibane nord for Jyllingevej. Ved Islevholm findes et "friløbsområde" for hunde.

Det attraktive ved Vestvolden er den store variation i voldens udtryk, som betyder, at det er spændende at færdes der. Her kan man opleve alt fra den "vilde" natur, hvor de historiske anlæg pludselig kommer til syne og sætter gang i fantasien, til den historiske vold i Rødovre, hvor beplantningen er ryddet på en 600 meter lang strækning, og volden er bragt tilbage til sit oprindelige udtryk. Volden giver i dag gode muligheder for ro og fordybelse, selvom der over lange strækninger kan høres generende støj fra motorvejen. Volden giver dog i dag et fint modspil til den omgivende tætte by, hvor alt er planlagt og styret.

For det uorganiserede friluftsliv er de mange, nyetablerede funktioner i de eksisterende bygninger meget attraktive. Det gælder f.eks. udstillinger i Artillerimagasinet og Fredskrudtsmagasinet i Rødovre, cafévirksomheden i Hvidovre og de mange muligheder i Avedørelejren med filmbyen og Cirkusmuseet. Sådanne funktioner kan, kombineret med gode parkeringsmuligheder og adgangsforhold, i højere grad gøre Vestvolden attraktiv - også i en bredere turistmæssig sammenhæng.

3.3.2. Veje og stier

Voldgaden er del både af National (cykel)sturte nr. 9 og af et større stisystem, der sikrer en "grøn" forbindelse mellem natur- og parkområder som: Hjortespringkilen, Utterslev Mose, Kagsmosen, Vestskoven, Vestvolden, Brøndbyskoven, Den grønne Kile og Avedøre Strandpark.

Voldgaden med tilhørende voldallé binder Vestvolden sammen, og en ubrudt forbindelse vil styrke den rekreative brug, specielt regionalt. Voldgaden gennembrydes imidlertid af Gl. Køge

Landevej, Park Allé, Jyllingevej, Slotsherrensvej, Islevhusvej, Frederikssundsvej, Mørkhøjvej, Åkandevej samt Vestbanen og Husumbanen. En eksisterende tunnel under Vestbanen og en fodgængerbro over Jyllingevej ligger dårligt i forhold til Voldgaden. For tunnelen gælder, at den ligger ude af voldtraceet og forlænger en tur langs volden med mere end en halv kilometer. Fodgængerbroen er også noget ude af tracé, men værre er, at den med sine trapper svær at passere for cyklister og barnevogne.

Voldgaden benyttes af ryttere i varierende omfang. Friluftsrådet har foreslået, at der etableres en sammenhængende ridesti langs hele Vestvolden. Dette er dog i dag ikke hensigtsmæssigt på grund af de store, skærende veje og jernbaner.

Knallertkørsel er tilladt på Voldgaden i Brøndby Kommune samt i Rødovre fra kommunegrænsen i syd til Ejbybro og videre - over Ejbybro - mod sydvest til tunnelen under motorringvejen og mod nord til Jyllingevej. Knallertkørsel er desuden tilladt på tværstien nord for "den historiske vold".

Motorkørsel er tilladt på Voldgaden mellem Park Allé og spejderhytterne ved Brøndbyskoven, mellem Ejbybroanlægget og Ejbyvej samt på den vej, der gennemløber fortærrænet nord for Jyllingevej.

Ærindekørsel er tilladt på Voldgaden til Forsvarets huse Frederikssundsvej nr. 258 og 365

Den dækkede vej anvendes generelt som gangsti, men den er visse steder ganske tilgroet. Mellem Holbækmotorvejen og Køgebugt Banen er den udbygget til en egentlig gangsti. Også trampestier på voldens indbyggede kommunikationslinier på terrænbærme, voldgang og voldkrone bærer præg af mere eller mindre flittig brug. Mellem Mågeparken i syd og Holbækmotorvejen i nord løber en sti langs glacisets fod, som kun er afbrudt af Gl. Køge Landevej og Køgebugt banen. Den sydligste del indgår i et større stisystem, mens den nordligste del indgår i amtssti nr. 23.

3.3.2.1. Handicapforanstaltninger

Vestvolden er som følge af sin konstruktion vanskeligt tilgængelig i kørestol. Da indgreb i fortidsmindet ikke er tilladt, er det vanskeligt at gøre den farbar for handicappede. Det er dog muligt at forbedre forholdene for handicappede m.h.t. parkeringspladser, toiletter og tilgængelige borde/bænke.

3.3.3. Formidling

Den rekreative udnyttelse af Vestvolden er - i forhold til størrelsen - forholdsvis beskedne. I den forstand har volden et stort uudnyttet rekreativt potentiale både lokalt, regionalt og nationalt i kraft af sit omfang som grønt område, sin bynære beliggenhed og en spændende kulturhistorie. En forudsætning for at udnytte dette potentiale vil være en styrket formidlingsmæssig indsats, en udbygning af de rekreative muligheder specielt for det uorganiserede friluftsliv, en fastholdelse af voldens poesi og variation samt gode parkerings- og adgangsforhold.

Formidlingen kan primært knyttes til organisering af guidede ture, udbygning af naturskoler (bemandede), naturcentre (ubemandede), arrangementer som "Københavns Befæstningsdag", samt opsætning af informationstavler og udgivelse af informationsfoldere.

Københavns Kommune har udgivet en folder om Kagsmosen. Derudover findes to vandretursfoldere for Vestvolden udgivet af henholdsvis Vestvoldens Venner og Skov- og Naturstyrelsen. Den første omfatter hele volden den anden strækningen mellem Jyllingevej og Roskildevej. Københavns Amt har udgivet en meget populær pjece om Københavns Befæstning og derudover to cykelkort med ture langs Vestvolden.

Ved visse adgangsveje er der opsat kortborde med generelle informationstavler om voldens etablering og formål. Desuden er der opsat tavler, der fortæller om "den historiske vold" syd for Rødovre Parkvej og det restaurerede fredskrudtmagasin ved Knud Anchersvej i Rødovre. Ved kikkertstationen ud for Brøndbyskoven er der opsat en informationstavle som anskueliggør stationens funktion.

3.3.3.1. Støttepunkter

På den historiske vold er et genopbygget artillerimagasin indrettet med støttepunktsfunktioner som toilet, og mulighed for indretning som cafe. Et lysbilledshow fortæller om Vestvoldens historie. I et restaureret fredskrudtmagasin er supplerende indrettet en udstilling om livet ved volden i forbindelse med dens etablering. I sommerhalvåret er der i perioder fri adgang til begge bygninger. Med udgangspunkt i artillerimagasinet har Projekt Vestvolden²² hidtil organiseret guidede ture på den historiske vold.

Brøndby Kommune har en naturskole i tilknytning til Brøndbyskoven ved Vestvolden, og Hvidovre Kommune har indrettet et formidlingscenter med en økologisk friluftsgård (QuarkCenteret) i Stavnsbjerggård på de åbne arealer op mod Vestvolden.

I Hvidovre er endelig et lille fredskrudtmagasin syd for Gl. Køge Landevej indrettet som et lille informationscenter med kaffeudskænkning (Krudtcaféen).

3.3.3.2. Overnatning

Teltslagning er ikke tilladt på og inden for en afstand af to meter fra fredede fortidsminder. Uorganiseret primitiv overnatning kan tillades efter Kommunalbestyrelsens beslutning uden for fortidsmindet, men inden for arealfredningsområdet.

---

²² Et projekt for arbejdsløse i aktivering i Rødovre Kommune.

4. Generelle plejeforskrifter

Det konstateres indledningsvist generelt, at vegetationspleje af hensyn til fuglelivet ikke må udføres i tidsrummet 1. april til 17. juli. Tilsvarende bør gamle træer så vidt muligt bevares til forfald, men det fastlægges ikke som en forskrift af hensyn til sikkerheden for offentlighedens frie færden inden for fredningsområdet.

4.1. Fortidsminde- og landskabspleje

Varetagelse af de fortidsmindemæssige interesser fordrer en langsigtet pleje, der dels gør fortidsmindet erkendbart og dels sikrer det for fremtiden. Plejen skal desuden fastholde og fremme oplevelsen af volden som et strukturerende grønt landskabselement. Voldalléen, der i dén sammenhæng tillægges en særlig betydning, plejes efter nedenstående retningslinier, men også den oprindelige beplantning på vold og glacis bør bevares, og den kan også med fordel frilægges eller retableres mange steder.

Samspelet mellem forsvarsanlægget og de (bevarede) åbne sletter, der undertiden fremhæves af markante (poppel)hegn er af stor betydning for Vestvoldsfredningens landskabsoplevelse, og fredningen indbefatter en række af disse åbne arealer netop for at fastholde dette billede. Det må give sig udslag ikke mindst i plejen af voldalléen og glacisets skovbryn, der fungerer som overgangszone mellem volden og de åbne områder.

Endelig bør voldens struktur og glacisets virkning tydeliggøres. Det tilstræbes derfor – dog med bibeholdelse af den historiske bevoksning - at friholde voldprofilen for træ- og buskbevoksning i en bredde af 30 meter på begge sider af alle skærende veje og jernbaner. Tilsvarende bør voldgravens skudfelter og forsvarsværker frilægges for at øge kontrasten mellem voldgravens kamplinie og glacisets landskabelige maskering.

Det er vigtigt at sikre fortidsmindet for fremtiden. Der er dokumenteret, at erosion og jordflydning har voldt problemer i forbindelse med anlæggelsen, men umiddelbart er der ikke kendskab til, om erosion er et problem, som det er nødvendigt at forholde sig til i dag. Undtaget er dog slidskader efter bl.a. mountainbike kørsel, der kan konstateres flere steder.

Vestvolden er et meget robust anlæg, men der er i dag ikke overblik over de bevaringsmæssige problemer, der kan opstå på længere sigt. I planperioden iværksættes en undersøgelse med henblik på at lokalisere eventuelle problemer og skabe et grundlag for at vurdere, om der på sigt vil ske en stadig nedbrydning af fortidsmindet. Undersøgelsen bør derfor tage rede på, om kommunens forskellige drift har haft indflydelse på voldens struktur, og den bør endelig beskrive og budgetsætte etablering og drift af evt. ønskværdige modforanstaltninger.

4.1.1. Pleje af Vestvolden (fortidsmindet)

I Københavns kommune er størstedelen af volden holdt som park med en bund overvejende af græs og urter. Det betyder, at volden er meget synlig og let at opfatte. På resten af strækningen i de øvrige kommuner vil det være ønskeligt, at publikum også her får mulighed for at opleve, hvordan volden har set ud og er tænkt. Den historiske vold i Rødovre er et fint eksempel på, hvordan dette kan udføres, og det vil være ønskeligt at få etableret 2 -3 lignende steder fordelt på

volden. I sådanne områder skal bunden (græs og urter) holdes ved slåning eller afgræsning for at sikre, at områderne ikke igen springer i skov.

4.1.1.1. Pleje af voldalléen

Alléen plejes og opretholdes efter følgende retningslinier:

- Voldalléen bør fremstå markant på afstand, og allétræerne skal derfor bevares som fuldkronede træer.
- Alléen skal holdes komplet ved genplantning. Generelt bør dele af alléen udskiftes samlet over en større strækning, men enkeltræer kan undtagelsesvis indplantes i gamle allétræstrækninger.
- Alléen skal være sammensat af mange forskellige træsorter. Til genplantning vælges en af følgende træarter: Lind, seljerøn, abild, vild pære, naur, fuglekirsebær eller hestekastanie. Mod offentlig vej og sti afsluttes trærækkerne med 2 - 3 udvalgte, salttolerante træer f.eks. eg eller ask.
- Træerne plantes i forband. Enkelte strækninger (f.eks.) Utterslev mose har tilsyneladende aldrig haft dobbelte trærække. Her bibeholdes den ensidede trærække. Afstanden mellem træerne er ti skridt eller ca. 8 m.
- Ved genplantning af alléen bør grøfterne på begge sider af Voldgaden renses op for at reetablere gadens oprindelige profil og afdræning.
- Trægigt opvækst fjernes mellem allétræerne og øst for Voldgaden i en bredde af mindst 5 meter eller til skel. Den fritlagte allé plejes herefter sammen med det flade areal mellem Voldgaden og voldskråningen med mindst én årlig slåning.
- Træerne gennemgås hver 2.-3. år. Døde og farlige grene beskæres.

Genplantning af større strækninger af alléen kræver særskilt tilladelse fra Kulturarvsstyrelsen, mens genplantning af enkeltræer i voldalléen betragtes som vedligeholdelse og kan foretages uden tilladelse.

Af landskabelige grunde prioriteres det højt at etablere beplantninger, der kan genskabe den visuelle sammenhæng mellem alléen på begge sider af de store veje ("grønne porte"). De "grønne porte" skaber visuel sammenhæng ved at forlænge alléen "ud over vejen". Dette indebærer, at der – hvor der ellers er plads til det og under særlig hensyntagen til kabler, rør og ledninger i jorden – plantes allétræer på indersiden af fortovet, i kanten af cykelsti og i vejens midterrabat.

De "grønne porte" etableres i samarbejde med vejmyndighederne, der skal give tilladelse til at grave i vejareale. Der vælges træer, som danner store, sammenhængende kroner og som kan klare saltning af vejbanen. Træer, der bærer så store frugter, at de er en væsentlig gene for cyklister og biler, kan ikke accepteres. Fritrumsprofilen skal overholdes, og det betyder, at der over fortov skal være mindst 2,8 meter til de nederste grene. Over cykelsti er grænsen 3,25 meter og over kørebaner 4,5 meter.

I planperioden skiltes Voldgaden efter ny standard som national sti.

4.1.1.2. Beplantningsplan for fornyelse af voldalléen

Voldalléen er fra starten sammensat af flere forskellige træarter, men fornyelserne er oftest sket med lind, og fortsætter udviklingen, vil alléen om kort tid udelukkende være sammensat af lind i forskellige aldre.

Efter arbejdsgruppen er den alsidigt sammensatte allé en værdi i sig selv, som bør opretholdes fremover. Arbejdsgruppen finder også, at den tilfældige indplantning af afvigende arter, der antagelig er sket tilfældigt og uforsætligt, er så karakteristisk for voldalléen, at den bør opretholdes i kommende nyplantninger. De afvigende arter bør ikke udgøre mere end 5%, men der er intet til hinder for, at den kan bestå af lidt usædvanlige træarter.

Oprindelig syntes seljerøn vidt udbredt på befæstningen. Der er spor efter, at den har været anvendt til skærmbeplantning, til allétræ langs den dækkede vej, og muligvis har den været spillet en væsentlig rolle også i selve voldalléen, hvor den i dag findes over to ca. 700 meter lang strækninger ud for henholdsvis Avedøresletten og Espelunden. Begge beplantninger er ved at være udlevet.

Stormen i januar 2005 var særlig hård ved strækningen ud for Avedøresletten, men heller ikke delen i Rødovre gik ram forbi. Det kan derfor forudses at begge strækninger må forynges inden for de nærmeste planperioder. Røn kan ikke erstattes med røn, og arbejdsgruppen foreslår derfor, at det allerede nu fastlægges, hvilke strækninger med længere levende arter, der til sin tid skal erstattes med røn.

Arbejdsgruppen finder det unødvendig at udskifte de nyplantede strækninger, men har (Jf. Bilag 8) lavet en detaljeret plan for udskiftningen af de gamle beplantninger, og Kulturarvsstyrelsen har (Jf. Bilag 2) meddelt tilladelse til, at konkrete dele af alleen i planperioden kan udskiftes i overensstemmelse hermed.

4.1.1.3. Pleje af volden og dens bygninger

Voldens ramper og interne kommunikationslinier søges ryddet for bevoksning og efterfølgende holdt med maskinel slåning.

De oprindelige kommunikationsveje er afbrudt her og der af sekundære anlæg og indgreb. Ved etablering af et sammenhængende stiforløb kan det derfor være nødvendigt at retablere en oprindelig sammenhæng. Det kan ske ved etablering af ramper på passende steder. Ramperne opføres af tilført materiale, så det nuværende forløb let kan retableres. Tilføjelse af nye ramper kræver tilladelse fra Kulturarvsstyrelsen.

Volden gennemgås i planperioden med henblik på kortlægning af bevarede rester og spor efter de oprindelige beplantninger. Rester af den oprindelige bevoksning er en del af fortidsmindet og plejes sammen med dette. Det indebærer, at de historiske bevoksningerne bør frihugges og bevares til forfald.

Sløringsbeplantninger og rester af hække og hinderbeplantninger på den dækkede vej, omkring kaponierer, på flanker og bærmere, på escarpen og voldkronen bevares og kan erstattes efter behov.

Gamle "bidte" træer på voldens inderside bør bevares og generelt bør alle gamle træer (> 80 år) bevares til forfald. Om nødvendigt kan de skæres tilbage, og farlige kronedele bør i alle tilfælde fjernes.

Den oprindelige skærm- og hinderbevoksning kan søges genskabt på den historiske vold i Rødovre. Renovering af beplantningerne kan ske løbende. Mindre genplantninger opfattes som ved-

ligeholdelse, mens større genplantninger er nyplantninger, der kræver tilladelse fra Kulturarvsstyrelsen. I fornødent omfang indsamles relevant materiale til sikring af den oprindelige genpulje.

Der bør, så vidt det overhovedet er muligt, ske en løbende oprensning af voldens afvandingssystem for at sikre bygningernes afvanding. Det skal dog særligt noteres, at forskellige ledningsarbejder gennem årene i det store og hele har afbrudt den østlige grøfts afvanding til voldgraven. Supplerende rydning af bevoksning oven på ledninger og dræn kan komme på tale, hvis trærødderne blokerer afvandingen.

I Vestvolden er indbygget ca. 180 rum eller kasematter, som alle er sårbare over for træerødder og indtrængende vand, der kan forårsage store skader. Bevoksningen på og omkring bygningerne er i forrige planperiode blevet fjernet, og de ryddede arealer søges fremover holdt ved mindst én årlig slåning. Det er af vigtigt, at al træ-, busk- og staudebevoksning optil og langs med murværk fjernes *hvert år*, så muren kan ”ånde” frit. I modsat fald oparbejdes fugtskader over tid, der kan være endog meget ødelæggende.

I Planperioden 2000 – 2005 har Skov- og Naturstyrelsen af bevaringsmæssige grunde åbnet (og aflåst) i alt 12 bygværker (kaponierer og ammunitionsmagasiner i de faste batterier). Generelt skal alle bygninger, der ikke anvendes, holdes permanent holdes aflåst, muret til eller dækket med jord²³, men sytten rum (skydestillinger, projektør- og vagtrum samt et par kaponierer) har nu stået åbne i længere tid. Kaponiererne lukkes af ved Skov- og Naturstyrelsens foranstaltning, mens de øvrige rum kan forblive åbne som læ- og opholdssteder. Det forudsættes, at rummene kan holdes ryddelige, i modsat fald lukkes de efter nærmere aftale med Skov- og Naturstyrelsen.

Endelig er tilmuringerne gennembrudt en håndfuld steder, og 10 - 15 af de tynde jerndøre til smårum er nu i så dårlig stand, at tillukningen er mere symbolsk end reel. Disse forhold søges bragt i orden i løbet af den kommende planperiode.

Batteritogsmagasinet i Rødovre blev i sin tid flyttet til Avedørelejren. Bygningen er nu revet ned, men de bærende dele er bjerget. Bygningen søges genopført i planperioden.

I planperioden påtænker Skov- og Naturstyrelsen at iværksætte arbejder med henblik på opbremsning af bygningernes forfald. Arbejderne forventes udført i samarbejde med Kulturarvsstyrelsen og Nationalmuseet med udgangspunkt i en undersøgelse udarbejdet af COWI - Consult.

Af både bevarings- og formidlingsmæssige grunde ønskes udvalgte bygninger indrettet til brug for aktiviteter i et samarbejde mellem Skov- og Naturstyrelsen og kommunerne på den ene side

---

²³ Ifølge brugsaftalerne vedligeholder kommunerne de bygninger, som de bruger eller har brugsret til. Bygningerne skal holdes i god stand og el-, vand- og kloakinstallationer skal holdes ved lige.

Hvidovre Kommune disponerer 3 bygninger: Fredskrudtmagasin st. 0 og st. 1 samt Poppelbatteri. Brøndby disponerer over 3: Horsedammens fredskrudtmagasin med to kommandostationer. Rødovre disponerer over 9: Lille fredskrudtmagasin nord for Roskildevej, voldmesterhus, div. Sanitetsrum, det genopførte artillerimagasin, Hvissinge Batteri, dobbeltkaponiere X-XI, Fredskrudtmagasin v. Knud Anchers vej m. kommandostation. Kommunen er imidlertid ikke indstillet på at overtage brugsretten til de to sidste sålænge militæret opretholder sin råderet, se note 16. København kommune disponerer endelig over 12: samtlige bygninger (excl. tildækkede rum).

og borgere og organisationer på den anden. Styrelsen har afsat midler hertil, men interessenterne forventes derudover selv at skyde ressourcer ind i form af eget arbejde, penge m.v. Som udgangspunkt kan alle bygninger inddrages i disse aktiviteter, men de store fredskrudtsmagasiner, der i sin tid skulle bruges som krigskaserner, er de mest oplagte og nok de eneste, der kan tænkes indrettet til primitiv overnatning. Kaponierer, ammunitionsmagasiner og maskinrum er sværere at genanvende, og det er derfor næppe troligt, at de kan revitaliseres i større omfang. Generator-, pentamotorrum, flankeringsbunkere og vagtrum m.v. kan, såfremt renholdning kan organiseres, finde anvendelse som lærum. Revitaliseringen forudsætter installation af el, vand, afløb og toilet, hvilket i praksis antagelig vil begrænse revitaliseringen til små og store fredskrudtsmagasiner, kommandostationer og grupper af sanitetsrum m.v.

Sagsbehandling og den nøjere formulering af vilkår og kontrakter aftales mellem Skov- og Naturstyrelsen og de berørte kommuner. Anvendelse og brug af bygningerne skal imidlertid være forenelig med områdets karakter som fortidsminde og fredet område, og almennyttige formål skal prioriteres over private.

Enhver ændring af bygningerne kræver tilladelse fra Kulturarvsstyrelsen. Derudover kræver enhver ændring af bygningens brug og funktion byggetilladelse fra kommunen. Etablering af kommercielle aktiviteter f.eks. hestevognskørsel, cykeludlejning, kioskvirksomhed mv. kræver tilladelse fra beliggenhedskommunen samt fra Skov- og Naturstyrelsen som ejer.

Bebyggelser, der grænser op til voldterrænet, bør så vidt muligt afskærmes fra dette ved levende hegn (hæk).

4.1.2. Pleje af voldgraven

Den vandmiljømæssige pleje af voldgraven (Fæstningskanalen) gennemføres i overensstemmelse med de gældende vandløbsregulativer. Det betyder blandt andet, at der normalt kun vil ske skæring af grøde og oprensning af aflejret materiale i begrænset omfang. Nedskæring af bredvegetation vil ske i overensstemmelse med plejeplanen og de vandmiljømæssige interesser.

I det omfang dette medfører ændringer af den eksisterende tilstand eller indgreb i fortidsmindet, kræver det tilladelse fra Fredningsnævnet og Kulturarvsstyrelsen.

Brombærbevoksningerne på gravskråningerne bevares, men kan skæres tilbage. Ved pleje af træbevoksningen langs voldgraven skal udyndingen balanceres med den vandmiljømæssige målsætning om at fastholde vandspejlet i passende skygge. Dette indebærer først og fremmest, at den ældre bevoksning af større træer skal bevares med et sammenhængende kronetag. Det tilstræbes således at fastholde en lys/skyggevirkning på vandspejlet, som min. svarer til bibeholdelse af 80 % af kronetaget.

Hvor bevoksningen langs graven plejes, så kratbevoksningen ryddes, og den ældre bevoksning af større træer bevares med et sammenhængende kronetag, evalueres effekten af bevoksningsplejen sidst i planperioden. I evalueringen inddrages både de historiske/rekreative interesser og virkningen på vandkvaliteten. Evalueringen inddrages i interesseafvejningen i planperiode 2010 - 2015. Vandløbsregulativerne skal senest optages til revision i 2012.

På længere sigt ønskes voldgraven oprenset. Det skal i den sammenhæng understreges, at Stor vandsalamander, der er set yngle flere steder i voldgraven, er opført på habitatdirektivets bilag IV, strengt beskyttede arter. Indgreb i voldgraven må ske under hensyntagen hertil. Oprensningen kræver desuden Kulturarvsstyrelsens tilladelse.

4.1.3. Pleje af glaciset

Den dækkede vej kan udbygges med en anden stibelægning end asfalt. Våbenpladserne kan ryddes for bevoksning og indrettes til ophold med borde/bænke arrangementer.

Halvalléer og rester af hække m.v. bør bevares. De er preset mange steder og bør så vidt muligt skæres fri og evt. også selv beskæres. I fornødent omfang indsamles frø m.v. til sikring af den oprindelige genpulje.

Overordnet ønskes karakteren af en kraftig, vild, stikkende bevoksning bevaret på glaciset. Større træer, der presser tjørnebevoksningen, bør fjernes. Hvor nærhed til motorvejen gør det ønskeligt, kan glacisbevoksningen udlægges til urørt bevoksning.

4.1.4. Pleje af baglandet

Baglandet (mod København) er i vis udstrækning anvendt til organiserede aktiviteter. Det giver sig tydeligt til kende i Espelundsanlæggene i Rødovre, mens Avedøresletten, QuarkCentret, arealer nord for Holbækmotorvejen, Roskildevej, Tårnvej og Utterslev Mose er mere uberørte.

Hvor det åbne bagland er bevaret, ønskes sammenhængen med volden fastholdt, så vidt det overhovedet er muligt. Alléen bør derfor frilægges ud mod de åbne områder, for at skabe indsyn over voldens bagside. Hvor bebyggelsen kommer så tæt på voldanlægget, at det forstyrrer oplevelsen af forsvarsanlægget, bevares eksisterende skærmbevoksning mellem bebyggelse og fortidsminde, og nye kan etableres i fornødent omfang.

4.1.4.1. Pleje af Avedøresletten

Halvdelen af Avedørelejrens gamle eksercerplads er inddraget under fredningen. Den vestlige halvdel af arealet anvendes til hundetræning af politi/hjemmeværn og Schæferhundeklubben Kreds 43, Hvidovre. Denne del af arealet er hidtil holdt med høslet, men forpagtningen er opsagt, og hele sletten afgræsses nu med får. Arealet er delt i to folde, der afgræsses efter tur, og hundetræningen finder fremover sted i den af foldene, hvor der ikke er får. Fårehegnet er forsynet med klaplåger, og offentligheden kan også fremover færdes frit over hele arealet.

Det åbne område med de egnskarakteristiske poppelhegn er af stor betydning for oplevelsen af volden. Arealet holdes fortsat åbent.

En del af arealet foreslås af Hvidovre Kommune inddraget til naturgolfbane

4.1.4.2. Pleje af Paradislejren, Glostruplejren, Militærstationen og Ejbylejren

Fundamenter og sporbanket holdes fri for bevoksning. Gamle træer herunder specielt allétræerne i Ejbylejren kan frilægges. Paradislejren forventes registreret som fortidsminde, og bør herefter plejes efter naturbeskyttelseslovens almindelige regler sammen med Vestvolden.

4.1.5. Pleje af forterrænet

Motorringvejen M3 følger Vestvolden i grove træk. Afstanden mellem motorvej og fortidsminde varierer, men den er i Hvidovre typisk 100 meter eller mere. I Brøndby er den tilsvarende 50 m eller mindre, og ud for dobbeltkaponieren ved Horsedammen skærer motorvejen sig endog ind over selve fortidsmindet.

Forterrænet er de fleste steder sprunget i skov. Bevoksningen har nogen støjdempende virkning, og den adskiller visuelt det fredede område fra motorvejen. Bevoksningen kan plejes og i fornødent omfang suppleres med henblik på sikring af denne funktion, men de åbne partier omkring Encientestien nord for Roskildevej og rundt stien mellem Vestskoven og Jyllingevej (hovedsti nr. 57) bør fastholdes.

Forterrænet i Hvidovre er set fra Gl. Køge Landevej og Holbæk- og Ringmotorvejen stedvis spærret for ind- og udsyn af kratopvækst. Glacisbevoksningen danner her sammen med rester af en allé et markant og flot skovbryn ud mod forlandet, der i øvrigt præges af åbne marker. Dette skovbryn ønskes - så vidt muligt - bevaret som en blanding af tjørn, slåen og enkelte træer, men der åbnes for indsyn fra Gl. Køge Landevej til det åbne forterræn, glaciset med det karakteristiske skovbryn samt til den gamle Flyveplads. Et udtjent trådhegn langs Gl. Køge Landevej, som lukker for adgangen til forterrænet, kan fjernes. Endelig ønskes det sparsomme indsyn fra Holbæk- og Ringmotorvejen til forlandets åbne sletter fastholdt eller udbygget.

Kagsmosen og Utterslev Mose plejes med egne målsætninger. Københavns Kommune har udarbejdet en pleje- og udviklingsplan for Utterslev Mose. Vedrørende Kagsmosen henvises til nedenstående afsnit 6.2.5. og 6.3.1.

4.1.5.1. Pleje af Avedøre Flyveplads

Den gamle flyveplads er i dag hjemsted for en række flyrelaterede fritidsaktiviteter. Den ene af de historiske hangarer er solgt til Aeronautisk Aktivitetscenter Avedøre, som også har indrettet sig i et par af prøvestandene. Her holder også en ballonklub til, mens der i to anden arbejdes med rekonstruktion af en Harvard propelflyvemaskine. I en femte prøvestand arbejder Hvidovre Lokalarkiv med pladsens vartegn - en attrap af en Avro dobbeltdækker, mens Dansk Flyvehistorisk Forening er ved at indrette sig i Prøvestand 1.

Langs motorvejen er udlagt en landingsbane for lette (veteran)fly, som luftfartsmyndighederne har godkendt til i alt max. 60 start eller landinger pr. år.

Det er planen at udvikle bygningsmassen, og området i øvrigt, til et center for veteranflyvning med beslægtede friluft- og museumsaktiviteter. Dette indebærer, at området skal fungere både som ramme om daglige aktiviteter og i forbindelse med større arrangementer som den tilbagevendende Aeronautisk Dag.

Området holdes åbent.

4.2. Naturpleje

Overordnet skal naturplejen fastholde og udvikle den biologiske mangfoldighed af naturligt forekommede arter på volden. Det er videre målet at forbedre spredningsmulighederne for flora og fauna langs volden og mellem Vestvolden og de tilgrænsende naturområder og grønne kiler.

De biologiske forhold er p.t. dårligt belyst. Arbejdsgruppen er ikke bekendt med data, der gør det muligt at tilrettelægge vegetationsplejen med særligt hensyn til varetagelse af konkrete biologiske interesser i fredningsområdet. Der findes dog enkelte specifikke registreringer, som bl.a. viser på, at volden er hjemsted for mange og også sjældne arter af morkelslægten samt, at Kagsmosen er en enestående fuglelokalitet.

Det er på denne baggrund en højt prioriteret opgave for planperiode 2005 - 2010 at iværksætte undersøgelser og registreringer, der kan afhjælpe denne mangel. Det forudsættes, at data indsamles, opbevares og offentliggøres, så de kan nyttiggøres i den efterfølgende planperiode. I forbindelse med denne registrering foretages en registrering af de bevarede dele af den "historiske bevoksning".

Kæmpebjørneklo, japanpileurt, gyldenris og snebær er en trussel mod den biologiske mangfoldighed og fredningsområdets biologiske værdier. Disse planter bekæmpes derfor med alle lovlige midler.

4.2.1. Voldanlægget

Volden er udpeget som biologisk spredningskorridor. Voldanlægget huser både overdrev og sjældne svampe. Overdrev kræver lysåbne bevoksninger, svampe kræver skygge.

På fortidsmindet bør gamle tjørn på glacis, skråninger, bærmer og i skel bevares og fremmes af kulturhistoriske grunde. Den tætte bevoksning og de visse steder rigelige mængder af bær giver samtidig ly for fouragering til småfugle. Derudover bibeholdes oplejede strøg (urørt evt. tæt bevoksningstype) mellem Ringmotorvejen og glaciset, parallelt med voldens længderetning.

4.2.1.1. Overdrevsvegetation

Modstridende hensyn til pleje at henholdsvis lys- og skyggekrævende arter kan varetages gennem en afvejet mosaik af lysninger og skyggebevoksninger. Det foreliggende datagrundlag er imidlertid ikke tilstrækkeligt til at foretage en sådan afvejning p.t. Dog belægges volden ud for Avedøresletten med en forskrift om, at der ved rydning skal tages hensyn til bevaring af arter som Dansk Ingefær, Skovhullæbe, Ægbladet Fliglæbe m.v.

4.2.1.2. Svampe

Svampefloraen antages at være så godt kendt, at der kan udlægges områder omkring Encientstien og dobbeltkaponieren nord for Roskildevej samt omkring dobbeltkaponieren syd for Roskildevej, der plejes med særlig hensyntagen til svampebestanden.

Den særlige svamperelaterede pleje indebærer, at de skyggefulde (tjørne)krat beskyttes, samt at de større levende (og døde) træer bevares. Popler bevares og erstattes evt. når de går til. Generelt holdes områderne, således at skovbundes delvis (visse steder) forbliver uden græs- og urtevegetation.

4.2.1.3. Fauna

Flagermusbestanden er formentlig øget, og det antages, at flagermusene holder til i de permanent lukkede kasematter. Såfremt rum, der har været lukket i længere tid, åbnes, skal det kontrolleres, om rummene benyttes af flagermus. Er dette tilfældet skal de - hvis ikke vægtige argumenter taler imod - som udgangspunkt lukkes igen og overlades til flagermusene.

4.2.2. Voldgraven

I 2004 har Københavns Amt gennemført undersøgelser af vandkvaliteten i voldgraven (Fæstningskanalen). Resultaterne skal indgå i den fremtidige fastsættelse af miljømål og udarbejdelse af vandplan for voldgraven i forbindelse med gennemførelsen af vandrammedirektivet i Danmark. Undersøgelser tyder på, at udover en stedvis reduktion af træernes skyggevirkning vil en reduktion af partikel- og næringsstofsbelastningen have en positiv effekt på miljøtilstanden i voldgraven.

Den af Københavns Kommune vedtagne Vandområdeplan for Fæstningskanalen, Utterslev Mose, Nordkanalen, Søborghus Rende og Emdrup Sø har affødt planer om at iværksætte forskellige tiltag for at forbedre vandkvaliteten. Hovedindsatsen retter sig mod at reducere udløb af spildevand fra kloaksystemet samt i at gennemføre en række genopretningstiltag som f.eks. sedimentfjernelse og iltning i selve vandløbssystemet.

4.2.3. Kagsmosen

Plejen tilrettelægges ud fra biologiske hensyn herunder vandkvalitet, flora og fauna, samt med henblik på at skabe gode rekreative muligheder.

4.2.4. Avedøresletten

Sletten afgræsses med får med henblik på holde området åbent og udvikle en rigere overdrevspræget vegetation. I planperioden forventes græsningen udstrakt til de hosliggende dele af volden.

4.3. Rekreative tiltag

Efter fredningen kan plejeplanen give plads for tiltag, der kan styrke den rekreative brug af området og fremme offentlighedens adgang.

Der sigtes efter at udvikle Vestvoldsområdet til et attraktivt område for friluftsliv, hvor egentlige organiserede aktiviteter placeres og prioriteres uden for selve volden og fortrinsvis på de kommunalt ejede arealer. Det forudsætter imidlertid, at voldområderne fortsat er tilgængelige for den brede offentlighed, og at de fremstår med en landskabelige bearbejdning, der sikrer, at de og resten af fredningsområdet fremstår som en helhed.

Den faktiske viden om publikums brug af området er sparsom. Derfor er en undersøgelse, der dels belyser offentlighedens brug og forventninger samt ønsker med hensyn til den rekreative udbygning af området højt prioriteret.

4.3.1. Tilgængelighed

I planperioden fjernes overflødige rækværk og sikkerhedshegn, samt hegn der er fæstet i selve bygværket. Kommunerne vil i planperioden udpege, og efter behov afskærme, en række "usædvanligt" farlige steder.

På den nationale stirute nr. 9 (Voldgaden) opsættes nye vejskilte i overensstemmelse med Vejdirektoratets normer. Dog anvendes de særlige "Vestvoldsgalger" af grønmalet træ på det fredede fortidsminde.

Færdselstavle som indkørsel- og motorkørsel forbudt fjernes på statens arealer i planperioden.

Udskiftning af skiltestandere, pæle, bomme og piktogrammer med det særlige Vestvoldsdesign og logo fortsætter og forventes afsluttet i planperioden.

Trapper er kun undtagelsesvis (ved Kikkertstationer og kaponierer) en del af selve fæstningsanlægget. Etablering af trapper bør derfor så vidt muligt undgås, og generelt lægges stier i voldens interne kommunikationssystem med udnyttelse af de eksisterende ramper.

Granittrapperne i Københavns Kommune er medtagede og rettes løbende op i den kommende planperiode. Jordtrinnene kan erstattes med chaussé sten. Eksisterende trapper af beton, sveller og lign. er usikre og kan efter behov fjernes eller udskiftes med vangetrapper af træ.

Der indrettes ikke nye legepladser på selve volden, og eksisterende legepladser kan nedlægges og reableres efter behov. En naturlegeplads kan indrettes i Ejbylejren, hvilket dog fordrer tilladelse fra Kulturarvsstyrelsen.

Broerne i Rødovre, Brøndby og Hvidovre kan udskiftes med egentlige rekonstruktioner. Parkbroen i Hvidovre er slidt og skal muligvis renoveres eller udskiftes i planperioden. Alternativt kan broen nedlægges og området reableres, idet dog militærbroen ved kaponiere V genetableres. Dette alternative projekt, der evt. udføres som et samarbejde mellem staten og Hvidovre Kommune, kræver tilladelse fra Kulturarvsstyrelsen.

Ved brofæsterne ud for de øvrige kaponierer kan der i samarbejde med Nationalmuseet etableres kopier af militærbroer, eller hvor brofæsterne mangler "feltmæssige" broer eller spang. Også disse anlæg kræver tilladelse fra Kulturarvsstyrelsen.

4.3.1.1. Det organiserede friluftsliv

Den organiserede brug af fredningsområdet er lokaliseret til pensionisthaverne mellem Frederikssundsvej og Åkandevej, nyttehaverne ved Rødovre Parkvej, Absalon Camping, Espelundens Fritidsanlæg, forterrænet i Rødovre, Stavnshjerggård, Avedøresletten, Avedøre Flyveplads og forterrænet i Hvidovre.

Hvad angår pensionisthaverne i Københavns Kommune forudsætter den varige brug, at kontraktforholdene reguleres, og at afgrænsningen mod fortidsmindet soignereres. Skov- og Naturstyrelsen og Kulturarvsstyrelsen afgør i perioden, om man vil søge haverne nedlagt.

Knallertbanen og spejderhytterne på forterrænet i Rødovre må evt. flyttes eller lægges om som følge af udbygningen af Frederikssundsmotorvejen.

De eksisterende fiskepladser kan, for at begrænse slitagen på bredderne, med tilladelse fra Vandløbsmyndigheden og Kulturarvsstyrelsen indrettes med en passende (træ)befæstning eller bro. De eksisterende pladser kan suppleres med et mindre antal nye f.eks. i Punkt 0, hvor flankeringsbunkere kan indrettes til ophold. Hvor det er muligt, kan fiskepladser efter behov suppleres med en grillplads, til afløsning af den uautoriserede bålbrænding, der slider meget på volden. Indretning af fiske- og grillpladser kræver tilladelse fra Kulturarvsstyrelsen

De historiske bygninger kan stilles til rådighed for foreninger som klub- og opholdslokaler, depotrum m.v. Dog stilles bygningerne ikke til rådighed for aktiviteter, der kan genere naboerne eller forventes at medføre uacceptabelt slid på anlægget (motorcross-, mountainbike m.v.).

I de øvrige områder fortsætter de nuværende aktiviteter.

4.3.1.2. Det uorganiserede friluftsliv

Selve voldområdet fastholdes til brug for det uorganiserede friluftsliv. Der skal sikres en sammenhæng i form af stier i hele området, også hvor der er organiserede aktiviteter, således at området ikke opleves som opdelt. På sigt skal adgangen til det fredede område lettes med busstoppesteder ved volden og parkeringspladser umiddelbart uden for arealfredningsområdet.

4.3.2. Udbygning af stisystemerne

I overensstemmelse med HURs retningslinie i regionplan 2001 skal den nationale stierute (nr. 9) på længere sigt udbygges med hensigtsmæssigt placerede, sikre overgange over de skærende veje og Vestbanen.

Store dele af Voldgaden har allerede fast (asfalt)belægning, men af noget varierende karakter. Det tilstræbes på længere sigt at forsyne Voldgaden i hele sin længde med en ensartet, fast belægning.

Stiforløb i den dækkede vej og på glaciset kan befæstes med grus o. lign. Etableringen kræver tilladelse fra Kulturarvsstyrelsen.

Stibelysning ønskes generelt begrænset til den eksisterende belysning, og den eksisterende belysning kan fjernes uden tilladelse. Der kan dog, for at give en følelse af tryghed, være behov for at sætte belysning på visse stier med fast belægning. Eksisterende standere, som afviger fra den anbefalede type, bør udskiftes snarest. Ny belysning kan kun opsættes med tilladelse fra Kulturarvsstyrelsen.

Der vil – som vist på kortbilagene - i planperioden blive anvist ridemuligheder i Rødovre og Brøndby – Hvidovre, således at der kan dannes to sammenhængende sløjfer med forbindelser ud af Vestvoldens fredningsområde til Vestskoven henholdsvis Brøndbyskoven - Den grønne Kile.

4.3.2.1. Handicapforanstaltninger

I planperioden prioriteres det at etablere en handicapegnet rute på volden. En mulig placering vil være på en strækning i Rødovre fra parkeringspladsen ved Roskildevej, forbi Artillerimagasinet, hvor der findes et handicaptoulet, og til P-pladsen for enden af Rødovre Parkvej.

Ved indretning af handicapruter bør der generelt ikke være mere end 100 meter mellem bænke-
ne. Borde/bænkestandarder kan afviges, hvor det er nødvendigt.

4.3.3. Formidling

Voldens historie skal tydeliggøres ved hjælp af oplysningsskilte, foldere, udstillinger og gennem særlige plejeindsatser på udvalgte steder som f.eks. den historiske vold i Rødovre. Men der skal også fortsat være mulighed for at opleve den vilde natur med fastholdelse af voldens poesi.

Guidede ture og Københavns Befæstnings dag forventes at fortsætte i planperioden. Informati-
onstavler opsættes efter behov.

4.3.3.1. Støttepunkter

I planperioden forventes et antal hidtil uudnyttede bygninger revitaliseret i et samarbejde mellem kommuner, brugere samt Skov- og Naturstyrelsen.

Ejbybunkeren og Kaponiere i punkt XIII med den gamle seismograf fra 1926 kan indrettes til museum eller anden formidlingsfunktion.

4.3.3.2. Overnatning

Primitive lejrpladser kan efter behov indrettes af kommunerne i fortærrænet uden for fortidsmindet, hvor de ikke er til gene for naboer.

5. Inventar m.v. (appendix)

For at fastholde en oplevelse af sammenhæng i hele voldforløbet bruger Vestvolden en egen grøn farve (RAL 6009) og et eget logo: Et stiliseret stormgitter, som de der findes på batardauerne (Bilag 6, fig. 1). Herudover tilstræbes en øget harmonisering af inventaret på volden i henhold til nedenstående retningslinier. Uden for selve voldarealet følges almindelige kommunale standarder, hvor det ønskes.

5.1. Tilladelser

Generelt kræver alle indgreb i det fredede fortidsminde tilladelse fra Kulturarvsstyrelsen. Styrelsen har imidlertid givet tilladelse til at udføre en række konkrete arbejder, mod at disse indberettes løbende via Skov- og Naturstyrelsen. Nedenfor er det særskilt markeret om, og i hvilket omfang, installation af inventaret er omfattet af denne tilladelse.

5.2. Skiltning

Generelt anvendes Skov- og Naturstyrelsens skiltedesign (Bilag 6), dog males alle pæle, bomme m.v. grønne (RAL 6009). I områder som Absalon Camping, Espelundens Park- og Fritidsanlæg o.lign., der er fast integreret i kommunens bystruktur, følges dog kommunens almindelige standarder.

Opsætning af skilte kræver tilladelse fra Kulturarvsstyrelsen.

5.2.1. Afskærmning af usædvanligt farlige steder

Afskærmningen laves af 2'' galvaniseret jernrør. Et eller to vandrette rør bæres af 80 cm høje, lodrette rør med ca. 170 cm mellemrum. Afskærmningen kan males grøn (RAL 6009).

Afskærmningen anbringes som advarsel på kanten af jordkappen over og normalt ca. 2 meter bag det usædvanligt farlige styrt. De lodrette rør fæstes i jordoverfladen i 25 x 25 x 60 cm store huller, der støbes ud med beton. Rækværket skal normalt ikke at være længere end bygværkets øvre facade, men kan gøres længere efter behov. (Bilag 6, fig. 10 m.v.)

Kulturarvsstyrelsen har (Bilag 2) meddelt tilladelse til i planperioden at opsætte afskærmninger på samtlige kaponierer og de store poterner. Det forudsættes, at Skov- og Naturstyrelsen underrettes herom, inden arbejderne påbegyndes.

Legepladsen ved Mørkhøjvej afskærms mod voldgraven af et dyrehegn på træstolper (Bilag 6 fig. 10). Derudover bemærkes generelt, at eksisterende trådhegn kan fjernes og efter behov erstattes med afskærmninger som 5.2.1.

5.3. Infrastruktur

5.3.1. Broer

Eksisterende broer kan udskiftes eller renoveres. Det bør herved samtidigt tilstræbes at genskabe det historiske udseende og den oprindelige placering i forhold til voldgraven. Nye broer etableres enten som rekonstruktioner af faste eller feltmæssige militærbroer. Fem bærende 23,5 cm x 23,5 cm fyrreplanker med 5 cm tykke dækplanker og evt. et slidlag af 3 cm skråtstillede brædder. Retablerede broer forsynes med rækværk som Sikringsdæmningen (Bilag 6 fig.11). Rækværket er 1,3 meter højt, og sceptrene står med 1,6 meters afstand dog således, at de broer, der har stormgitter, har et ekstra par skudt ind. Rækværksstængerne er ført gennem sceptrene i huller med nøjagtig samme diameter prikket ud i det glødende jern med en dorn eller lignende.

Etablering af nye broer kræver, lige som væsentlige ændringer af de gamle, tilladelse fra Kulturarvsstyrelsen og vandløbsmyndigheden.

5.3.2. Trapper

Trapper kan anlægges som vangetrapper af træ eller som granittrappe, svarende til dem, der findes i Københavns Kommune. Trinnene kan være af jord eller sat af chaussésten. (Bilag 6 fig. 9)

Etablering af trapper kræver tilladelse fra Kulturarvsstyrelsen

5.3.3. Stibelægning

Voldgaden kan asfalteres med belægning (svarende til Marius Petersens OB) i farverne majs og sort diabas. På længere sigt tilstræbes en ensartet belægning i hele voldgadens længde. Encienteporets tracé kan henlægges i græs.

Ændring af stibelægningen kræver tilladelse fra Kulturarvsstyrelsen. Kulturarvsstyrelsen har (Bilag 2) meddelt tilladelse til, at Voldgaden inden for planperioden kan belægges på ovennævnte måde. Det forudsættes, at Skov- og Naturstyrelsen underrettes herom inden arbejderne påbegyndes.

Faste stier på glaciset og i den dækkede vej etableres med materialer som grus, slotsgrus eller knust asfalt, hver for sig eller i kombination. Der kan anvendes grovere materialer i bunden svarende til ca. 10 – 20 cm stabilgrus og øverste en finere, gruslignende fraktion.

Etablering af sådanne belægninger kræver tilladelse fra Kulturarvsstyrelsen.

5.3.4. Stibelysning

Der anvendes armatur som Bilag 6 fig. 6 med grøn stander (RAL6009).

Opsætning af nye armaturer kræver tilladelse fra Kulturarvsstyrelsen.

5.4. Inventar

5.4.1. Borde og bænke, affaldsspande

Opsætning af borde- og bænke på fortidsmindet kræver tilladelse fra Kulturarvsstyrelsen, men styrelsen har (Bilag 2) meddelt tilladelse til opsætning af borde og bænke mellem vold fod og voldgade samt i våbenpladserne. Det forudsættes, at Skov- og Naturstyrelsen underrettes inden opsætning finder sted.

Fritstående bænke som Bilag 6, fig. 2 og 3 kan bruges efter eget valg. Det kombinerede bord/bænke arrangementet fig. 3 kan benyttes med forbedret handicapadgang for bordenderne. Bænken kan benyttes alene som fritstående bänk. Alternativt kan Projekt Vestvoldens plankemodell benyttes i handicapvenlig udførelse. (fig. 4)

Blandt affaldskurvene vælges mellem en lukket, rund kurv af jernplade "Københavnkerkurven" og en rund kurv af egestave (Bilag 6, fig. 7). Træstavene kan være af olieret naturtræ eller grønmalet (RAL 6009).

Kulturarvsstyrelsen har (Bilag 2) meddelt tilladelse til opsætning af affaldsspande på fortidsmindet ved eksisterende P-pladser og adgangsveje. Det forudsættes, at Skov- og Naturstyrelsen underrettes inden opsætning finder sted.

5.4.2. Grillpladser

Det kombinerede "bord, bænke og grillarrangement" kan anvendes på udvalgte steder som våbenpladser m.v. (Bilag 6, figur 5 og 8). Grillpladser kan indrettes efter behov uden for selve volden og gerne i nær tilknytning til parkerings- og fiskepladser. På selve fortidsmindet, f.eks. langs voldgraven og i våbenpladser, kræver indretning af grillpladser Kulturarvsstyrelsens tilladelse.

5.5. Fiskepladser

5.5.1. Afmærkning

Pladserne kan afmærkes med den i Københavns Kommune anvendte markering bestående af to hvide stave, og deres eksistens kan gøres synlige og alment kendt med det særlige piktogram. (Bilag 6)

5.5.2. Redningsposter

Redningskrans uden sponsorlogo eller reklame kan opsættes med eller uden stige/bådsmands-hage. Alternativt bruges en rød redningspost som Bilag 10, fig. 8)

Kulturarvsstyrelsen har (Bilag 2) meddelt tilladelse til udskiftning af redningskranse med de røde redningsposter. Det forudsættes, at Skov- og Naturstyrelsen underrettes inden udskiftning finder sted.

6. Plejetiltag i delområder

Hele Vestvoldsfredningen er et meget sammensat område både med hensyn til ejerforhold, rekreativ anvendelse, naturindhold og kulturhistoriske interesser. Der er derfor kommune for kommune foretaget en opdeling i delområder, og her beskrives tilstand eller status for området, de specifikke mål, samt de forventede plejetiltag.

Afgrænsningen af delområderne er (vejledende) skitseret på temakortet *Bevoksningspleje og afgrænsning af delområder*.

6.1. Definitioner

I forbindelse med beskrivelse af indsatsen i de forskellige delområder anvendes nedenstående begreber og definitioner på bevoksningspleje. *Definitionerne svarer til kortbilagens signaturer.*

6.1.1. Græs- og urtevegetation

Denne bevoksningstype kan anvendes på overdrevarsarealer, og hvor udsigt prioriteres samt i områder, der er udlagt til rekreativ anvendelse (hundetræning, opholdsarealer m.v.).

Denne bevoksningstype består overvejende af græsser og urter. Partier med lav, selvgroet busk- eller trævegetation kan forekomme, og enkelte solitære træer accepteres.

Arealerne holdes med en å to årlige slåninger eller afgræsses.

6.1.2. Klippet græs

Denne bevoksningstype finder anvendelse på sportspladser og boldbaner samt på områder udlagt som særlige plæne- og opholdsarealer. Bevoksningstypen karakteriseres af en græs- eller græs/urte bevoksning, der slås mindst fem gange årligt.

6.1.3. Historisk bevoksning

Denne bevoksningstype kan anvendes på dele af volden, hvor fortidsmindet skal kunne ses i den oprindelige form.

Arealer med denne bevoksningstype har en ubrudt græs- og/eller urtevegetation. De oprindelige plantninger af træer og buske er bevaret, men derudover er der kun bevaret enkelte træer på arealerne af æstetiske og landskabelige årsager. Såfremt de historiske plantninger ikke længere findes, kan de genetableres.

Plejen indebærer, at de øvrige træer og buske ryddes, samt at arealerne skal holdes klippede minimum en gang om året, så græs- og urtevegetationen fremmes og selvsået opvækst af træer og buske fjernes. Arealerne kan alternativt afgræsses med får.

Denne bevoksningstype findes i dag på ”den historiske vold” i Rødovre og på en væsentlig del af det indre voldterræn i Københavns Kommune. Den kan endvidere anvendes på og omkring byg-

ninger og ud til krydsende jernbaner, veje og stier og omkring voldalléen, samt hvor det ønskes, at fortidsmindet skal fremhæves.

6.1.4. Lysåben bevoksning

Denne bevoksningstype kan anvendes på dele af volden, hvor synligheden af fortidsmindet prioriteres højt.

Arealer med denne bevoksningstype har en parkagtig bevoksning uden tætte partier af buske og ung træopvækst, således at arealerne giver mulighed for oplevelse dels af voldterrænet og dels af et åbent træbevokset område. Endemålet er en spredt bevoksning af bredkronede ældre træer med en undervegetation af græs og urter. Den historiske bevoksning fremmes og kan suppleres selv om der herved dannes større sammenhængende bevoksning (hække o. lign).

Plejen indebærer, at buske og undervegetation fjernes, samt at træbevoksningen kan tyndes. Bunden holdes enten ved slåning minimum hvert 2-3 år eller ved selektiv fjernelse af opvækst hvert 2-5 år. Arealerne kan alternativt afgræsses med får, hvor det er muligt.

Denne bevoksningstype kan anvendes på skråninger ud mod Voldgaden samt omkring skudfelter og på fordelingsrepor og ved ramper. Den kan endvidere virke som overgang mellem historiske bevoksninger og tilgrænsende arealer, samt i områder med tæt bevoksning, hvor strukturer og anlæg ønskes synliggjort, samtidig med at arealet forsat ønskes træbevokset. Den er et alternativ til historisk bevoksning ud til krydsende jernbaner, veje og stier og omkring voldalléen, samt hvor det ønskes, at fortidsmindet skal fremhæves.

6.1.5. Tæt bevoksning

Denne bevoksningstype kan anvendes på dele af volden, hvor naturindholdet i området prioriteres højt i forhold til synligheden af fortidsmindet.

Arealer med denne bevoksningstype fremtræder med en varieret træbestand i forskellige aldre med en undervegetation af buske og selvsået træopvækst samt med en bundvegetation af urter og græs i variabelt omfang. Endemålet med denne bevoksningstype er, at lystilgangen gennem træ- og buskbestanden er så stor, at beplantningens rødder i kombination med en opvækst af græs og urter kan sikre fortidsmindet mod nedbrydning, samt at fortidsmindet i et vist omfang også kan erkendes i disse områder.

Plejen indebærer, at træer og buske kan tyndes, idet en stadig tilgroning ikke er ønskelig på længere sigt. Døde og farlige træer skal fjernes.

Denne bevoksningstype findes på hovedparten af voldarealerne i Rødovre, Brøndby og Hvidovre kommuner.

6.1.6. Urørt bevoksning

Denne bevoksningstype kan anvendes i områder, hvor synligheden af fortidsmindet enten er uden betydning, eller områdets naturindhold er så væsentligt, at det skal beskyttes, eller hvor om-

rådets bevoksning skal afskærme fortidsmindet fra omgivelserne. Arealer med denne bevoksningstype er først og fremmest naturarealer, der henligger med et minimum af bevoksningspleje.

Plejen indskrænkes til fældning og beskæring af træer og buske, som kan være til fare for publikum eller er til gene for færdsel på stier i området. Døde træer bibeholdes, og væltede og fældede træer henligger i mindre omfang til naturligt henfald.

Denne bevoksningstype anvendes fortrinsvis på voldens tilgrænsende arealer mod motorvejen, og hvor de biologiske interesser prioriteres højt, som i store dele af Kagsmosen.

6.1.7. Vand og mose

Denne arealtype, hvortil henregnes voldgraven, dele af Kagsmosen samt mindre partier af forlandet f.eks. mellem station 0 og 1, karakteriseres af åbne vandflader og- eller rørskov.

6.1.8. Ager

Denne arealtype karakteriseres af landbrugsmæssig drift. Hertil henregnes egentlige marker med korn, raps, frøgræs m.v. samt braklagte arealer med lejlighedsvis omlægninger. Hertil henregnes arealer i Brøndby og Hvidovre kommuner.

6.1.9 Andre rekreative anlæg

Disse arealer omfatter rekreative anlæg som Espelunden Park o. lign parkanlæg, knallertbaner, spejderområder, nytte- og kolonihaver, oplagspladser, haver, parkeringspladser, stadion, campingplads m.v.

Disse arealer er typisk beliggende uden for voldterrænet, og er oftest ejet af kommunerne. Plejen af disse områder tilrettelægges af den enkelte kommune under hensyn til den rekreative anvendelse.

6.1.10. Generelt om samtlige bevoksninger

I områder med samtlige bevoksningstyper kan der være mindre delområder, hvor der er kendskab til særlige biologiske, rekreative eller kulturhistoriske interesser, og hvor plejen derfor må tilrettelægges, så disse interesser prioriteres højt.

Visse områder, der i denne plejeplan er udpeget som biologiske interesseområder, er markeret som sådanne på kortbilaget. For dem gælder, at den konkrete pleje vil afhænge af de krav, som den bevaringsværdige vegetation kræver. Rummer arealet flere arter med forskellige krav vil resultatet derfor blive en mosaik af forskellige bevoksningstyper.

For samtlige bevoksningstyper gælder, at træer – herunder specielt også gamle og døde træer – kan fjernes, hvis plejemyndigheden eller kommunen skønner de er til fare for offentligheden. Træer der specifikt er udpeget som del af en oprindelige (historiske) beplantning kan kun fjernes med Kulturarvsstyrelsens tilladelse.

6.2. Delområder i Københavns Kommune

6.2.1. Generelt

Tilstand

I Københavns kommune fremstår Voldterrænet typisk med en indramning af ca. halvanden meter høje tjørnehække. Voldens plane flader og ramper klippes som plæner, mens de skrå flader på voldens inder- eller østside (strubesiden) holdes i græs med solitære træer og buske. Adskillige trapper fører op ad skråningerne, de har alle granittrin og græs på trinfladerne.

Betydelige rester af den oprindelige hæk- og hinderbeplantning er bevaret på voldkrone, bærmær, escarper, kontrescarpe og evt. i skel. Dele af en skærmbepantning har overlevet enkelte steder på terrænbærmen.

I planperioden er bevoksningen på skråningerne systematisk tyndet mod lysåben eller historisk bevoksning fra syd mod nord. Selvsået opvækst er fjernet og træagtige vegetation er blevet tyndet med henblik på at fremhæve specielt den oprindelige tjørnebeplantning. Af hensyn til de vandkvalitetsmæssige interesser fastholdes en lys/skyggevirkning af vegetationen på vandspejlet som svarer til bevarelsen af ca. 80% af det tidligere kronetag. Ved afslutningen af første planperiode resterede strækningen øst for Åkandevej.

Voldens små betonrum er gennemgående dækket til med jord eller lukket med cement. En kaporniere og andre markante bygværker disponeres af kommunen,

Voldgaden er asfalteret i sin fulde længde med undtagelse af stykket i Utterslev Mose. I overensstemmelse med almindelige standard i Københavns Kommune er vejbanen delt i to med farverne diabas og majs for henholdsvis cyklister og fodgængere. Ved Harrestrup Å drejes voldstien over Islevhusvej og fortsætter langs åen mod Damhussøen, Vigerslevpark og Valbyparken.

Den dækkede vej er stort set overalt friholdt og tilgængelig i praktisk taget fuld bredde (4 meter), men forløbet er afbrudt af Husumbanens Trace.

Voldgraven falder kraftigt mod Kagsmosen mellem Frederikssundsvej og Husumbanen. Det kompenseres – helt enestående – med tre tætstillede batardeauer. Funktionelt er graven, der tidligere modtog vand fra Utterslev Mose vendt om. Der pumpes vand, der er lettere forurenede, op i voldgraven fra Harrestrup Å, herfra pumpes det videre op over de tre batardeauer, hvorfra det endelig løber ud i Utterslev Mose. Voldgraven er forsynet med helt eller delvis sekundære stemmeværker på begge sider af Åkandevej, og der er et større omløbsbygværk for spildevand fra Gladsaxe nær Bystævnebroen.

Målsætning

Voldterrænets parkpræg med klippede plæner, græsklædte skråninger og solitære træer fastholdes. Den oprindelige forsvarsfunktion markeres ved frilæggelse af bygninger, voldgennembrud, skudfelter og markering af særlige partier. Spor efter den oprindelige beplantning søges bevaret.

Plejetiltag i perioden

Hække i skel klippes som hidtil. Alle plane flader, voldkronen og græsbevoksede skrån timer på voldens strubeside klippes og slås efter behov. Vegetationen plejes generelt mod lysåben og historisk bevoksning. Selvsået opvækst fjernes. Den sekundære træagtige vegetation tyndes med særligt henblik på at bevare og fremhæve den oprindelige beplantning.

Bevoksningssplejen udføres som en femårig turnus fra vest til øst. I planperioden regnes med følgende terminer:

- Øst for Åkandevej: vinter 2005/2006
- Harrestrup Å - Mørkhøjvej: vinter 2006/ 2007
- Mørkhøjvej - Bystævnebroen vinter 2007/ 2008
- Bystævnebroen - Åkandevej vinter 2008/ 2009
- Øst for Åkandevej vinter 2009/ 2010

De bevarede stykker af den oprindelige voldallé forventes at overleve planperioden. Enkelte træer, der måtte falde i perioden, erstattes som udgangspunkt ikke. Alle strækninger af den oprindelige voldallé, hvor de gamle træer er forsvundet bl.a. på grund af elmesyge, er i dag forynget med lind, og alléen i Københavns Kommune består i dag næsten helt af denne træart. De gamle linde er meget stabile, og det er ikke aktuelt at udskifte større strækninger. Skulle det imidlertid vise sig nødvendigt, sker det under henvisning til den særlige plan (bilag 8).

Bjørneklo og japanpileurt bekæmpes systematisk.

Andre almindelige tiltag som kan udføres i perioden

Retablering af Voldgadens afvandingssystem, herunder oprensning af grøfterne langs Voldgaden og rensning af afløbene til voldgraven.

Tilgængelighed og inventar

- Offentlige toiletter holdes åbne og bygningerne vedligeholdes. Eksisterende legepladser holdes ved lige, men legepladsen ved Husumbanen kan nedlægges i planperioden. Friløbsområdet for hunde fastholdes.
- Parkbroer vedligeholdes.
- Markeringen af fiskepladserne holdes ved lige, bredderne forstærkes efter behov. Redningsposter udskiftes og holdes ved lige
- borde, bænke, affaldskurve og andet inventar vedligeholdes. Eksisterende trapper rettes op i fornødent omfang. Sikkerhedsafskærmninger vedligeholdes og rettes evt. ind efter ny standart. Nye afskærmninger kan opsættes på udsatte steder.

6.2.2. Voldareal øst for Åkandevej

Tilstand

Denne del af volden ejes af Københavns Kommune, men Skov- og Naturstyrelsen er plejemyndighed.

Anlægget, der er noget beskåret af Åkandevej, fremstår som er et enkelt men massivt jordværk i kontrast til de omgivne flade arealer. Graven afsluttes af en flankerende vinkelbøjning af volden, der åbner anlægget ud mod de tidligere oversvømmelsesarealer i Utterslev Mose.

Voldgaden, der er grusbelagt, kantes af fem gamle asketræer og vildtvoksende buske. Arealet mellem voldfod og voldkrone holdes som plæner med enkelte tjørn. I øvrigt er vold og glacis bevokset med selvsåede træer og forvildede rester af hinder- og evt. skærmbeplantning. Den oprindelige hæk foran glaciset er tyndet systematisk og danner nu et kraftigt og højt tjørnehegn.

En tidligere plads for gartneraffald på glaciset er nedlagt men bruges illegalt af private. Overfladen er ujævn og området bærer præg af den tidligere anvendelse.

Målsætning

Kontrasten mellem det massive voldanlæg og de åbne ”oversvømmelsesflader” i Utterslev Mose fastholdes og udbygges. Sammenhængen med volden på den anden side af Åkandevej understreges.

Plejetiltag i perioden

Tjørnehegnet foran glaciset bevares. Gartnerpladsen reguleres. Voldprofilen mod Åkandevej ryddes, og trærækken langs voldgaden frilægges for buske for at skabe sammenhæng med voldalléen på den anden side af vejen. Trærækken kan suppleres, så der dannes en regulær halvallé, og sammenhængen med volden, der på den anden side af Åkandevej er trukket noget tilbage, kan evt. styrkes ved at forlænge voldalléen syd for Åkandevej ud i selve vejen (”grøn port”).

Bevoksningen tyndes på voldafslutningen mod mosen med henblik på at skabe en markeret overgang til mosen.

6.2.3. Voldarealet mellem Åkandevej og Husumbanen

Tilstand

Volden knækker sydover ved Bystævneparken og vest for Mørkhøjvej. Den fortsætter lige ud på den anden side af Frederikssundsvej. Ved Husumbanen, bøjes den, så banen flankeres. I knækket ved Mørkhøjvej flankeres graven fra en dobbeltkaponiere, ved Bystævneparken skete flankeringen fra volden, som her har et tandet grundrids med korte vestvendte flanker for hver knap 150 meter. Mod Frederikssundsvej udvides den dækkede vej til en stor våbenplads, som åbner for indsyn mod volden, og i den anden ende - mod Banefløjstien – sker det samme, idet terrænbærmen udvides foran den tilbagebøjede flanke.

Anlægget fremtræder meget autentisk. Afslutningerne mod Frederikssundsvej og banen er bevaret i næsten oprindelig form, men etablering af en bro over banegraven har medført en mindre regulering af jordværket, og terrænbærmen mellem dobbeltkaponierens flankeringsbunkere i dag næsten helt borte. Voldens profil er ændret flere steder, og arealet er beskåret ved både Mørkhøjvej og Frederikssundsvej, og der er – for år tilbage - deponeret materiale på glaciset ud for kaponieren.

Meget betydelige fragmenter af hinderbeplantning, bærmehække og skærmbeplantning har overlevet øst for Mørkhøjvej. Langs den dækkede vej mellem Frederikssundsvej og Mørkhøjvej er bevaret en halvallé med gamle seljerøn. Træerne er tilsyneladende presset både af alder og af omgivelserne.

Mellem Frederikssundsvej og Mørkhøjvej er strubesidens skråninger og glaciset tilplantet for ny- lig med solitære valnødder, hvoraf en del syntes at være gået ud.

Den i øvrigt så klare afgrænsning af voldterrænet mod naboerne med tjørnehække mangler ud for en række parcelhuse syd for Frederikssundsvej samt ud for haveforeningerne Birkevang og Rosenvang på hver sin side af Mørkhøjvej. Disse skel fremstår som en blanding af raftehegn, tjørnehække og bagsiden af udhuse, der er lagt helt op til skel. Tjørnehækkene, der kan være gamle, presses af voldalléens gamle træer, og præges af lysmangel.

Forsvaret disponerer over en opsynsmandsbolig på hver sin side af Frederikssundsvej. Kommunen har en gartnerplads med mandskabsbygning og offentligt toilet nord for Frederikssundsvej. En anden toiletbygning findes ud for Bystævneparken.

Glaciset er næsten i sin helhed udlejet til N/F Husum Pensionist Haver. Der er anlagt en grusbefæstet cykel- og gangsti foran haverne. Stien passerer Mørkhøjvej og følger glaciset frem til Frederikssundsvej.

Målsætninger og plejetiltag i perioden

Bevoksningen mellem Åkandevej og voldgraven fjernes med henblik på at åbne for indsyn til voldgraven. Bevoksningen på flankerne åbnes for at markere den oprindelige funktion. Indsynet fra Frederikssundsvej og Banefløjstien forbedres. Rønnealleen beskæres og presset søges lettet.

Tilplantning med solitære valnødder er afsluttet, men voldalléen kan forlænges ud i Åkandevej (se 6.2.2.) og evt. også i Mørkhøjvej og Frederikssundsvej ("Grønne porte")

Skellet mod de tidligere kolonihavekolonier Birkevang og Rosenvang kompromiteres stedvist af huse og skure, der griber ind over selve skellet. Havekolonierne er imidlertid under omdannelse til helårsbeboelse, og som et led i den proces skal skure og huse flyttes 2,5 meter væk fra skel ved nybebyggelse. Der etableres samtidig en tjørnehæk med bagvedstående trådfløtshegn som skel mod voldterrænet. Hækkens skal mindst være 1,80m høj.

Tilgængelighed

Eksisterende hegn om legeplads i våbenpladsen mod Mørkhøjvej holdes ved lige mod voldgraven og Mørkhøjvej. Legepladsen ud mod Banefløjstien kan nedlægges.

Gartnerpladsen ved Frederikssundsvej forventes nedlagt, men publikumstoiletterne bibeholdes, hvorfor bygningen kan overgå til anden parkrelateret anvendelse. I forbindelse hermed ønskes den bagvedliggende materialeplads minimeret.

Skilt opsættes om, at ærindekørsel til opsynsmandsboliger og gartnerplads er tilladt.

6.2.3.1. Særligt om N/F Husum Pensionisthaver på glaciset

Tilstand

Pensionisthaverne omfatter ca. 2 ha opdelt i 5 blokke, hvoraf den ene ligger vest for Mørkhøjvej og resten øst for. Efter kolonihaveloven er haverne at betragte som varige. Skov- og Naturstyrelsen og Kulturarvsstyrelsen har imidlertid oplyst, at man i planperioden vil tage stilling til, om haverne skal søges nedlagt under henvisning til fortidsmindets betydning.

Kolonihaveforbundets kontrakt med kommunen om leje af arealerne er udløbet 1997, og er ikke blevet fornyet.

Målsætning

Kontraktforholdene bringes i orden. Forholdene omkring haverne afklares, og der træffes endelig afgørelse om, hvorvidt de skal nedlægges.

Plejetiltag i perioden

I forbindelse med regulering af kontraktforholdene erstattes hegnene ind mod fæstningskanalen øst for Mørkhøjvej med et ensartet flethegn. Desuden skal deponeret jord, haveaffald m.v. på innersiden af glaciset fjernes. Græsplænerne mellem haveblokkene klippes som sædvanligt.

6.2.3.2. Særligt om beboelseshuse

Tilstand

De to tidligere opsynsmandsboliger på hver sin side af Frederikssundsvej ejes og forvaltes af Forsvarsministeriet, Skov- og Naturstyrelsen er plejemyndighed.

Målsætning og plejetiltag i perioden

Den nuværende tilstand som beboelse opretholdes. Huse og haver passes som hidtil.

Tilgængelighed

Skilt opsættes om, at ærindekørsel til boligerne er tilladt.

6.2.4. Voldarealet fra Husumbanen til Harrestrup Å

Tilstand

Syd for Husumbanen aftager volden i højde, og grundridset får tillempet bastionær form, idet graven to steder udvides til bassiner med flankering fra volden. En gennembrydning ved Islevholm er oprindelig, og volden danner derfor flanker ud mod vejen. Voldterrænet er velbevaret, men det fortegnes funktionelt af cykelstien mod Kagsmosen med tilhørende bro over voldgraven.

Glaciset er formet som en lav dæmning for at styre Kagsmosens oversvømmelse. Rester af overløbet, der førte opstemt vand fra Harrestrup Å og drikkevandsledningen ud i voldgraven er bevaret. Harrestrup Å og en drikkevandsledning, der i sin tid blev ført under voldgraven, kunne spærres ved hjælp af to sluser, hvoraf gangspillet til den ene (vandledningen) er bevaret. Den anden blev knust, dækket med jord men kun delvist fjernet, da det nuværende underløb for Harrestrup Å blev bygget.

Fredningen fastsætter retningslinier for brug af et artillerimagasin (Gabriel Jensens Ferieudflugter). Huset er imidlertid brændt og fjernet, og der er ikke planer om at genopføre det.

Områdets nordlige del er på begge sider af voldgraven præget af selvsået løn og ask på vej op.

Særlige mål og plejetiltag i perioden

Skovbevoksningen mod Kagsmosen plejes som tæt bevoksning. Den modstående bevoksning på voldsiden lysstilles og plejes som lysåben og historisk bevoksning.

6.2.5. Kagsmosen

Tilstand

Kagsmosen ligger på grænsen mellem Københavns, Rødovre og Herlev kommuner, men Herlev Kommunes del er ikke omfattet af fredningen. Rødovre Kommunes del beskrives særskilt. Kommunerne er plejemyndighed på egne arealer.

Københavns Kommunes andel af Kagsmosen er på 14,9 ha. Den indre del på 12,3 ha er § 3-beskyttet mose jf. naturbeskyttelsesloven.

Langs Kagsmosens østside fra Kagsvang til broen over Kagsåen løber en asfalteret cykelsti med en tilliggende grusbefæstet gangsti. Dette stiforløb, der via voldgaden er forbundet med Valby-parken, fortsætter videre nordpå gennem Herlev til rekreative områder i Hjortespringkilen.

Kagsmosen er kendt som en god fuglelokalitet, og Vej og Park har planer om at udarbejde en rapport om planter og fugle i Kagsmosen.

Mosedelen består af en ringformet kanal med åbent vand af varierende bredde. Inden for kanalen er arealet overvejende bevokset med tagrør og pilekrat. Uden for kanalen består bevoksningen dels af områder med skovkarakter med træarter som eg, birk, ask, pil og el, dels af mere kratprægede områder med pil og tjørn og endelig af områder med tagrør.

Omkring mosen er der en grusbefæstet gangsti, der fanger hovedstien i begge ender. Langs stierne er der et mere parkpræget bælte med klippede græsbælter og plæner samt et parkpræget busket ind mod villahaverne mod syd.

Målsætning

Kagsmosen bevares som naturområde med delvis uberørt natur med særligt henblik på de landskabelige og biologiske værdier. Plejen skal desuden sikre og forbedre den rekreative brug af mosen primært for et naturinteresseret publikum.

Plejetiltag i perioden

Parkbæltet omkring moseområdet plejes ved græsslåning og almindelig beskæring.

I moseområdet udføres kun beskæring af tørre grene ud mod stierne, ellers udføres normalt ingen gartnerisk pleje, da området i videst muligt omfang bør henligge som uberørt natur. Omtrent hvert 10. år oprensnes kanaler og søer for tagrør for at bevare det åbne vandspejl.

Med 5-10 års mellemrum udføres der, når der er bærbar is på mosen, en nedskæring af større partier af pilekrattet i mosen for at hindre en total tilgroning af området samt for at friholde nogle udsigtskiler fra stierne ind i moseområdet.

En nye sti laves eventuelt i Rødovre Kommunes del af Kagsmosen (jf. det følgende afsnit). I så fald vil den blive hægtet på stiforløbet i Københavns Kommunes del.

6.3. Delområder i Rødovre Kommune

6.3.1. Kagsmosen

Tilstand

Kagsmosen er beliggende i både Rødovre og Københavns kommune, og er en enestående fuglelokalitet i Københavnsområdet.

Rødovres del af Kagsmosen udgør kun et mindre område langs motorvejen, og består overvejende af tjørnekrat, og på de lavere liggende mosearealer overvejende af pilekrat med enkelte paddehuller anlagt i 1993.

Tilgroning er det største problem, idet dette både forringer et alsidigt dyre- og planteliv, og giver borgerne færre oplevelsesmuligheder, bl.a. hindres udsigten til vandet.

Målsætning

En tæt beplantning langs motorvejen bør fastholdes, men derudover vil udtyndinger være hensigtsmæssigt, bl.a. så man kan opleve vandet fra stier og fra udsigtspladsen.

Pleje- og anlægstiltag som kan udføres i perioden

I forbindelse med motorringvej 3 er et mindre areal erhvervet af staten, og der er givet fredningstilladelse til etablering af et regnvandsbassin²⁴. Ligeledes vil der blive opsat støjskærm mod motorvejen.

Den nuværende stiadgang bibeholdes. For at give publikum i Rødovre bedre adgangsmuligheder til hele Kagsmosen kan der etableres en supplerende stiforbindelse udformet som en natursti.

6.3.2. Voldarealer mellem Harrestrup Å og Jyllingevej

Tilstand

Voldarealet har igennem mange år fået lov til at udvikle sig uden tyndingsindgreb, hvilket gør det vanskeligt at erkende voldanlægget. Flere steder kan den historiske tjørnebeplantning dog stadig erkendes.

Voldens inderside (fra Voldgaden til der hvor hovedvoldens skråning starter) er bevokset med græs og urter. I perioden fra 2000 er dele af voldskråningen mod Tårnvej ryddet for at synliggøre voldanlægget, ligesom alle bygningsanlæg er blevet ryddet for bevoksning. I 2004 er volden blevet synliggjort ved Slotsherrensvej og Jyllingevej.

Der findes ca. 5 trapper, som er lavet af jernbanesveller. Trapperne forbinder Voldgaden med stier på voldkronen og videre herfra til terrænbærmen. Trapperne er flere steder tilgroet, og bør enten friskæres eller fjernes.

Slidskader findes følgende steder: mellem voldkronen og enkeltkaponieren samt ved stigennebrud til sti over motorvejen. Begge steder skyldes færdsel på mountainbike og til fods over et ca.

---

²⁴ Projektets realisering er (2005) uvis p.g.a. uventede fund af forureninger.

20 meter bredt område op og ned ad volden. Sliddet medfører jorderosion, som fremskynder udviskningen af voldens oprindelige profil.

På hovedvolden findes der nord for Jyllingevej en kondibane, renoveret i 2003.

Målsætning

Voldens historiske baggrund ønskes fremhævet samtidig med, at arealet fortsat generelt ønskes fastholdt med skovkarakter. Dette kan sikres ved en målrettet pleje, hvor voldens skråningsanlæg mod Tårnvej samt ved krydsende veje og stier holdes lysåbne med græs og de øvrige områder som tæt bevoksning, kombineret med lysstilling af mindre partier. Det vil være ønskeligt, at få fremhævet den historiske tjørneplantning mod Ved Voldgraven mellem Slotsherrensvej og kommunegrænsen.

For at give volden et gennemgående, ensartet præg set fra Voldgaden skal det flade areal mellem alléen og voldskråningen holdes med græs / urtevegetation. De steder, hvor voldanlægget er synliggjort, holdes ligeledes med en bund af græs og urter.

Slidskader bør begrænses ved at kanalisere færdslen, så jorderosion på voldens skråninger undgås.

Plejetiltag i perioden

Mellem enkeltkaponieren og Jyllingevej på voldskråningen mod voldgaden er det nødvendigt at nedskære ung opvækst af løn og elm.

Lysstilling af voldanlægget mod Ved Voldgraven med bibeholdelse af spredte træer og synliggørelse af den oprindelig tjørnebeplantning.

Andre tiltag som kan udføres i perioden

For at fremhæve enkeltkaponieren kan den tætte bevoksning på skrænten nedenfor den dækkede vej på ydersiden af voldgraven *lysstilles* på en 30 meter strækning ud for kaponieren, så man tydeligt kan se bygningen fra den dækkede vej.

Udsigten fra skydeskårene i enkeltkaponieren og den sydlige minikaponiere til voldgraven kan ryddes for bevoksning, dog kan der eventuelt bevares enkelte pæne ældre tjørn. De gamle tjørnebuske formodes at være genvækst fra den tidlige voldbeplantning, som omkring 1. verdenskrig blev nedskåret og erstattet med pigtråd.

Oprensning af enkeltkaponierens drænsystem, så bygningen fremover holdes tør indvendig. Re-etablering af Voldgadens afvandingssystem, herunder oprensning af grøfterne langs voldgaden og rensning af afløbene til voldgraven.

Voldgaden kan i perioden belægges med asfalt, der får en overfladebehandling, så vejen fremtræder som grus. Videre kan der etableres belysning langs Voldgaden. Det sidste kræver særlig tilladelse fra Kulturarvsstyrelsen.

6.3.3. Trekantgrunden og arealer langs Tårnvej

Tilstand

Langs Tårnvej og på Trekantgrunden fremtræder arealerne græsklædte, hvilket er med til at sikre en flot oplevelse af volden både fra Tårnvej og Slotsherrensvej.

Målsætning

Det er vigtigt at sikre udsigten til Vestvolden fra Tårnvej og Slotsherrensvej gennem årlige slåninger, dog med bibeholdelse af solitære træer.

Plejetiltag i perioden

For at forbedre sammenhængen mellem volden og den fredede del af trekantgrunden kan der etableres en opstammet trærække langs Slotsherrensvej, således at udsigten til volden bevares.

6.3.4. Forterræn nord for Jyllingevej

Tilstand

På den nordlige del af arealet findes tre spejderhytter med tilhørende haver. Området er afgrænset mod volden af en vej og opleves derfor ikke som en del af voldområdet. Mod syd ligger en knallertbane omgivet af en tæt bevoksning.

Målsætning

Den nuværende anvendelse til spejdere og knallertbane fortsættes med mulighed for de tiltag, der er nødvendige for at opretholde funktionerne.

Plejetiltag i perioden

Udbygningen af motorringvej 3 og evt. beslutning om udbygning af Frederikssundsmotorvejen kan få store konsekvenser for området. De rekreative funktioner, stier, spejderhytter og knallertbane bevares og om nødvendigt med en ændret placering. Det forventes, at der i forbindelse med udbygningen af motorvejen skal etableres et regnvandsbassin ved spejderhytterne, udformet som en naturlig sø.

I forbindelse med udbygningen af motorringvej 3 forventes et areal 50 meter syd for den tværgående cykelsti og vest for den dækkede vej at blive ryddet i forbindelse med etablering af arbejdsareal. Arealer tilsås efterfølgende med græs, for at synliggøre volden. Mod motorvejen opretholdes dog en tæt bevoksning.

6.3.5. Ejbybroanlægget

Tilstand

Anlægget, der består af en kommandocentral (bunker) med tilhørende radiobunker, er overtaget af Skov- og Naturstyrelsen pr. 1.1.2005, og en tidligere vagtbygning er udlejet til Rødovre kommune. Vagtbygningen bliver istandsat og anvendes af beskæftigelsesprojektet "Projekt Vestvolden". Der er etableret en sti forbi Ejbybroanlægget, og kommunen har brugsret til både stien og det bevoksede areal øst for den. Rødovre Kommune har tilsvarende brugsret til de tidligere militære arealer Syd for Jyllingevej. Om Ejbybroanlægget gælder generelt, at der findes mange store, døde elm i området.

Målsætning

Området gøres offentligt tilgængeligt og voldgaden åbnes. Arealet udlægges som historisk demonstrationsstrækning dog med en passende afskærmning i form af beplantning mod bebyggelsen, motorvejen og mod Jyllingevej (på arealer hvor Rødovre Kommune har brugsret).

Det er Skov- og Naturstyrelsen hensigt, at indrette bunkeren til offentlige formål evt. besøgscenter eller museum.

Pleje- og anlægstiltag i perioden

De døde elm fjernes. Området og voldgaden åbnes for offentligheden ved fjernelse af hegn m.v. Bevoksningen på statens arealer tyndes og plejes mod historisk bevoksning. Voldgaden søges retableret i planperioden, manglende træer i alleen kan genplantes, evt. etableres hæk eller skærmbeplantning mod bebyggelsen for at begrænse støjen fra motorvejen.

Bunkeren opretholdes - så vidt mulig - som fungerende bygning med el, varme m.v. Den kan i planperioden udlejes til lager, opbevaring o.lign. eller indrettes til offentlige formål²⁵.

Grøfter og afløb renses op og vedligeholdes uden Kulturarvsstyrelsens tilladelse, dog bør parkeringspladsen i Ejbybroanlægget bevares.

6.3.6. Espelunden Park

Tilstand

Espelunden Park er Rødovre kommunes bypark, anlagt i 1954 på et tidligere planteskoleareal. Beplantningen er derfor meget artsrig, og udefra fremtræder parken skovagtig. Det tidligere husmandssted midt i parken fungerer i dag som restauration med have til udendørs servering. Mod øst er der tennisbaner med tilhørende klubhus. Parken rummer desuden en mindre legeplads.

Målsætning

Plejen skal fortsat tilrettelægges med vægt på at fastholde en parkkarakter med gode opholds- og oplevelsesmuligheder. De organiserede aktiviteter (tennis m.v.) fastholdes. Den udendørs servering ved Restaurant Espehus er en vigtig attraktion for parken, og ønskes bibeholdt.

---

²⁵ Til Ejbybroanlægget hører en 60 meter høj radiokædemast, der - sammen med en radiobunker indrettet i kaponiere XV - har rummet kommunikationsudstyr, som var væsentlig for løsning af anlæggets militære opgaver. Rødovre Kommune ønsker, at masten bliver fjernet, alternativt at der i intet tilfælde opsættes antenner til mobiltelefoni i den.

Ejbybroanlægget incl. radiokædemasten er efter Kulturarvsstyrelsens opfattelse bevaringsværdig af historiske grunde.

Forsvaret har allerede for flere år siden åbnet masten for civil anvendelse, og der blev som følge heraf opsat antenner til mobiltelefoni. Masten er omfattet af Lov nr. 212 af 30.3.1999 om etablering og fælles udnyttelse af master til radiokommunikationsformål m.v. (§ 1 stk. 2). Dette indebærer, at den (§ 2) på anmodning skal stilles til rådighed for andre udbydere af mobiltelefoni, samt at den ikke uden videre kan fjernes jf f.eks. § 2, stk. 3.

Der verserer ved afslutningen af plejeplansarbejdet en sag ved Naturklagenævnet om opsætning af antenner til mobiltelefoni i masten. Sagen forventes først afsluttet i løbet af planperioden.

Plejetiltag i perioden

Det eksisterende drænsystem vedligeholdes og kan om nødvendigt omlægges.

Andre tiltag som kan udføres i perioden

Det påtænkes i perioden at udarbejde konkrete forslag til forbedringer i parken på baggrund af ønsker fra kommunens borgere. Plantninger der kan gøre parken mere attraktiv kan umiddelbart realiseres, mens egentlige anlæg vil kræve tilladelse fra fredningsmyndighederne.

For at sikre Restaurant Espehus de nødvendige, faciliteter til fortsat drift, kan der opføres en mindre tilbygning til restauranten.

6.3.7. Espelunden Fritids- og Idrætsanlæg

Tilstand

Også dette område ligger udenfor det fortidsmindebeskyttede voldanlæg. Størstedelen af området fremtræder som en stor sammenhængende græsplæne, der sikrer en meget fin landskabelig oplevelse af Vestvolden på afstand. En stor del af området anvendes til idrætsformål (boldbaner).

I den nordlige del findes et 1,7 ha stort nyttehaveområde (uden huse), omgivet af tæt beplantning. Mod øst findes en række fritidsanlæg. Her ligger stadion omgivet af en kratbevokset vold. Endvidere findes en skaterhockeybane og en P-plads, der ligger delvis udenfor fredningsområdet. I den sydøstlige del ligger Absalon Campingplads, delvis omgivet af en kratbevokset jordvold. Græssletten mod Roskildevej benyttes til hundetræning med tilhørende faciliteter. Der er i dag ikke stier på tværs af arealet, hvilket begrænser områdets almene anvendelse.

Målsætning

Det er vigtigt at den åbne slettekarakter fastholdes, da den fremhæver voldområdet, og skaber smukke udsigter til Vestvolden. Fritidsanlæggene (nyttehaver, hundetræning, stadion, skaterhockeybane og campingplads) ønskes opretholdt, og gerne afgrænset af hegnsbeplantninger som i dag.

Friluftslivets muligheder samt adgang til arealet ønskes forbedret bl.a. med stier på tværs også fra P-pladsen. Herved kan der også sikres bedre forhold for besøgende, der benytter den historiske vold som udflugtsmål.

Plejetiltag i perioden

Den midlertidige skurby overfor artillerimagasinet påtænkes fjernet i planperioden, og arealet genetableret med græs.

Andre tiltag som kan udføres i perioden

Slettens afgrænsning mod bygningerne langs Korsdalsvej og campingpladsen kan forbedres med afskærmende beplantning af løvtræer og buske.

Der kan etableres to nye gang-/cykelstier på tværs af fælleden langs de eksisterende læhegn.

Der kan (ifølge tilladelse fra Fredningsnævnet) installeres et lysanlæg ved opvisningsbanen. Såfremt det er muligt bør lysmasternes højde ikke overstige højden på grusbanernes lysmaster.

Den eksisterende P-plads ved stadion kan udvides mod syd, d.v.s. ind i fredningsområdet, så kapaciteten fordobles eller arealet kan alternativt anlægges til andre friluftsmål.

Der kan etableres en mindre sø på sletten, hvor der i forvejen ofte står vand, dels af hensyn til at få afgrænset det våde område dels med det formål at øge biodiversiteten. Opvæksten af træer på sletten bør samtidig ryddes (selvsåede lind).

Der kan placeres en sparkevæg i forbindelse med fodboldtræningen.

6.3.8. Voldareal mellem Jyllingevej og kommunegrænsen uden den historiske vold og Ejbylejren

Tilstand

Delområdet afgrænses af Jyllingevej og kommunegrænsen ved Roskildevej. Delområdet minder af udseende og benyttelse meget om det øvrige voldområde i Rødovre, med en tæt bevoksning af træer og tjørnekraut. Det flade område mellem Voldgaden og voldskråningen er generelt græsbevokset, hvilket giver en tydelig oplevelse af volden, når man færdes ad Voldgaden. I 2004 er voldens markante tværsnit ved de krydsende veje og stier blevet synliggjort.

På begge sider af voldgraven rummer skråningerne levesteder for en række sjældne svampe (morkler) og planter, bl.a. orkidéen ægbladet fliglæbe.

Volden krydses i dette område af 2 tværgående regionale stier, som giver adgang til Vestskoven. Desuden findes mod syd en stibro over motorvejen. Den nordlige sti krydser voldgraven ad Ejbybroen - det eneste bevarede eksemplar af en høj pælebro fra militærets tid. Derudover findes to lave træbroer ved dobbeltkaponieren, der sikrer en fin forbindelse til stien på den dækkede vej foran voldgraven.

Voldgaden i dette område er grusbefæstet på hele strækningen og alleen komplet dobbeltrækket. Voldgaden benyttes meget af cyklister bl.a. til og fra arbejde samt som forbindelse til Vestskoven.

Op ad skråningerne findes der enkelte trapper, hvoraf en del er tilgroede eller trænger til renovering.

Af større bygninger rummer området to enkeltkaponierer, en dobbeltkaponiere og to fredskrudtsmagasiner. Fredskrudtsmagasinet ved Knud Anchersvej er restaureret og indrettet med en udstilling om Vestvolden. Forsvaret har nu givet endelig afkald på sin brugsret til denne bygning samt til dobbeltkaponieren, som hidtil kunne aktiveres med et halvt års varsel. De tre øvrige bygninger er udlejet til Kort- og Matrikelstyrelsen. Begge enkeltkaponierer er forsvarligt aflåst og forsynet med sikkerhedshegn på taget. Der findes endvidere et antal mindre bygninger. Alle bygværker er ryddet for træagtigt bevoksning.

Målsætning

Voldens historiske baggrund ønskes fremhævet samtidig med, at arealet fortsat generelt ønskes fastholdt med en tæt bevoksning, bl.a. for at bevare de eksisterende voksesteder for de sjældne svampe og planter. Poppeltræerne bør af samme grund bibeholdes og evt. genplantes. Plejen kan

kombineres med lysstilling af mindre partier af hensyn til synlighedsførelsen af de historiske værdier.

For at give volden et gennemgående, ensartet præg set fra Voldgaden skal det flade areal mellem alléen og voldskråningen holdes med græs / urtevegetation, ligesom en synlighedsførelse af voldprofilen ved krydsende veje og stier er ønskeligt.

En tæt bevoksning bør fastholdes mod motorvejen, og disse arealer må gerne udvikles som naturarealer, der også kan tilgodese dyrelivet.

Plejetiltag i perioden og Andre tiltag som kan udføres i perioden

For at fremhæve kaponiererne kan bevoksningen på skrænten nedenfor den dækkede vej på ydersiden af voldgraven *lysstilles* på en 30 meter strækning ud for hver kaponiere, så man tydeligt kan se bygningerne fra trampestien på den dækkede vej. Endvidere kan de oprindelige skydefelter genskabes ved rydning af træer.

Det vil være ønskeligt, at Batteritogsmagasinet blev genopført, idet det originale bærende træværk findes opmagasineret i Rødovre. Bygningen vil kunne anvendes til mange formål bl.a. til udstillinger, ved arrangementer til formidling mv.

Rønnealléen kan udskiftes.

Ejbybroen kan estaureres, så broens originale konstruktion fortsat kan opleves.

Reetablering af Voldgadens afvandingssystem, herunder oprensning af grøfterne langs Voldgaden og rensning af afløbene til voldgraven.

Voldgaden kan i planperioden asfalteres med en overfladebehandling, så vejen fremtræder som grus, og der kan – med tilladelse fra Kulturarvsstyrelsen - opsættes belysning på Voldgaden og tværgående stier.

Der kan etableres en handicaprute fra Roskildevej til Rødovre Parkvej.

6.3.9. Den historiske vold

Tilstand

Den historiske vold omfatter området mellem Voldgaden og voldgraven på strækning mellem den tværgående sti ved Rødovre Parkvej og ca. 800 meter mod syd til ud for dobbeltkaponieren.

Størstedelen af arealet blev ryddet i 1996 dog med bibeholdelse af enkelte træer og buske specielt på skråningen mod voldgraven, hvor der er væsentlige naturværdier. Arealet er heget med låger /stenter ved stier, og området afgræsses nu af får.

Der er genopført et artillerimagasin på det oprindelige fundament ved voldgaden. Bygningen er isoleret, forsynet med køkken og toiletter, og indrettet med biograf, skolestue og mulighed for cafe. Bygningen benyttes i forbindelse med natur- og kulturarrangementer.

Istandsættelse af Hvissinge Batteri med to ammunitionsmagasiner og otte kanonbriske er endvidere påbegyndt. Ligeledes er fundamentet til Batteritogsmagasinet synliggjort. I sin tid fungerede denne træbarak som remise for togets 6 kanonvogne.

Fra Voldgaden er der forbindelse til dobbeltkaponieren ad en bred, velholdt pote, hvor de oprindelige træporte er bevaret.

Målsætning

Målet er, at området skal fremtræde historisk, så voldens oprindelige formål anskueliggøres. Området skal holdes med græs /urtevegetation og evt. med genskabelse af de historiske plantninger. Målet er en artsrig flora, og dyreholdets størrelse må justeres, så der ikke skal tilskuds-fodres eller gødes. Alternativt skal arealet slås minimum 1 gang årligt. Bygningerne skal istandsættes så de udadtil fremtræder historisk korrekt, og nedrevne bygninger skal genopføres.

Det genopførte artillerimagasin skal danne udgangspunkt for natur- og kulturformidling og dermed styrke voldens rekreative værdi.

Pleje- og anlægstiltag i perioden

Kaponieren i punkt XIII kan indrettes som museum, og seismografstationens tilbygning kan bevares og restaureres i samarbejde med Geus, Kulturarvsstyrelsen og Nationalmuseet. Der kan videre etableres en flydebro i overgangsstedet nord for kaponieren. Etableringen kræver tilladelse fra Kulturarvsstyrelsen.

Grøfter og afløb renses op og vedligeholdes uden Kulturarvsstyrelsens tilladelse.

6.3.10. Ejbylejren

Tilstand

På dette areal lå Ejbylejren, som var en af de kaserner, der omkring 1. verdenskrig lå ved volden. Det meste af området fremtræder i dag skovagtigt, hvor man kun vanskeligt fornemmer den tidligere benyttelse. To af fundamentene fra de tidligere barakker er ryddet og synliggjort i 2003.

Nord for Ejbylejren henligger arealerne overvejende med græs og spredte buske.

Målsætning

Målet er at fremhæve områdets historie, bl.a. ved at synliggøre fundament og vejene med eksisterende kastaniealléer, samt evt. at genopføre en af Ejbylejrens bygninger. Områderne nord for Ejbylejren fastholdes åbent.

Da området ligger bynært, ønskes områdets rekreative tilbud og faciliteter styrket, og de genopførte bygninger kan benyttes til rekreative formål.

Pleje- og anlægstiltag som kan udføres i perioden

Eksisterende fundament ryddes for beplantning, og kastaniealléerne friskæres.

I området kan der indrettes en naturlegeplads, der dog ikke må overstige 1000 m². Der må *ikke* anvendes traditionelle kulørte legeredskaber, og evt. faldunderlag skal anlægges med træflis. Arealet skal desuden fastholdes med karakter af skov.

I området kan der evt. etableres en primitiv lejrplads bestående af en mindre bålplads og et lille jævnt græsbevokset areal (evt. et af fundamenterne) med plads til et par telte.

En af Ejbylejrens kasernebarakker kan genopføres evt. ud for Lucernevej, hvor bygningen let vil kunne forsynes med vand, el og afløb. Barakken vil både kunne tjene et historisk formål, og den vil være velegnet til rekreative formål. f.eks. for kommunens børneinstitutioner og skoler, og evt. kan den indeholde toilet tilgængeligt for besøgende på den primitive overnatningsplads.

Kulturarvsstyrelsens tilladelse være fornøden ved anlægs- og byggearbejder på Ejbylejrens område, men grøfter og afløb renses op og vedligeholdes uden styrelsens tilladelse.

6.3.11. Forterræn mellem Jyllingevej og Roskildevej

Tilstand

Delområdet ligger foran voldens glacis og er derfor ikke en del af fortidsmindet. Arealet er meget støjplaget p.g.a. den uafskærmede beliggenhed langs motorvejen og i samme niveau som vejen.

I området findes to hundetræningsbaner, den nordlige med tilhørende klubhus. Disse arealer ligger som græssletter omgivet af kratagtig bevoksning uden egentlig pleje. Der findes i området en del kæmpebjørneklo.

Arealet krydses af tre tværgående regionale stiforløb, hvoraf de to nordlige sikrer forbindelse til Vestskoven. Gennem hele delområdet findes en nord/sydgående ridesti, som løber langs hegnet ud mod motorvejen. Ridestien har mod nord forbindelse til Vestskoven med en tunnel under motorvejen. I den sydlige del af arealet ender ridestien blindt. Områdets ridesti bærer dog ikke noget sted præg af regelmæssig brug.

Målsætning

Arealet fastholdes med de nuværende rekreative funktioner. I øvrigt udlægges arealet til fortsat naturlig tilgroning. Såfremt der opstår behov for yderligere rekreativ anvendelse, kan der ved rydning skabes yderligere græsarealer. Mod motorvejen bør der fastholdes en tæt afskærmende beplantning.

Plejetiltag i perioden

Fortsat bekæmpelse af kæmpebjørneklo.

Genetablering af ridesti ved rydning langs stien.

Andre tiltag som kan udføres i perioden

I forbindelse med udvidelsen af motorringvej 3 vil det nærmeste areal blive berørt. De nuværende anlæg (stier, ridesti, hundetræningsbaner mv.) skal bibeholdes, eller der må alternativt findes andre placeringer / forløb

Naturklagenævnets fredningsbestemmelser giver mulighed for at opsætte en støjafskærmning langs motorvejen. Dette tiltag vil kunne øge arealets rekreative muligheder betydeligt.

6.3.12. Ejendommen Kroghslyst

Tilstand

Delområdet omfatter ejendommen Kroghslyst, som ejes af Vejdirektoratet, samt et lille træbevokset areal, der er privatejet. Skov- og Naturstyrelsen er plejemyndighed for delområdet.

Delområdet udgør i dag en grøn enklave mellem motorvej, tilkørselsrampe og erhvervsbygningerne langs Roskildevej.

Kroghslyst anvendes til privat bolig, og som følge deraf er der ikke offentlig adgang til området.

Målsætning

At fastholde delområdet så den karakteristiske gamle landejendom Kroghslyst kan ses fra stiforløbet gennem Vestvoldens forarealer mod nord.

Plejetiltag i perioden

I forbindelse med udvidelsen af motorringvej 3, kan det nærmeste areal blive berørt.

6.4. Delområder i Brøndby Kommune

6.4.1. Generelt

Status

Bevoksningen er præget af elmesygens hærgen, idet hundrede af gamle elme er blevet fældet, hvilket igen har betydet en kraftig fremvækst af selvsåede træer. Hist og her findes stadig døde elmetræer.

Træer på og omkring bygværkerne er fjernet af Skov- og Naturstyrelsen.

Det flade areal mellem voldgaden og voldskråningen er ryddet for træagtig opvækst bortset solitære træer og buske.

Grøfter langs voldgaden er rensset op.

Målsætning

Voldens historiske baggrund ønskes fremhævet samtidig med, at arealet fortsat ønskes fastholdt som skovbevokset, bl.a. af hensyn til de eksisterende voksesteder for sjældne planter og svampe.

Af hensyn til voldgadens helhedspræg (gennem alle kommuner) holdes arealet bag hovedvolden fri for træer og træagtig opvækst via en årlig slåning. Dog bevares enkeltstående buske og træer.

Fra voldfoden over volden til bærmestien (terrænbærmen) plejes skoven som tæt bevoksning.

Beplantningen på glacis og forterræn lades generelt urørt pga. naboskabet med motorvejen, af hensyn til fuglefaunaen samt for at bevare et sted, hvor børn kan lege i "den vilde natur".

Plejetiltag i perioden

Fortsat fældning af elmesyge træer.

Bevoksningen på voldgravens skråninger kan udtyndes.

Selvsået træopvækst på hovedvolden kan udtyndes.

Af hensyn til muligheden for at opleve voldens markante tværsnit kan skovbevoksningen holdes lysstillet i 20-30 meters bredde ved skærende færdselsårer.

Rensning og fortsat vedligeholdelse af afløb til voldgraven og grøfter langs voldgaden iværksættes efter behov uden tilladelse fra Kulturarvsstyrelsen

Opsætning af advarselshegn ved dobbeltkaponiere og den store poterne.

Broerne kan sættes i stand.

6.4.2. Militære arealer

Delområdet omfatter tre mindre arealer (matr. nr. 2fo, 2fp og 2 fq), som er ejet af Forsvarsministeriet.

Status

Det nordlige areal (matr. 2fo) bruges af Beredskabsstyrelsen og er indhegnet som militært område, uden offentlig adgang. Af de sydlige arealer er arealet vest for voldgaden (Vibeholms batteri) indhegnet og bruges af Hærhjemmeværnet. På arealet findes en træbygning, der undertiden henføres til Glostruplejren, men det antagelig er der tale om Vestvoldens eneste bevarede artillermagasin. I hjemmeværnsgården indgår dele af en ældre bygning, der efter overleveringen er en tysk vagtbygning fra Besættelsen. Øst for voldgaden ejer forsvarsministeriet den gamle militære stationsbygning og et værksted. Stationsbygningen med have er indhegnet og utilgængelig.

Kommunen er ikke bekendt med, at der skulle være foretaget plejeindgreb i planperioden.

Målsætning

Vibeholms Batteri fortsætter den nuværende anvendelse.

Plejetiltag i perioden

Så længe Forsvaret administrerer arealerne kan der, som beskrevet under afsnit 2.1. laves de tilstandsændringer, som forsvaret har behov for. Idet ændringer i fortidsmindet Vestvolden dog stadig forudsætter tilladelse i forhold til museumslovens § 29j jf. § 29e.

Ændringer /tilføjelse perioden 2005 – 2010

Arealerne øst for voldgaden kan evt. overgå til rekreativ anvendelse. Bygningerne kan evt. revitaliseres til information/ pleje- vedligeholdelse eller efter formål som i Fremtidens grønne Hovedstad.

6.4.3. Voldarealer nord for Roskildevej samt arealer nord for Roskildebanen

Delområdet afgrænses mod nord af kommunegrænsen til Rødovre

Status

På indersiden af volden nord for Roskildevej findes en større græsslette, der benyttes til hundetræning. Dette åbne areal giver smuk udsigt til voldalléen og voldens inderside på afstand fra Roskildevej.

På nordsiden af Roskildevej er selve voldprofilen uegnet til at blive fremhævet, fordi hovedvolden er militært område med tæt bevoksning, og forvolden er delvis afgravet ved anlæg af en tilkørselsrampe til motorvejen.

Langs sydsiden af Roskildevej er voldens tværsnit synliggjort med Lysstilling af skovbevoksningen.

Ved anlægget af motorvejsrampen til Roskildevej er voldgraven indskrænket til omtrent halv bredde omkring kaponieren, så skudfelterne/udsigterne til voldgraven kan vanskeligt genskabes. Kaponierens indgangsdør er behørigt aflåst, men et stort skydeskår er åbent og fungerer p.t. som indgang til kaponieren, hvor der efterlades affald.

Syd og nord for dobbeltkaponieren er skråningerne omkring voldgraven levested for nogle sjældne svampe.

Målsætning

På det græsbevoksede areal nord for Roskildevej ønskes den nuværende anvendelse til hundetræning fortsat. Derved sikres nemlig en rekreativ udnyttelse af arealet samtidig med, at arealet fastholdes som græsbevokset til gavn for udsigten til volden fra Roskildevej.

Plejetiltag i perioden

De åbne arealer nord for Roskildevej plejes som hidtil med græsslåning mindst en gang årligt. Tjørnebevoksningen ud for Brøndbyskoven er delvis selvgroet og kan tyndes for det yngre individers vedkommende.

6.4.4. Området mellem Roskildebanen og Park Allé

Status

Renovering af Fredskrudtsmagasinet ved Horsedammen er afsluttet i perioden.

Dobbeltkaponierens tag er nydeligt buskbevokset. Bygningen er behørigt aflåst.

I den midterste del af området, dvs. omkring dobbeltkaponieren, rummer skrænterne på begge sider af voldgraven flere voksesteder for interessante planter og svampe.

Langs villavejen Grønnedammen findes et græsbevokset areal af varierende bredde. Det åbne areal sikrer mulighed for at opleve voldalléen på lidt afstand.

Skovbevoksningen er lysstillet nord for Park Allé.

Målsætning

Det græsbevoksede areal langs Grønnedammen ønskes fastholdt som åbent græsbevokset område for at sikre udsigt til voldalléen på lidt afstand.

Plejetiltag i perioden

Af hensyn til områdets naturværdier, bl.a. vigtige voksesteder for en række sjældnere svampe, skal poppeltræer så vidt muligt skånes i forbindelse med plejeindgreb, da de er vigtige for flere af svampenes trivsel.

Kaponierens skudfelter plejes med årlig slåning primært for at hindre træagtig opvækst.

Depotet ud for den nordlige bro er p.t. åbent, men skal lukkes af for at undgå ophobning af affald.

Det græsbevoksede areal langs Grønnedammen plejes fortsat med mindst en årlig græsslåning.

For at fremhæve dobbeltkaponieren kan skovbevoksningen på skrænten nedenfor den dækkede vej lysstilles på en 20-30 meter strækning ud på begge sider af kaponieren, så man tydeligt kan se bygn ingen fra trampestien på den dækkede vej.

6.4.5. Området mellem Park Allé og Holbækmotorvejen

Status

Delområdet omfatter langs motorringvejen et op til 80 meter bredt forareal med græs og skovbevoksning, som ikke er en del af fortidsmindet Vestvolden.

I forbindelse med træfældning på og omkring bygværkerne er der ryddet ekstra ved den sydlige kaponiere for at skabe sammenhæng i oplevelsen

Der er etableret udsigtskiler til Brøndbyvester Kirke og Brøndbyvester Mølle fra kikkertstationen ved Brøndbyvester Batteri, samt opstillet informationstavle bl.a. med kopi af panorama over landskabets karakteristiske bygninger.

Der er anlagt en grussti fra Parkeringspladsen ved Voldgaden til stibroen ved enkeltkaponieren.

Der er genialitet nye lindetræer i alléen.

Skovbevoksningen er lysstillet syd for Park Allé.

Der er fældet elmesyge træer.

I enkeltkaponierernes skudfelter er der sikret udsigt til voldgraven ved rydning af bevoksningens under- og mellemetage og bevaring af højstammede træer. Bygningerne er behørigt aflåst.

I et område på ca. 100 meter på begge sider af den sydlige enkeltkaponiere rummer hovedvolden efter forlydende en række voksesteder for interessante planter og svampe, som er tilknyttet skygefulde skove og krat.

Voldens tværsnit skal ikke tydeliggøres ved Holbækmotorvejen, da det er sløret af en afkørselsrampe.

Målsætning

Det flade areal mellem alléen og voldskråningen ønskes generelt holdt "åbent", men de gamle tjørnene umiddelbart nord for p-pladsen bevares. Bevoksningen kan tyndes for nyere opvækst.

Plejetiltag i perioden

Kaponiererne plejes tillige med skudfelterne med årlig slåning primært for at hindre træagtig opvækst.

Af hensyn til voldens flora ved den sydlige kaponiere kan der her være behov for, at plejen som sådan eller de enkelte hugstindgreb er af svagere styrke end ellers.

For at fremhæve den nordlige kaponiere kan skovbevoksningen på skrænten nedenfor den dækkede vej på ydersiden af voldgraven lysstilles på en ca. 30 meter lang strækning ud for kaponieren, så man tydeligt kan se bygningen fra den dækkede vej. Af hensyn til voldens flora ved den sydlige kaponiere må bevoksningen ikke lysstilles her.

Af hensyn til cyklister og gående kan den almene private motorkørsel på Voldgaden bringes til ophør. Voldgaden kan spærres ved opsætning af en bom, som brugerne af hytterne syd for Brøndbyskoven får nøgle til.

6.4.6. Åbne arealer nord for Holbækmotorvejen

Status

Langs sydkanten af Brøndbyskoven er der en naturskole og 10 spejderhytter.

Naturskolen har bygget et blokhus

Resten af området henligger som agerjord i omdrift. Der er en smuk udsigt fra Holbækmotorvejen til Vestvolden.

Der er ikke foretaget plejetiltag i perioden.

Målsætning

Fortsættelse af den nuværende anvendelse. Spejderne kan fortsat opføre "spejderbygværker" og lignende.

Plejetiltag i perioden

Udover fortsættelse af den hidtidige drift af arealerne vil der kunne rejses skov på det østlige areal, nord for en linie i den tidligere Stavnsbjergvejs forlængelse (se temakort for bevoksningspleje og afgrænsning af delområder).

6.5. Hvidovre Kommune

Status generelt

I planperioden er der foretaget almindelig skovpleje på Vestvolden, herunder fældning af syge elmetræer, og løbende rydning af krat og træagtig opvækst i en bredde af fem meter omkring Voldgaden. Skov- og Naturstyrelsen frilagt samtlige bygværker, som efterfølgende er overgået til styrelsens og kommunens almindelige vedligeholdelse.

Skov- og Naturstyrelsen har i forrige planperiode rensset grøfter op ud for Avedøresletten. Der er ikke i den kommende periode planlagt nye arbejder af den karakter, men sådanne iværksættes efter behov uden særskilt tilladelse fra Kulturarvsstyrelsen.

Hvidovre Kommune har foregrebet plejeplanen og opsat sikkerhedshegn på udvalgte steder, og der vil efterfølgende ske en løbende udskiftning af terrænudstyr til det i plejeplanen vedtaget.

6.5.1. Arealer nord for Stavnsbjergvej

Status/tilstand

Arealet, der omfatter matr. 49, 50, 51, 52, er fladt og åbent og afgrænses mod Vestvolden af voldgaden. Fysisk er området delt i to af den nord - sydgående vej der fører ind til Stavnsbjerggård.

Delområdet er ejet og administreres af Hvidovre Kommune. Kommunalbestyrelsen i Hvidovre Kommune har i 2001 vedtaget tillæg nr. 16 til kommuneplan 1995 - 2005 og lokalplan 431 omfattende de i fredningen tilladte anlæg: Støjbvold, ridecenter, nyttehaver og mulighed for etablering af QuarkCentret som 4-længet gård med tilhørende anlæg og aktiviteter på de ubebyggede arealer omkring bygningerne.

Ridecenter med ridehal, staklade og klubfaciliteter, parkeringspladser mv. og med tilhørende udendørs rideanlæg blev etableret i 2002 og nyttehaverne ved Brøndbyøstervej blev etableret 2003

Etableringen af en støjbvold langs Holbækmotorvejen blev påbegyndt i 2003, og arbejderne forventes afsluttet i 2005. Der er etableret en adgangsvej syd for støjbvolden på strækningen fra Brøndbyøstervej til den nord - sydgående del af Stavnsbjergvej. Denne vej fortsættes til QuarkCentret i takt med udbygningen af støjbvolden. QuarkCentret på Stavnsbjerggård er Hvidovres Kommunes byøkologiske naturcenter, som er meget besøgt med aktiviteter året rundt.

På QuarkCentret er der etableret følgende anlæg og aktiviteter på de udendørs arealer:

- Rodzoneanlæg
- Indhegning etableret med støtte fra Københavns Amt
- Folde med græssende dyr, samt fårehus.
- Shelters til primitiv overnatning

Skelgården, tidligere en del af matr. nr. 51, er i 2002 udstykket til en selvstændig ejendom med bolig og nyt matr. nr. 51b. Ejendommen matr. 51b er ikke omfattet af Vestvoldsfredningen

Målsætning

Arealerne vest for vejen til Stavnsbjerggård fastholdes som åbne arealer for at sikre den landskabeligt værdifulde udsigt til Vestvolden fra Stavnsbjergvej.

Pleje- og anlægstiltag som kan udføres i perioden

Der kan etableres en ridesti langs Stavnsbjergvej som forbindelse mellem rideanlægget og ridestien på Vestvolden.

Ved Stavnsbjerggård kan to længer genopføres, så Stavnsbjerggård i lighed med tidligere bliver en firlænget gård.

Stavnsbjerggårds have kan fornyes med træer, hegn og andet, der naturligt hører til stedet.

6.5.2. Voldareal nord for Stavnsbjergvej

Status/tilstand

Voldområdet med den typiske kaponierefront (københavnerfront) afskæres mod nord af Holbækmotorvejen. På vestsiden af voldgraven har Hvidovre Kommune vedligeholdelsespligten til glacisets fod. På ydersiden af voldgraven er der ikke, bortset fra fældning af syge elmetræer, foretaget bevoksningspleje.

Der er foretaget rydning af træer og buske mellem allétræerne på østsiden af alléen, og ca. 10 allétræer, der væltede i stormen januar 2005 er ryddet af vejen.

Der er i efteråret 2004 foretaget reparation af asfaltbelægningen på voldgaden.

Målsætning

De gamle seljerøn bevares længst muligt. Arealet mellem voldfoden og voldgaden friholdes for opvækst. Der ønskes oprette en ridesti langs rabatten, der forbinder Stavnsbjergvej til bro over Holbæk motorvejen

Plejetiltag i perioden

- Generelt plejes skovbevoksningen som tæt bevoksning.
- Af hensyn til naturværdierne og som følge af begrænset rekreativ benyttelse anvendes urørt bevoksning på voldgravens kontrescarpe.
- Der ønskes en genplantning af allétræer på denne strækning, når de eksisterende røn er udlevet.

6.5.3. Voldareal mellem Stavnsbjergvej og Avedøre Tværvej

Status/tilstand

Arealet omfatter selve voldanlægget med den typiske Københavnerfront. Hvidovre Kommune har vedligeholdelsespligten på vestsiden af voldgraven frem til og med stien langs foden af glaciset. Volden med voldallé plejes af Skov- og Naturstyrelsen. Ni ammunitionsbunkers fra 50-erne ('Den kolde krig') er lejet ud til Tøjhusmuseet. Hærhjemmeværnet disponerer over et fredskrudtmagasin og en barak nord for Avedøre Tværvej.

Der er i forgående planperioden etableret en grusbelagt gangsti i den dækkede vej på strækningen Holbækmotorvejen til Avedøre Tværvej.

Samtlige bygninger er ryddet for opvækst ved Skov- og Naturstyrelsens, Tøjhusmuseets og Hjemmeværnets foranstaltning. Skudfelterne er frilagte og der er ryddet omkring og mellem bygningerne for at skabe sammenhæng i bygningsstrukturen. Hjemmeværnet har udskiftet et højt gammelt hegn med et lavt nyt. Der er ryddet ud i skure m.v. omkring barak og fredskrudtmagasin.

Størstedele af de døde elm er fjernet. Udsigtskilen for kikkertstationen nær Stavnsbjergvej er ryddet, men ikke ført igennem til forterrænet. En sti er forsøgsvis ryddet på voldkronen fra Stavnsbjergvej til kaponiere IV. Der er kratryddet og rodfræset mellem voldgade og voldfod og mellem voldgade og den østlige række allétræer (encientesporet). Seljærøn alléen i arealets nordlige del er beskåret. Enkelte døde træer fjernet.

Målsætning

Volden kan udlægges som historisk ”demonstrationsstrækning”, men vegetationen skal plejes under hensyntagen til, at escarpen rummer en botanisk interessant vegetation med bl.a. Dansk Ingefær og orkidéerne Skovhullæbe og Ægbladet Fliglæbe samt en ranunkelart, som kun er fundet enkelte andre steder i Danmark (den indslæbte *Ranunculus Psilostachys*).

Glaciset plejes under hensyntagen til de biologiske interesser.

Plejetiltag i perioden

Glaciset plejes som tæt eller i visse særlige tilfælde som urørt skov, dog fjernes døde vækster. Skovbevoksningen på kontrescarpen ud for den nordlige kaponiere (IV) og batardeauet plejes mod historisk bevoksning over en strækning af 75 meter.

Volden tyndes hen mod historisk bevoksning, idet dog udvalgte dele kan forblive som tæt eller urørt skov af hensyn til evt. særlige botaniske værdier. Rudimenter af den oprindelige beplantning bevares, og det skal overvejes, om truede eller ødelagte dele kan erstattes eller udskiftes.

Rønnealleen bevares længst mulig, og væltede træer erstattes ikke. Det antages, at alleen i bedste fald overlever ud over planperioden. I modsat fald udskiftes den samlet.

Vold og alléen kan afgræsses med får sammen med Avedøresletten. Der kan anlægges færister i voldgaden med passager ved siden af for barnevogne, hunde og heste.

Andre tiltag som kan udføres i perioden

Broen ved den sydlige enkeltkaponiere (III) kan istand sættes og forsynes med rækværk.

6.5.4. Avedøresletten

Status/tilstand

Avedøresletten indgår i Den Grønne Kile. Den er del af Avedørelejrens tidligere øvelsesterræn. Arealet er overdraget til Skov- og Naturstyrelsen, som plejer området. Styrelsen er også plejemyndighed for arealet.

Størsteparten af Avedøresletten består af åbne, relativt tørre græsarealer med isået kulturgræsser. Det vides ikke, hvornår sletten sidst er blevet omlagt, men der er ikke i Forsvarets tid blevet dyrket korn på arealet.

Der findes tre langstrakte og ca. 5 m høje jordvolde på arealet. Det er, så vidt vides, skydevolde, der er anlagt af Forsvaret først i 1960-erne eller senere. Materialet til de to sydlige skydevolde er taget tæt ved, hvorved er fremkommet to små vandhuller.

Det nordlige vandhul indeholder flere paddearter, bl.a. grøn frø, skrubtudse og butsnudet frø, og om foråret ses myriader af haletudser. Desuden findes her et rigt insektliv, f.eks. vandnymfer og guldsmede, bl.a. arten Blå Libel. Floraen langs bredden både på land og under vandet er artsrig med Blærestar, Bred- og Smalbladet Dunhammer, Sumpstrå, Siv og Vejbredskeblad. Det sydlige vandhul er større og dybere end det nordlige, men floraen er ikke så varieret. Her vokser Tagrør, Søkogleaks, Dunhammer og Gråpil, og i vandet findes blishøne og småfisk som skaller.

Midt på sletten står samling rødgraner og en række lave buske og træer. Langs fredningsgrænsen findes desuden et levende hegn med høje markante poppeltræer.

Omtrent to tredjedele af sletten er indhegnet og plejes med fåregræsning. Græsningen er bortforpagtet, men arealet er offentligt tilgængeligt, og indhegningen er forsynet med flere klaplåger. Bevoksningen ud mod Avedøre Tværvej er tyndet og fremstår som allé

Målsætning

Avedøreslettens karakter som åbent, fladt og vidt udstrakt landskab skal bevares, også af hensyn til udsigten til Vestvolden. Naturværdierne i slettens små naturområder styrkes.

Plejetiltag i perioden

Fåregræsningen udvides til hele sletten og gerne til voldgaden og volden desuden. Fender og dyrehold indrettes, så hundetræningen kan fortsætte, og voldgaden benyttes som hidtil

Andre tiltag som kan udføres i perioden

På den centrale del af sletten kan der tyndes ud i den eksisterende beplantning. Rødgranerne kan fjernes.

Der kan anlægges fladvandede paddehuller forudsat det almindelige landskabsbillede ikke ændres. Dette kan opnås enten ved at afbryde evt. dræn, eller ved en flad afgravning, med efterfølgende bortkørsel af det afgravede materiale. Mindre mængder kan spredes tyndt ud over arealet.

Særlige bemærkninger:

I Planstrategi 2003 indgår forslag om genoptagelse af de tidligere planer om etablering af en naturgolfbane og park på Avedøresletten. Høring af Planstrategi 2003 er afsluttet 31.1.2004. For at undgå veto fra HUR mod Kommuneplan 2005 blev ønsket om bl.a. naturgolfbane ikke indarbejdet. I planperioden agter kommunen at udarbejde en skitse til helhedsplan for Arealanvendelsen i den indre del af Den Grønne Kile med henblik på forhandling med regionplanmyndigheden om ændring af regionplanen på dette område

Etablering af en golfbane på Avedøresletten er i strid med fredningen og regionplanlægningen.

Hvidovre Kommune vurderer, at etablering af en golfbane forudsætter rejsning af en ny frednings sag og ændring af regionplanens retningslinier, samt at de mere detaljerede retningslinier for udformningen af golfbanen i givet fald skal afklares i forbindelse med revision af plejeplanen, eller alternativt ved udarbejdelse af et tillæg til plejeplanen for Vestvolden.

6.5.5. Voldareal mellem Avedøre Tværvej og Køgebugtbanen

Status/tilstand

Delområdet afgrænses mod syd af Køgebugtbanen. Langs banen krydses volden af en tværgående sti.

Voldarealet er skovbevokset. Ud for Avedøre Stationsby er skovbunden meget slidt som følge af intensiv færdsel (legende børn). Grøften mellem Voldgaden og volden er kraftigt nedslidt og fremstår kun som en lavning.

Voldalléen består af lind. På begge sider af alléen er der problemer med træer, som generer allétræernes kroner. Området mellem Voldgaden og voldskråningen er bevokset med højstammede træer, som tillader frit udsyn fra Voldgaden til voldskråningen og bygningerne på indersiden af volden.

Der er foretaget reparation af stibroen ved Avedøre Tværvej, og de skrånende stiforløb ved stibroen er forstærket med armering.

Hvidovre Kommune har i efteråret 2004 færdiggjort gangstien langs vestsiden af voldgraven på strækningen mellem stibroen ved Avedøre Tværvej og den regionale sti 25 ved S-banen. Stien er en fortsættelse af den gangsti, Hvidovre Kommune har etableret i den dækkede vej nord for stibroen.

Målsætning

Voldens historiske baggrund ønskes fremhævet samtidig med, at arealet fortsat generelt ønskes fastholdt som skovbevokset. Yderligere slidskader på volden skal søges undgået. Dette kan blandt andet ske ved at forbedre livsvilkårene for skovbevoksningens underetage gennem målrettet udynding af overetagen.

Plejetiltag i perioden

Skovbevoksningen som tæt bevoksning - med de i det følgende nævnte præciseringer og undtagelser:

- Der lysnes først og fremmest for bevoksningens underetage (buske og evt. foryngelse).
- For at mindske slidproblemerne fra cykling på hovedvolden kan nogle af tyndingstræernes stammer lades ligge.
- Af hensyn til allétræernes trivsel fældes træer og buske, som når op til allétræernes kroner på østsiden af alléen.
- Langs den tværgående sti mod syd plejes bevoksningen som historisk bevoksning i 5-10 meters bredde.

Kaponierens skudfelt og ca. 75 meter af kontrescarpen strækning ud for kaponieren og batardeauet plejes mod Lysåben og mod historisk bevoksning.

Andre tiltag som kan udføres i perioden

Bevoksningen på stibroens ramper kan plejes (tyndes), så broen over Køgebugtbanen tydeligt fremstår som en senere tilføjelse.

Stibroen i forlængelse af Avedøre Tværvej kan nedlægges. Det forudsætter, at militærbroen ved kaponiere 4 rekonstrueres og forsynes med rækværk.

6.5.6. Forterræn mellem Holbækmotorvejen og Køgebugtbanen

Status/tilstand

Delområdet afgrænses af ringmotorvejen og glacisets fod. Arealet er ikke omfattet af den almindelige aftale om brugsret, som er indgået mellem Kommunen og skovdistriktet, og det udlejes og administreres af Skov- og Naturstyrelsen.

Langs motorvejen findes to regnvandsbassiner, som er udformet, så de ligner naturlige vandhuller. Bassinerne er omgivet af buskbeplantning.

En cykelsti foran glaciset er forbundet med en ubefæstet regional cykel- og gangsti, som går under motorvejen, forbi Tavlebakkegård, og videre ud i Den Grønne Kile. Forbindelsen indgår også i det regionale ridestinet.

Markerne er delvis omgivet og adskilt af kratpartier med bl.a. tjørn og slåen, og på ydersiden af volden danner krattet på glaciset et flot bugtet skovbryn langs med cykelstien. Udfor Avedøresletten har der tidligere været et kolonihaveområde, som har sat sit tydelige præg på vegetationen, der her rummer gyldenris, kæmpebjørneklo, japanpileurt, lupin samt spredte frugt- og nåletræer.

Hovedparten af området har indtil begyndelsen af 2000-tallet været bortforpagtet til landbrugsdrift i fri avl. Kontrakten er imidlertid nu sagt op, og det er uvist om den kan fornys. Såfremt det ikke sker, kan det blive aktuelt at holde arealet åbent med mekanisk slåning.

Der er ikke foretaget plejeindgreb i forgående plejeperiode

Målsætning

Området skal fortsat fremstå som overvejende åbent, udsigten fra motorvejen ind over arealet skal om muligt forbedres ved en vis udtynding. Landbrugsarealerne skal drives enten økologisk eller pesticidfrit med nedsat gødningsforbrug, svarende til de gældende regler på Skov- og Naturstyrelsens arealer.

Plejetiltag i perioden

Særlig bekæmpelse af gyldenris, snebær, kæmpebjørneklo og japanpileurt i det nedlagte kolonihaveområde.

Andre tiltag som kan udføres i perioden

Træ- og buskpartierne plejes som tæt bevoksning, dog kan alle nåletræer fældes. I hidtil uplejede partier tages særligt hensyn til nattergalebestanden. Større træer kan fjernes i udsigtsfeltet fra kikkertstationen ved Stavnsbjergvej.

Den regionale cykelstirute til Den Grønne Kile kan befæstes.

6.5.7. Voldareal mellem Køgebugtbanen og Gl. Køge Landevej

Status/tilstand

Voldanlægget med den typiske københavnerfront er skåret over af Køgebugtbanen, men en fodgænger- cykelbro over banegraven forbinder voldgaden på begge sider.

Voldarealet er skovbevokset og har gennem en årerække været plejet med svag tynding. Hovedvolden var indtil 1997 domineret af gamle elm, som nu er fældet som følge af elmesyge, og arealet er nu stedvis domineret af selvsået opvækst. Både langs banen og Køgevejen er der mulighed for at tydeliggøre voldens tværsnit. Desuden er der begge steder mulighed for at åbne for indsyn til volden fra tværstierne og vejen i fortærrænet.

Voldfoden - mellem voldgaden til voldskråningen - er tildels ryddet, tildels tilgroet med selvsået træopvækst, som lukker for indsyn til volden og bygningerne. Bygværkerne er ryddet for bevoksning.

Delområdet ejes og administreres af Skov- og Naturstyrelsen. Hvidovre Kommune har fældet de syge elmetræer langs voldgaden.

Hvidovre Kommune har haft til hensigt at erstatte de fældede træer med nye allétræer langs voldgade fra Køgebugtbanen til Vestre Strandvej. Dette er ikke muligt på grund af NESAs stærkstrømskabler. Sagen har været drøftet indgående med NESAs, ligesom Skov- og Naturstyrelsen er orienteret herom.

Målsætning og plejetiltag i perioden

Skovbevoksningen plejes som tæt bevoksning, men

- Kaponierens skudfelt og Voldfoden plejes som historisk bevoksning. Voldfoden friholdes for opvækst i en bredde af 5-10 m vest for alleen.
- Kontrescarpen plejes mod historisk bevoksning på en 30 meter strækning ud for kaponieren og batardeauet.

Hvidovre Kommune har modtaget tilsagn om midler til naturgenopretning fra Københavns Amt, med henblik på frilæggelse af volden på begge sider af Gl. Køge Landevej, så terrænform og voldgrav træder tydeligt frem.

Bevoksningen på stibroens ramper kan plejes så broen over Køgebugtbanen tydeligt fremstår som en senere tilføjelse.

6.5.8. Voldareal syd og øst for Gl. Køge Landevej

Status/tilstand

Delområdet er voldens slutstykke, som beskytter den mod beskydning fra søen. Det afgrænses mod Mågeparken af glacisets fod. Den østligste trekantede del er en del af matr.nr. 43ex Avedøre, der ejes af Hvidovre Kommune, som derfor er plejemyndighed for denne del af selve voldanlægget.

Volden er her en ganske massiv konstruktion, der har krævet mange materialer. Materialerne er taget på stedet og den høje grundvandsstand har medført at voldgraven er blevet 3 gange så bred som normalt. Den har nærmest karakter af en aflang sø, der mod syd afsluttes af et dæmnings- overløbsanlæg. På bredden mellem Gl. Køge Landevej og Avedøre Holmes landkanal findes en fiskeplads, der benyttes meget af lystfiskere. Som følge af fiskeriet er bredden nedslidt på dette sted.

Voldalléen mangler helt langs slutstykket, men det forlyder, at der tidligere har været en enkelt træække (efter sigende ask) på sydsiden af voldgaden. Det fremgår imidlertid af luftbilleder fra 30-erne, at alléen oprindeligt har været dobbeltsidet.

I forlængelse af voldgaden er den etableret en fodgængerovergang af Gl. Køge Landevej, så der er direkte adgang til voldgaden nord for vejen. Der er i forgående planperioden indrettet en "Krudtcafé" (2004) i et fredskrudtmagasin ud mod Gl. Køge Landevej. Caféen bliver benyttet til diverse kulturarrangementer.

Voldarealet er overvejende kratbevokset, men bygværkerne er ryddet for bevoksning. Der udover der er ikke foretaget plejeindgreb i forgående plejeperiode.

Målsætning

Voldprofilen tydeliggøres mod Gl. Køge landevej, og indsynet til Krudtcafeen forbedres.

Voldallé kan retableres med ask. Såfremt nabohensyn tilsiger det, kan retableringen begrænses til en træække langs voldgadens sydside. For at give volden et gennemgående, ensartet præg set fra Voldgaden skal 5-10 m syd for Voldgaden holdes fri for træer og buske.

Voldgaden ønskes forbedret (evt. med belægning), så den kan indgå i det eksisterende regionale stinet.

Plejetiltag i perioden

Busk- og skovbevoksningen plejes som tæt bevoksning, dog plejes bevoksningen mod Gl. Køge Landevej som historisk bevoksning for at gøre voldgraven synlig og anskueliggøre voldens terrænforhold.

Andre tiltag som kan udføres i perioden

Det oprindelige afløb fra voldgravens østende kan genskabes, og grøfterne langs Voldgaden kan - evt. i forbindelse med udbedring af voldgaden eller genplantning af allétræer – oprensnes. Formålet er både at genskabe voldgadens oprindelige profil og dræning samt at bevare grøfternes funktion.

Fredskrudtmagasinet ved Strandvangen kan sættes i stand. Vandstik og andre installationer kan lægges ind i forbindelse med revitalisering af bygningen.

6.5.9. Forterræn mellem Køgebugtbanen og Gl. Køge Landevej

Status/tilstand

Området består af to åbne arealer på begge sider af motorvejen mod Amager Arealerne. Det afgrænses mod øst af glacisets fod, og indgår ikke i den almindelige aftale om brugsretten til Vest-

volden, men ejes og administreres af Skov- og Naturstyrelsen. Delområdet indgår i Den Grønne Kile.

Ifølge regionplanen skal arealet friholdes for anlæg til organiserede friluftsmål som f.eks. campingpladser²⁶.

På hele området findes spredt kratbevoksning med bl.a. tjørn og slåen, hvortil kommer beplantningsbælter langs motorvejen, der her ligger under terræn.

Det østlige areal er udlejet til hundetræning, men Naturklagenævnet fastlagt, at hundeforeningens klubhus skal flyttes til arealet vest for motorvejen. Fredningsnævnet har i planperioden imidlertid meddelt tilladelse til midlertidig bibeholdelse af klubhuset frem til 1.5.2007.

Det vestlige areal har i de sidste ca. 10 år ligget ubenyttet hen og er groet delvis til, men et mindre område helt mod nord er bortforpagtet til (hestegræsning). Aftalen udløber 2008

Et område langs motorvejen på godt 2 ha er jævnet og udlagt som landingsplads for veteranfly, som er tildelt max 50 operationer på årsbasis. Der er anlagt en grusbelagt rullebane, som forbinder landingsbanen med "Forpladsen" (arealet foran prøvestandene, der bruges til opstilling af fly i forbindelse med arrangementer af forskellig art).

Ved Aeronautisk Aktivitetscenter Avedøre og Harvard-gruppen er landingsbanen sikret ved en lav jordvold og bevoksningen omkring prøvestandene og på forpladsen tyndet og soigneret.

Målsætning

Det sikres, at Vestvoldens kontur af bevoksning kan ses på afstand fra Gl. Køge Landevej, jernbanen og den cykelsti, der løber nord for jernbanen. I øvrigt skal arealerne generelt holdes åbne, idet arealerne vest for Motorvejen i planperioden reserveres til udvikling af flyrelaterede friluftaktiviteter i forbindelse med de historiske hangarer og prøvestande. I den virksomhed indgår et årligt flyarrangementer, som er åbent for offentligheden.

Pleje- og anlægstiltag i perioden

Den eksisterende hundetræningsbane opretholdes ind til videre og plejes med regelmæssig græsslåning. Det er styregruppens opfattelse, at klubhuset og hundetræningen – for ikke at forstyrre de flyrelaterede aktiviteter på Avedøre gl. flyveplads – bør forblive på sit nuværende sted. Styregruppen vurderer dog, at Fredningsnævnet skal tage stilling til, om klubhuset kan blive på den nuværende placering.

Et lavt trådhegn i skellet mod Gl. Køge Landevej fjernes, og den bagvedliggende bevoksning fjernes eller tyndes hårdt.

---

²⁶ Hvidovre Kommune har ønsket at placere en autocamperplads nord for prøvestandene, såfremt dette kan accepteres af Københavns Amtsråd. Pladsen ønskes dimensioneret til brug for op til 200 autocampere. Hertil skal der etableres et serviceområde med toilet- og badefaciliteter samt legearealer. Det samlede arealbehov er omkring 1½ ha. Der er ikke her taget stilling til forslaget om placering af en autocamperplads, da det er Skov- og Naturstyrelsens vurdering, at autocamperpladsen kun kan etableres, hvis den muligvis gøres i en supplerende fredningssag.

6.5.10. Træhangarer og prøvestande

Status/tilstand

Bygningerne består af to træhangarer og 10 motorprøvestande. Hangarerne er opført i 1917, hvor der blev anlagt en lille militær flyveplads i Avedøre.

Hangarerne er blandt de ældste af sin art og er bygningsfredet i 1987. De karakteristiske motorprøvestande blev opført af tyskerne under 2. verdenskrig til afprøvning af flymotorer. De er bygningsfredet i 1998.

Den ene hangar (nr. 2) ejes af Aeronautisk Aktivitetscenter Avedøre. Resten ejes af Skov- og Naturstyrelsen, som har udlejet bygningerne til en række mindre erhvervsdrivende, som gradvis skiftes ud med flyrelaterede foreninger.

I forgående plejeperiode er der som følge af stormskader foretaget en række større reparationsarbejder på prøvestandene. Skov- og Naturstyrelsen har udført større arbejde på Hangar 1 og fjernet nogle tilbygninger. Aeronautisk Aktivitetscenter har rekonstrueret portophænget i Hangar 2 og har som Skov- og Naturstyrelsen udført visse vedligeholdelsesarbejder.

Målsætning

Den påbegyndte gradvise udskiftning af erhvervslejemål med flyrelateret virksomhed fortsættes. Det påses, at bygningerne holdes i brug.

Pleje- og anlægstiltag i perioden

Almindelig bygningsvedligeholdelse med henblik på at bevare de fredede bygninger i god stand. De formodede oprindelige brændstoftanke nord for prøvestandene undersøges og registreres. Arealet kan plejes med bebhlik på synliggørelse af evt. bevarede tankanlæg.